

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Mgr. Jiří Richter

**VYBRANÉ DRUHY KRIMINALITY PÁCHANÉ
POD VLIVEM ALKOHOLU A DROG**

Rigorózní práce

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 9. 10. 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 9. 10 2013

.....
Mgr. Jiří Richter

Obsah:

Úvod.....	1
1. Základní východiska	3
1.1 Látky ovlivňující příčetnost pachatele	4
1.1.1 Alkohol	4
1.1.2 Pervitin.....	5
1.1.3 Heroin	6
1.1.4 Marihuana	7
1.1.5 Kokain.....	8
1.2 Zařazení příslušných skutkových podstat v systematice trestního práva	9
1.3 Problematika nepřičetnosti	10
1.3.1 Nepřičetnost	10
1.3.2 Zmenšená přičetnost	12
1.3.3 Posuzování přičetnosti v praxi – znalecký posudek	14
2. Historický vývoj trestání pachatelů pod vlivem alkoholu a drog na území českého státu.....	15
2.1 Constitutio Criminalis Theresiana z roku 1768	16
2.2 Obecný zákoník o zločinech a jejich trestání z roku 1787	17
2.3 Zákon o zločinech a těžkých policejních přestupcích z roku 1803 a Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852	17
2.4 Trestní zákon z roku 1950	19
2.5 Trestní zákon z roku 1961	20
2.6 Vývoj po roce 1989.....	21
3. Opilství.....	22
3.1 Objekt.....	23
3.2 Objektivní stránka.....	24
3.2.1 Zaviněné uvedení do stavu nepřičetnosti.....	24
3.2.2 Čin jinak trestný – kvazidelikt	25
3.3 Subjekt	26
3.4 Subjektivní stránka	27
3.5 Teoretické přístupy k trestnému činu opilství.....	28
3.5.1 Výsledkem kvalifikovaný delikt.....	28
3.5.2 Výjimka z principu viny	29
3.5.3 Abstraktně ohrožovací delikt	30
3.5.4 Konkrétně ohrožovací trestný čin	31
3.5.5 Ohrožovací delikt „sui generis“	32
3.5.6 Vliv teoretických přístupů na posuzování příkladů z praxe	34
3.6 Součinnost na trestném činu opilství	37
3.7 Souběh s jinými trestnými činy	39
3.7.1 Souběh jednočinný.....	40
3.7.2 Souběh vícečinný.....	40
3.8 Trestání opilství	41
3.8.1 Ukládání trestu odnětí svobody	41
3.8.2 Ukládání alternativních trestů.....	45
3.9 Kriminologické aspekty trestného činu opilství	48
3.9.1 Kvazidelikty páchané ve stavu nepřičetnosti.....	49
3.9.2 Pachatelé trestného činu opilství.....	52

3.10 Trestný čin opilství v cizích právních řádech	56
4. Actio libera in causa	60
4.1 Actio libera in causa dolosa	61
4.2 Actio libera in causa culposa	63
5. Ohrožení pod vlivem návykové látky	64
5.1 Objekt.....	64
5.2 Objektivní stránka.....	65
5.3 Subjekt a subjektivní stránka	71
5.4 Kvalifikované skutkové podstaty podle § 274 odst. 2 TZ	72
6. Domácí násilí a vliv alkoholu a drog.....	74
6.1 Skutková podstata týraní osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 TZ	76
6.2 Skutková podstata týraní svěřené osoby podle § 198 TZ	81
6.3 Pachatelé domácího násilí a vliv alkoholu a drog.....	82
6.3.1 Výzkumy zaměřené na osobnost domácích násilníků	83
6.3.2 Domácí násilí páchané na mužích	84
6.3.3 Vliv návykových látek na pachatele domácího násilí.....	85
6.4 Oběti domácího násilí a vliv alkoholu a drog.....	87
6.4.1 Posttraumatická stresová porucha.....	87
6.4.2 Naučená bezmocnost	88
6.4.3 Sebezničující reakce	88
6.4.4 Oběť domácího násilí a návykové látky	89
6.5 Procesní instituty související s domácím násilím	90
6.5.1 Předběžné opatření na ochranu před domácím násilím	91
6.5.2 Vykázání	94
6.5.3 Dokazování	100
7. Ostatní trestná činnost pod vlivem alkoholu a drog	101
7.1 Násilnosti a verbální trestné činy na stadionech.....	102
7.2 Sexuálně motivované trestné činy	104
7.3 Drogová kriminalita opatřovací	106
Závěr	107
Seznam zkratk.....	110
Seznam použité literatury a pramenů.....	111
Shrnutí.....	117
Abstrakt.....	118
Summary	119
Abstract.....	120
Název práce v anglickém jazyce.....	121
Klíčová slova	122
Key words	123

Úvod

Ačkoliv ovlivnění osoby pachatele alkoholem nebo drogami v době činu je v různé míře zjišťováno u téměř všech druhů trestné činnosti, pro některé trestné činy je tento aspekt typický, nebo dokonce nezbytný. Právě na tyto trestné činy bych se rád zaměřil ve své rigorózní práci, jelikož se domnívám, že se jedná z mnoha hledisek o problematiku zajímavou a aktuální. V práci se kromě vymezení základních souvisejících institutů a historické komparace přístupů k postihu pachatelů pod vlivem alkoholu a drog podrobně zaměřím na dvě oblasti, a to na trestné činy, u nichž je ovlivnění pachatele návykovou látkou přímo znakem skutkové podstaty, tedy trestný čin opilství ve smyslu § 360 TZ a trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 TZ, a dále na problematiku domácího násilí s důrazem na vliv návykových látek na tento fenomén. Stručněji potom rozeberu i další druhy trestné činnosti, pro které je ovlivnění pachatele alkoholem či drogami typické.

Přestože je trestný čin opilství z hlediska četnosti v poměru k celkovému množství páchaných trestných činů marginální (ročně dochází jen k několika desítkám případů), existuje několik zásadních důvodů, proč se jeho pojetím důkladněji zabývat. Předně se jedná o skutkovou podstatu zcela specifickou a v systematice trestního práva jedinečnou, která do určité míry prolamuje zásadu *nullum crimen sine culpa*. Je tedy na místě zkoumat otázku, zda je zásada odpovědnosti za zavinění v současné právní úpravě dostatečně šetřena, a jaké další možnosti se pro praxi nabízí. Za neméně zajímavou považuji skutečnost, že se jedná o skutkovou podstatu, která budí značné kontroverze mezi odbornou i laickou veřejností. Zatímco v odborných kruzích je v převažující míře kritizována např. vysoká trestní sazba, a to s odkazem na pojetí trestného činu opilství jako abstraktního ohrožovacího deliktu, které je právní teorií v současnosti nejčastěji přijímáno, při diskuzi s laikem obvykle zjišťujeme přímo jeho odpor k samotné myšlence trestní neodpovědnosti pachatele, jež si přivodil stav nepřičetnosti aplikací návykové látky za spáchaný trestný čin, a podřazení jeho jednání pod speciální skutkovou podstatu opilství. Argumenty obou stran se budu blíže zaobírat v podkapitole

o jednotlivých teoretických přístupech k problematice, a dále i v podkapitole o trestání opilství. Ke kompletnímu dokreslení role, kterou skutková podstata opilství v našem právním řádu zaujímá, považuji za důležité přiblížit některé její kriminologické aspekty. Za klíčový, a to i z hlediska možného vývoje v přístupu k trestání nepřičetných pachatelů, pokládám přehled o činech jinak trestných a jejich závažnosti, které jsou obvykle páčány ve stavu nepřičetnosti přivozené aplikací návykové látky. Z hlediska účelnosti ukládání jednotlivých druhů trestů jistě není bez zajímavosti ani rozbor pachatelů tohoto deliktu. Zde budu vycházet z dostupných oficiálních statistik, a dále z vybraných konkrétních případů řešených našimi soudy. Jak jsem naznačil výše, diskuze o současné podobě skutkové podstaty opilství není diskuzí uzavřenou. Z toho důvodu bych v této práci chtěl jednotlivé přístupy rozebrat v kontextu s případy z praxe, a zároveň přispět vlastním pohledem na celou problematiku, včetně návrhů de lege ferenda.

Druhou skutkovou podstatou, jejímž nezbytným znakem je ovlivnění pachatele návykovou látkou, je ohrožení pod vlivem návykové látky, což je trestný čin výrazně čtenější zejména v souvislosti s řízením motorových vozidel. V současnosti však dochází ke stále častějšímu využívání této skutkové podstaty i pro jiné případy, zejména v souvislosti s trestáním lékařů ordinujících pod vlivem alkoholu. Kromě rozboru skutkové podstaty a některých jejích problematických znaků se proto budu věnovat i tomuto tématu

Další oblastí, kterou se budu podrobně zabývat, je tzv. „domácí násilí“. Nejedná se o jev, který by nezbytně zahrnoval přítomnost návykových látek, přesto je vliv těchto látek mimořádně častý a značně přispívá k rozvoji, eskalaci násilí a závažnosti jeho následků. Pod vlivem alkoholu, popř. drog navíc často bývá nejen pachatel, ale i samotná oběť. Právě vztah mezi užíváním návykových látek a domácím násilím se pokusím podrobněji prozkoumat a popsat. Jedná se o kriminalitu s vysokou mírou latence, která přitom zahrnuje značné utrpení oběti, proto považuji za důležité zabývat se touto problematikou a zkoumat právní možnosti potírání tohoto typu kriminality. Vzhledem k tomu, že v posledních letech byly zavedeny některé právní instituty, které

mají pomoci obětem domácího násilí, považuji za vhodné tyto instituty alespoň ve stručnosti popsat, včetně dosavadních zkušeností s jejich užíváním v praxi a dostupných aktuálních statistik.

Stručně se rovněž zaměřím na některé další druhy kriminality, pro které je vliv návykových látek typický. Z těch aktuálních se jedná například o násilí na fotbalových stadionech, resp. násilí páchané fotbalovými chuligány obecně a související verbální trestné činy, tzv. opatřovací drogová kriminalita, která je na dlouhodobém vzestupu spolu s nárůstem drogově závislých osob, nebo sexuálně motivovaná kriminalita, u které jsou návykové látky rovněž významným kriminogenním faktorem a u kterých je četnost ovlivnění pachatelů návykovou látkou až překvapivě častá.

1. Základní východiska

V naší společnosti se obecně zvyšuje tolerance užívání některých dříve tabuizovaných látek. Alkohol, ač se jedná o látku, která vyvolává závislost a je s ním spojeno mnoho společensky škodlivých jevů, je tolerován dlouhodobě a tradičně. Obecně roste společenská tolerance i vůči některým dalším, tzv. měkkým drogám, jako je marihuana, ze strany státu je však vůči těmto látkám stále uplatňována politika represe a kriminalizace. Na úvod považuji za nezbytné ve stručnosti popsat účinky alkoholu a některých dalších v ČR rozšířených drog na člověka. Dále je třeba vymezit a zařadit do právního řádu základní právní instituty významné pro tuto práci, zejména nepřičetnost a přičetnost zmenšenou. Právě zmenšení (v různé míře), popř. úplná ztráta přičetnosti jsou znakem všech trestných činů spáchaných pod vlivem návykové látky. Ne vždy však lze na pachatele, který před činem požil návykovou látku, aplikovat ustanovení o zmenšené přičetnosti nebo nepřičetnosti. K aplikaci těchto institutů je třeba dosažení určité intenzity ovlivnění pachatele návykovou látkou, tedy míry snížení jeho přičetnosti. V této souvislosti krátce rozeberu i praktické posuzování přičetnosti pachatele formou znaleckého posudku.

1.1 Látky ovlivňující přičetnost pachatele

Lidé od nepaměti užívají nepřeborné množství látek ovlivňujících jejich vědomí. V dnešní době lidé užívají široké spektrum takových látek od všeobecně tolerovaných a komerčně vyráběných jako je alkohol, až po nelegální drogy, které jsou předmětem obchodu na černém trhu a mají na lidský organismus devastující účinky. V obecné řeči jsou drogy chápány jako omamující prostředky nebo dráždivé přípravky, popř. ve významu lékařském jako suroviny rostlinného nebo živočišného původu používané jako léčivo.¹

Trestní zákoník pojem „droga“ nezná. Operuje s pojmem „návyková látka“, který je v § 130 TZ definován jako „*alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobí nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.*“. Souhrnně jsou někdy návykové látky kromě alkoholu označovány jako drogy nealkoholové. V následujících podkapitolách stručně popíšu historii, výrobu a účinky alespoň několika návykových látek v ČR nejčastěji užívaných, které zároveň hrají roli významného kriminogenního faktoru.

1.1.1 Alkohol

Alkohol je látkou, jejíž výroba a konzumace má tisíciletou tradici. Prvním vyráběným alkoholem bylo víno, a to na území Blízkého východu zhruba před 6000 až 8000 lety. Víno bylo velmi rozšířené i ve starověkém Egyptě a Římě. Alkohol vzniká při kvašení cukru působením kvasinek. Kvašení však může probíhat pouze do koncentrace cca 14 % alkoholu, pak jsou kvasinky zničeny. Z tohoto důvodu lidstvo dlouho neznalo silnější alkoholické nápoje. Ty se objevily až v 10. století, kdy Arabové vynalezli proces destilace, kterým lze dosahovat až 95 % koncentrace alkoholu.²

Jedná se o sedativum, tedy o látku s tlumivými účinky na centrální nervovou soustavu. Proto je alkohol užíván jako prostředek ke zmírnění stavů úzkosti, stresu

---

¹ SLOVNÍK SPISOVNÉHO JAZYKA ČESKÉHO. ÚJČ: *Ústav pro jazyk český* [online]. ÚJČ, ©2011 [cit. 25. 9. 2013]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/>.

² Alkohol [online]. [cit. 25. 9. 2013]. Dostupné z: <http://www.drogy.kvalitne.cz/alkohol.html>

apod. Vedlejšími účinky jsou však odbourávání zábran, snížení kontroly nad svým chováním a snížení schopnosti pohybové a svalové koordinace. V kombinaci s některými léky (např. antidepresivy) se vedlejší účinky násobí, hrozí předávkování, prohloubení stavů deprese a úzkosti, sebevražedné myšlenky apod. Dlouhodobé a pravidelné užívání může vést k vážným zdravotním následkům jako je cirhóza jater, nádorová onemocnění, a rovněž k důsledkům sociálním v souvislosti s rozvojem závislosti.³

1.1.2 Pervitin

Jakkoliv je metamfetamin, neboli pervitin, často považován za český vynález, poprvé byl syntetizován již koncem 19. století v Japonsku. Na západ se tato droga dostala až v roce 1929. Samotný název pervitin je potom německého původu.

Jedná se o látku spadající mezi amfetaminy, jednoduché sloučeniny známé též jako „budivé aminy“. Tyto látky byly používány v medicíně k léčbě narkolepsie, poruchy, která se projevuje nekontrolovatelnými záchvaty spánku. Ještě koncem 30. let 20. století byly amfetaminy považovány za nenávykové a byly obsaženy ve volně prodávaných lécích, které hojně zneužívali studenti, hospodyně, řidiči nákladních vozidel a další.

Pro výrobu pervitinu je vstupním produktem efedrin, stimulační látka obsažená v některých lécích a rostlinách. Ilegální výrobci často používají efedrin odcizený z průmyslové výroby. Efedrin lze s pomocí louhu, červeného fosforu a dalších chemikálií přeměnit na metamfetamin, a to poměrně snadno i v domácích podmínkách s využitím základního vybavení jako je teploměr a chladnička. Potřeba je však alespoň některých základních znalostí chemických procesů, jinak hrozí nedokonalé dokončení reakce a zvýšená zdravotní rizikovost drogy. Právě českoslovenští toxikomani rozvinuli výrobu v domácích laboratořích, a proto je pervitin často spojován s naší zemí.

---

³ HANZLOVSKÝ, M.. *Co jste o alkoholu možná nevěděli* [online]. 31. 12. 2012 [cit. 25. 9 2013]. Dostupné z: <http://www.celostnimedicina.cz/co-jste-o-alkoholu-mozna-nevedeli.htm>

Žádaný účinek pervitinu spočívá především v dosažení euforie, povzbuzení, odstranění únavy, pocitu hladu, zlepšení psychické a fyzické výkonnosti, zvýšené empatii a uvolnění zábran, což je efekt lákavý zejména pro mladé, sociálně nejisté osoby, kterým droga dodává pocit zvýšené sebedůvěry. Na metamfetaminu se rychle rozvíjí psychická závislost a tolerance. Množství látky potřebné k dosažení požadovaného stavu se postupně mnohonásobně zvyšuje. Další značné riziko spojené s pervitinem spočívá v závažných proměnách psychiky. Zejména při dlouhodobém užívání se rozvíjí duševní porucha – paranoidní či paranoidně-halucinatorní syndrom v rámci vznikající toxické psychózy (k tomu podrobněji v kapitole o pachatelích trestného činu opilství). Ačkoliv je dnes pervitin mnoha toxikomany zpočátku užíván jako „rekreační“ droga, je velmi těžko zvladatelný a jen minimum trvalých uživatelů je schopno udržet kontrolu a neskouznout do fáze nekontrolovaných excesivních „tahů“ vedoucích až k úplnému psychosomatickému vyčerpání.⁴

1.1.3 Heroin

Heroin je v ČR nejrozšířenější a zároveň neúčinnější drogou z kategorie opiátů. Opium je původně bílá šťáva získávaná z nařezaných hlavic makovic, která na vzduchu houstne a tmavne. Ta je dále zpracovávána k přímé spotřebě, nebo k výrobě derivátů, mj. heroinu. Užívání opia má tradici dlouhou několik tisíciletí a obdobně jako mnoho jiných drog bylo původně využíváno v medicíně. Heroin samotný byl pak objeven v roce 1874 anglickým chemikem C. R. Wrightem, který rozpoznal nebezpečnost objevené látky, výzkum přerušil a jeho výsledky utajil. Nástup heroinu tak pozdržel zhruba o 20 let. Jeho nástupci však již heroin považovali za zázračný lék, který se začal průmyslově vyrábět a užívat k léčbě astmatu a tuberkulózy. Rovněž byl podáván jako protilék morfinové závislosti. Ukázalo se však, že vytváří mnohem hlubší a vážnější návyk než morfin samotný a medicínské využití bylo záhy zakázáno.

Účinek heroinu má značně individuální charakter. Člověk se dostává do stavu pohody, klidné euforie, je oslabeno vnímání bolesti a dostavuje se pocit úlevy od

---

⁴ NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. 1. vydání. Praha: Koniasch Latin Press, 1997. str. 29-30.

problémů každodenního života. Psychický stav doprovázejí i fyziologické reakce – zpomalení dýchání, zúžení zornic, sucho v ústech a na sliznicích. Při nitrožilním užití se tyto účinky dostavují téměř okamžitě.

Heroin je vysoce psychicky i fyzicky návykový (k vytvoření závislosti postačuje dle odborné literatury 5-7 dávek) a rovněž dochází k rychlému rozvoji tolerance a nutnosti zvyšovat dávku. S užíváním heroinu jsou spojená značná zdravotní i sociální rizika. Hrozí virové a bakteriální infekce, hepatitida, AIDS a další, obvykle spojené s používáním infikovaných jehel, kdy toxikoman v důsledku závislosti opomíjí nejdůležitější hygienická pravidla. Dalším rizikem je předávkování, jehož příčinou je častá neznalost skutečného množství účinné dávky v látce. S užíváním heroinu jsou spojeny návaly úzkosti, nepřekonatelná potřeba obstarat další dávku drogy, v důsledku čehož dochází k rozkladu sociálních vazeb s rodinou, ztrátě zaměstnání apod. Toxikomani závislí na heroinu často páchají majetkovou kriminalitu, aby si zajistili prostředky na nákup drogy.⁵

1.1.4 Marihuana

Marihuana vzniká rozmělněním a smíšením vrchních rostlinných okvětních částí byliny konopí seté (*Cannabis sativa* a *Cannabis indica*), které obsahují kanabinoidy, zejména THC. Psychoaktivní účinky marihuany znali lidé již ve starověké Indii, Africe, na středním východě i v Číně a její užívání bylo historicky spojené s náboženskými obřady. V dnešní době se jedná pravděpodobně o vůbec celosvětově nejrozšířenější psychotropní drogu.

Marihuana se užívá kouřením buď samostatně, nebo ve směsi s tabákem, popř. je přidávána do nápojů, cukrovinek a pečiva. Účinek je do značné míry závislý na prostředí, ve kterém je droga užitá. Ve skupině vyvolává pocity relaxace, dobré pohody, rozjařenosti a živějšího vnímání smyslových jevů. Pokud je uživatel sám, pocit relaxace zůstává, ale je doprovázen spíše otupělostí a netečností. Pokud je marihuana užitá ve

---

⁵ NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. 1. vydání. Praha: Koniasch Latin Press, 1997. str. 16-23.

stavu rozrušení nebo na ní uživatel není zvyklý, mohou se dostavit negativní pocity – zmatenost, rychlý tok emocí apod.

Občasné užívání obvykle neznamená závažná zdravotní rizika. Časté užívání může vést v důsledku nadměrného zatížení dýchacích cest dehtem z ručně balených cigaret k nemocem dýchacího traktu, dále se může dostavovat zvýšená apatie, neschopnost soustředění, oslabení mechanické paměti apod. Někdy bývá marihuana považována za „vstupní bránu“ do světa tvrdých drog. Tato domněnka je však dosti zjednodušující a v dnešní době diskutabilní. Na rozdíl od alkoholu a tzv. tvrdých drog jako je pervitin, nejsou osoby pod vlivem marihuany výrazněji náchylné k páchání trestné činnosti. Časté je však užívání marihuany jako doplňkové drogy uživateli tvrdých drog nebo její kombinace s alkoholem, kdy riziko kriminálního jednání rapidně narůstá.⁶

1.1.5 Kokain

Kokain je droga, která se získává zpracováním listů koky, rostliny která se vyskytuje vzhledem k potřebným specifickým klimatickým podmínkám prakticky jen v Jižní Americe, zejména v Peru, Ekvádoru, Bolívii a Kolumbii. Kokain samotný byl objeven v 19. století a zpočátku byl využíván jako účinné anestetikum využívané při operacích nosu a hrdla a v oční chirurgii. Kokain je užíván inhalací – šňupáním nosními dírkami, výjimečně intravenózně.

Uživatelé kokainu pociťují radost, povzbuzení, větší schopnost reagovat na vnější podněty, zvýšenou představivost a rozhodnost. Mizí únava a potřeba spánku, zvyšují se fyzické schopnosti a srdeční aktivita. Kokain vyvolává silnou psychickou závislost. Ačkoliv se v minulosti jednalo o drogu „vyvolených“ rozšířenou zejména mezi umělci, dnes je široce rozšířen a užíván např. mládeží v tanečních klubech, studenty, pracovně přetíženými manažery apod. K tomu přispělo snižování ceny na černém trhu a růst životní úrovně. Rovněž kokain je, vzhledem k povzbuzujícím

---

⁶ NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. 1. vydání. Praha: Koniasch Latin Press, 1997. str. 33-36.

účinkům a obvyklosti jeho užívání v potenciálně konfliktním prostředí, kriminogenním faktorem.⁷

1.2 Zařazení příslušných skutkových podstat v systematice trestního práva

Úpravu skutkové podstaty opilství provedl zákonodárce v § 360, Hlavě X. zvláštní části TZ, která upravuje trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, dílu 6.: Jiná rušení veřejného pořádku, který *„chrání veřejný pořádek proti jednáním šířícím poplašné zprávy, výtržnickým, vandalským a jiným podobným narušováním“*⁸ Skutková podstata opilství tak je, obdobně jako ve starém trestním zákoně, zařazena do jakéhosi sběrného dílu trestných činů, jejichž primárním objektem je veřejný pořádek, a které nebylo možno podřadit do konkrétněji určeného a kompaktnějšího dílu. Vzhledem ke specifické povaze trestného činu opilství je takové zařazení poměrně logické a přiměřené potřebám praxe. Druhým trestným činem, jehož nezbytným znakem je ovlivnění pachatele návykovou látkou, je ohrožení pod vlivem návykové látky. Jedná se o typický ohrožovací delikt, který je proto logicky zařazen v Hlavě VII. zvláštní části TZ, která upravuje trestné činy obecně nebezpečné, dílu 1.: Trestné činy obecně ohrožující. Konkrétně v § 274 TZ.

Trestné činy nejčastěji spojované s jevem domácího násilí, tedy týrání svěřené osoby a týrání osoby žijící ve společném obydlí, jsou upraveny v § 198 a § 199 TZ v hlavě IV. zvláštní části zahrnující trestné činy proti rodině a dětem. Domnívám se, že vzhledem k povaze těchto deliktů, které nemusí nutně směřovat pouze proti dětem a rodinným příslušníkům, jejich projevům a následkům, by bylo teoreticky možné uvažovat i o zařazení do hlavy upravující trestné činy proti životu a zdraví (k tomu podrobněji v kapitole o domácím násilí). K tomuto zařazení by však bylo třeba extenzivněji vykládat pojem zdraví jako objekt trestných činů zařazených v hlavě I.

---

⁷ NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. 1. vydání. Praha: Koniasch Latin Press, 1997. str. 23-27.

⁸ Návrh trestního zákoníku včetně důvodové zprávy. Sněmovní tisk 410/0. dostupné z <<http://www.psp.cz/ff/02/69/6f/08.htm>>

zvláštní části TZ, což je vzhledem k současné ustálenosti tohoto výkladu spíše nereálné a z pohledu praxe nepřilíš vhodné.

Návykové látky mohou hrát roli i u mnoha dalších trestných činů, např. krádež podle § 205 TZ v případech opatřovací drogové kriminality, znásilnění podle § 185 TZ atd. Ačkoliv se návykové látky mohou vyskytnout prakticky u každého trestného činu, typický je jejich vliv na pachatele pro činy, kdy mezi rozhodnutím dopustit se konkrétního jednání a samotným jednáním je jen krátký časový interval. Jedná se tedy zejména o činy impulzivní, u kterých není třeba složitějšího plánování. Z toho plyne i do jisté míry usnadněná pozice orgánů činných v trestním řízení, neboť pachatel obvykle nepromýšlí maskování trestné činnosti a zanechává častěji použitelné stopy a důkazy.

1.3 Problematika nepřičetnosti

Návykové látky mají vliv na schopnost člověka ovládat své jednání a na schopnost vnímat jeho protiprávnost. Pro činy spáchané pod vlivem návykových látek je proto typický stav zmenšené přičetnosti, nebo nepřičetnosti pachatele. Úprava a vymezení institutu nepřičetnosti a zmenšené přičetnosti v právním řádu je tak základním prvkem, který jednak definuje okruh pachatelů, na které lze aplikovat skutkovou podstatu opilství, jednak kritériem, které je třeba brát v úvahu při posuzování a trestání všech ostatních trestných činů spáchaných pod vlivem návykové látky. Úprava je obsažena v § 26 TZ, který vymezuje nepřičetnost a její důsledky pro trestní odpovědnost nepřičetné osoby, a dále v § 27 TZ, který upravuje přičetnost zmenšenou.

1.3.1 Nepřičetnost

Institut nepřičetnosti upravuje § 26 TZ takto:

„Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“

TZ tedy definuje nepřičetného pachatele a uvádí, že takový pachatel není za jinak trestné jednání trestně odpovědný, pokud naplňoval znaky nepřičetnosti v době spáchání činu.

Aby mohl být pachatel považován za nepřičetného, musí vykazovat kumulativně dva znaky, z nichž jeden má dvě možné alternativy. Prvním nezbytným znakem nepřičetného pachatele, tzv. biologickým kritériem, je duševní porucha. Duševní poruchou se dle výkladového ustanovení § 123 TZ rozumí:

„mimo duševní poruchy vyplývající z duševní nemoci i hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální porucha osobnosti nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka.“

Výkladové ustanovení zmiňuje některé konkrétní případy duševního stavu pachatelů, které je třeba považovat za duševní poruchy, a dále uvádí obecnou definici duševní poruchy, jako poruchy vyplývající z duševní nemoci. Navíc pojem *„jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka“* otevírá široké možnosti dalšího výkladu. Ani výkladové ustanovení, které je v zásadě demonstrativním výčtem některých duševních poruch, tedy nepřináší jednoznačnou definici, a působí tak poněkud nadbytečně, neboť samotný pojem duševní poruchy zavedený v § 26 TZ by mohl být vzhledem k nejednoznačné definici výkladového ustanovení dostačující, a to i s ohledem na ustálené vymezení duševní poruchy právní naukou a judikaturou soudů.

Duševní porucha se dle moderních medicínských názorů *„vymezuje jako zřetelná odchylka od stavu duševního zdraví a rovnováhy, kterým se rozumí stav úplné a sociální pohody, jako výslednice vnitřních (genetických) a vnějších (psychosociálních a environmentálních) faktorů.“* Duševní poruchu přitom nelze ztotožňovat s duševní nemocí, jelikož duševní nemoc je oproti duševní poruše užším pojmem. Jinak řečeno, ne každá duševní porucha je zároveň duševní nemocí. Duševní porucha může být vyvolána i duševní nemocí, avšak nikoliv nezbytně – jednou z příčin může být např. i aplikace návykové látky. Dále je třeba uvést, že zatímco duševní nemoc je obvykle

dlouhodobého charakteru, duševní porucha může být i zcela přechodná a krátkodobá, v některých případech trvající dokonce v řádu sekund.⁹ Pro mladistvé zavádí ZSVM v § 5 odst. 1 k duševní poruše alternativní biologické kritérium, kterým je rozumová a mravní vyspělost. Pro nepřičetnost mladistvého pachatele tedy není vyžadována přítomnost duševní poruchy, ale postačí takové opoždění vývoje osobnosti pachatele oproti normálu odvozovaného od obvyklého vývoje jeho vrstevníků, které pachateli znemožňuje rozpoznat protiprávnost činu, nebo ovládat své jednání.¹⁰

Druhým nezbytným znakem nepřičetného pachatele je zastupitelně buď jeho neschopnost rozpoznat protiprávnost svého jednání (tzv. kritérium rozumové), nebo neschopnost ovládat své jednání (tzv. kritérium volní). V případě nedostatku rozumového kritéria pachatel není schopen vnímat rozhodné skutečnosti svého činu, nebo toho schopen je, avšak neuvědomuje si smysl, dopad a společenské souvislosti svého jednání, a tedy ani jeho protiprávnost. Nedostatek kritéria volního nastává v situaci, kdy si pachatel sice uvědomuje protiprávnost svého jednání, avšak není schopen jej vlastní vůlí ovládat.¹¹

1.3.2 Zmenšená přičetnost

Vzhledem k tomu, že se v rozmezí mezi úplnou přičetností a nepřičetností vyskytuje značné množství případů, kdy pachatelé nejsou schopni plně rozpoznat protiprávnost svého jednání, či své jednání plně ovládat, avšak omezení jejich duševních schopností v důsledku duševní poruchy nedosahuje takové intenzity, aby mohli být označeni za nepřičetné a v důsledku toho za své jednání trestně neodpovědné, zavádí zákonodárce v § 27 TZ institut zmenšené přičetnosti vyjádřený v zákoně takto:

„Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu měl podstatně sníženou schopnost rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, je zmenšeně přičetný.“

---

⁹ VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011*. 1. vydání. Praha: ANAG, 2011. s. 75.

¹⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 302-303.

¹¹ VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011*. 1. vyd. Praha: ANAG, 2011. s. 74-76.

Zmenšená přičetnost vykazuje identické znaky jako nepřičetnost. I zde je nezbytným znakem duševní porucha a omezení schopnosti rozpoznávací nebo ovládací. Rozdíl spočívá právě v intenzitě omezení těchto schopností. Zatímco u nepřičetného pachatele je alespoň jedna ze schopností zcela vymizelá, u zmenšeně přičetného pachatele jsou obě schopnosti alespoň v minimální míře zachovány.

Právním důsledkem zmenšené přičetnosti není, na rozdíl od nepřičetnosti, zánik trestní odpovědnosti. Přesto zjištění zmenšené přičetnosti pachatele odůvodňuje v některých případech odlišný postup oproti posuzování trestných činů zcela přičetných pachatelů. Obligatorním důsledkem je přihlídnutí k tomuto stavu při stanovení druhu trestu a jeho výměry podle § 40 odst. 1 TZ, fakultativně lze upustit od potrestání za současného uložení ochranného léčení nebo zabezpečovací detence podle § 47 TZ, nebo snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby podle § 40 odst. 2 TZ za současného uložení ochranného léčení, a to i bez omezení. Pokud si však pachatel přivodí stav zmenšené přičetnosti, byť i z nedbalosti, vlivem návykové látky, jsou shora uvedené důsledky, s výjimkou upuštění od potrestání podle § 47 TZ za současného uložení zabezpečovací detence, vyloučeny.¹² To však neplatí pro mladistvé pachatele, u kterých je nutno přihlídnout ke zmenšené přičetnosti i v případech, kdy si jí pachatel přivodí zaviněně, a to s ohledem na § 25 odst. 2 ZSVM.

Pachatele, který jednal ve stavu zmenšené přičetnosti nelze odsoudit pro trestný čin opilství podle § 360 TZ, který se vztahuje výhradně na pachatele zcela nepřičetného. Tento závěr vyplývá z gramatického výkladu § 360 odst. 1 TZ, a potvrzuje jej i ustálená judikatura.¹³ Naopak je zmenšená přičetnost pachatele pravidelným znakem trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky a v menší míře i některých dalších trestných činů, pro které je ovlivnění pachatele návykovou látkou typické.

---

¹² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 310-313.

¹³ K tomu např. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 11 To 73/92.

1.3.3 Posuzování příčetnosti v praxi – znalecký posudek

Pokud v praxi vyvstane pochybnost o příčetnosti pachatele trestného činu v době jeho spáchání, je nutné tuto okolnost vyjasnit a posoudit. Předně je třeba uvést, že otázka příčetnosti je otázkou právní, a její posouzení náleží orgánům činným v trestním řízení na základě skutečností vyplývajících z provedených důkazů. Vzhledem ke složitosti posouzení otázky příčetnosti a rovněž k tomu, že při posuzování otázky příčetnosti je nezbytné vyšetření duševního stavu obviněného ve smyslu § 116 odst. 1 TR, je vždy třeba, aby orgán činný v trestním řízení přibral znalce podle § 105 odst. 1 TR, a to z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie. V případě mladistvých je navíc dle § 58 odst. 1 ZSVM třeba přibrat i znalce z oboru zdravotnictví nebo pedagogika, odvětví psychologie, se specializací na dětskou psychologii.¹⁴

Znalecký posudek je v případech s prvkem pochybnosti o příčetnosti pachatele důležitým, dokonce nezbytným důkazním prostředkem, neboť pouhá laická úvaha soudu není postačující ke zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností, a soudce není oprávněn nahrazovat důkaz znaleckým posudkem (v tomto případě obligatorní) vlastním laickým uvážením.¹⁵ V žádném případě však nelze bez dalšího přijímat verdikt znalce a nezabývat se jeho obsahem a souvisejícími otázkami. Soudce je povinen hodnotit znalecký posudek v souvislosti se všemi dalšími relevantními skutečnostmi, a to jako jakýkoliv jiný důkazní prostředek. Je tedy oprávněn kriticky hodnotit jak formální, tak obsahové náležitosti posudku, a nese odpovědnost za správnost konečného rozhodnutí.¹⁶ Musil považuje právě nekritický přístup některých soudců k závěrům znaleckých posudků za významný nešvar české justice, kvůli kterému je určitá část kompetencí soudců fakticky přenášena na znalce.¹⁷

Jak již bylo zmíněno výše, otázka příčetnosti pachatele je otázkou právní, která nepřísluší ke konečnému posouzení znalci. Z toho důvodu je nutno v zadání znaleckého

---

¹⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl. I.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 307-308.

¹⁵ K tomu např. náleží Ústavního soudu ČR ve věci sp. zn. III. ÚS 1330/11.

¹⁶ K tomu např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ve věci sp. zn. 8 Tdo 1474/2009.

¹⁷ MUSIL, Jan. *Hodnocení znaleckého posudku*. Kriminalistika. 2010, 3. Dostupné také z: <http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>

posudku formulovat otázky na jednotlivé znaky nepříčetnosti, které jsou vhodné k odbornému posouzení. Typicky se jedná o otázky jako „Trpěl (trpí) obviněný duševní poruchou, a jakou?“ a „Ovlivnila (a do jaké míry) tato porucha jeho schopnost rozpoznat protiprávnost předmětného jednání, nebo schopnost ovládat toto jednání?“. V případě, že znalec shledá u obviněného příznaky nasvědčující jeho nepříčetnosti nebo zmenšené příčetnosti, vysloví se dle § 116 odst. 3 TŘ zároveň o tom, zda je jeho pobyt na svobodě nebezpečný, zda znalec navrhuje uložení ochranného opatření a jakého (ochranné léčení ambulantní nebo ústavní, popř. zabezpečovací detence), popř. o dalších skutečnostech, které vyplynou ze znaleckého zkoumání a mohou být významné.¹⁸

2. Historický vývoj trestání pachatelů pod vlivem alkoholu a drog na území českého státu

Počátky úvah o odlišném trestání nepříčetných a zmenšeně příčetných sahají až do dávného starověku. Vzhledem k tomu, že právní úprava příslušných institutů byla po dlouhá staletí pouze kusá, místně roztráštěná a značně kazuistická, domnívám se, že pro účely této práce postačí stručné shrnutí historického vývoje od doby sjednocování trestního práva v českých zemích, tedy od tereziánských kodexů. Hlavní důraz v této kapitole přitom budu klást na historické srovnání úpravy trestání pachatelů, kteří se v době spáchání činu nacházeli ve stavu nepříčetnosti (dnes trestný čin opilství), popř. se dopustili obdoby dnešního trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky. Právě u těchto trestných činů je přítomnost návykové látky nezbytným znakem a proto lze relevantně srovnávat historické právní úpravy.

---

¹⁸ ŠVARC, Jiří. *Posuzování duševního stavu v trestním řízení*. Česká a slovenská psychiatrie. 2011, 107(4), s. 220-226. Dostupné také z WWW: http://www.cspychiatr.cz/dwnld/CSP_2011_4_220_226.pdf

2.1 Constitutio Criminalis Theresiana z roku 1768

Hrdelní řád Marie Terezie vydaný roku 1768 byl pro trestní právo na našem území zásadním dílem. Nebylo to ani tak z důvodu jeho pokrokovosti. Kodex vycházel do značné míry ze starších právních úprav, a tedy stál na zastaralých zásadách trestního práva. Byl založen na pojetí trestu jako msty za spáchaný delikt, připouštěl stíhání deliktů sine lege apod. Platil však pro celé císařství kromě Uher a neuznával již podpůrně Constitutio Criminalis Carolina. Přestože Constitutio Criminalis Theresiana platil pouze 19 let, jednalo se ve vývoji trestního práva o významný sjednocující prvek.¹⁹

Ačkoliv byl tento zákoník v mnoha ohledech zastaralý, úprava trestání osob ovlivněných návykovými látkami, včetně zaviněně nepříčetných, byla zvolena s ohledem na dobu vzniku poměrně rozsáhle a překvapivě pokrokově. Podrobnou úpravu „opilství“ obsahoval čl. 11 § 5 Theresiany a rozlišoval hned 3 druhy opilosti, neboli ebrietas. Ebrietas involuntaria²⁰ zahrnovalo případy, kdy k opilství nebo pomatení smyslů (dnes nepříčetnost) došlo nezaviněně, tedy pachatel byl do takového stavu uveden náhodou, popř. z podnětu či donucení jiné osoby konzumací neznámého nápoje, pokrmu, kuřiva a podobných látek. Takový pachatel byl dle Theresiany v případech úplného zbavení smyslů beztrestný. Naopak tvrdě potrestán mohl být ten, kdo nepříčetnost pachatele způsobil, a to podle okolností případu. Přihlédnuto mělo být zejména k tomu, zda tato osoba pachatele ke konzumaci přímo fyzicky donutila, jakou použila lest, zda předpokládala vznik škodlivého následku nebo byl takový následek přímo jejím cílem apod. Ebrietas involuntaria v sobě tedy z dnešního pohledu zahrnovala i nepřímé pachatelství, kdy je opilec živým nástrojem využitým druhou osobou pro spáchání trestného činu. Ebrietas voluntariam cum plena mentis alienatione²¹ znamenalo mírnější trest pro pachatele trestného činu spáchaného v opilosti, který byl důsledkem nepřátelství, pohrůžky, či jiného obdobného podnětu

---

¹⁹ ŘÍHA, Jiří. *Vývoj právní úpravy nepříčetnosti na našem území*. Trestní právo. 2007, 4, s. 35-36.

²⁰ Opilství nechtěné.

²¹ Opilství chtěné s plným vědomím (úmyslem) jiného (cizího).

druhé osoby, avšak pouze za předpokladu, že se pachatel v opilosti obvykle nedopouštěl trestného jednání a nebyl pro něj dříve trestán. Ebrietas voluntariam cum aliquo rationis usu²² konstatovalo plnou odpovědnost za jednání spáchané v opilosti, pokud pachatel nebyl zcela nepřičetný (z dnešního pohledu tedy plná trestní odpovědnost pachatele pod vlivem návykové látky, který nedosáhl stavu nepřičetnosti).²³

2.2 Obecný zákoník o zločinech a jejich trestání z roku 1787

Již v době vydání zastaralý Constitutio Criminalis Theresiana byl záhy nahrazen z podnětu Josefa II. Obecným zákoníkem o zločinech a jejich trestání. Ačkoliv i tento zákoník obsahoval některé pozůstatky feudálních úprav, byl zpracován moderně a poprvé stanovil zásadu „nullum crimen, nulla poena sine lege“. Na rozdíl od Theresiany již nepovažoval stav nepřičetnosti pouze za polehčující okolnost, ale za okolnost „vylučující zlý úmysl“. Kriminálním zločincem nemohla být osoba páchající zlý skutek bez zlého úmyslu. Zlý úmysl přitom není možné dovodit bez svobodné vůle. Zákoník vycházel z předpokladu, že každý disponuje svobodnou vůlí, v § 5 však určoval skutečnosti, které svobodnou vůlí vylučují. Jednou z takových skutečností bylo i opojení, které si pachatel přivodil náhodně bez obmyslu namířeného k zločinu.²⁴

2.3 Zákon o zločinech a těžkých policejních přestupcích z roku 1803 a Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852

Ani Obecný zákoník o zločinech a jejich trestání z roku 1787 neplatil příliš dlouho a v roce 1803 nabyl platnosti pro celou monarchii (kromě Uher) Zákon o zločinech a těžkých policejních přestupcích. Roku 1852 pak byl přijat Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, který byl však pouze dílčí rekodifikací zákona z roku 1803. Jelikož úprava trestání opilých pachatelů byla v obou kodexech prakticky totožná, uvádím pro zjednodušení pouze znění příslušných ustanovení Zákona o

---

²² Opilství chťené s nějakým užitím rozumu.

²³ ŘÍHA, Jiří. *Vývoj právní úpravy nepřičetnosti na našem území*. Trestní právo. 2007, 4, s. 36-37

²⁴ ŘÍHA, Jiří. *Vývoj právní úpravy nepřičetnosti na našem území*. Trestní právo. 2007, 4, s. 37-38

zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852. Tento zákon upravoval dolózní i kulpózní variantu actio libera in causa, a dále opilství jako přestupek proti veřejné mravnosti, byl-li v zaviněné opilosti spáchán zločin (nikoliv i přečin nebo přestupek). V ostatních případech byl čin spáchaný v nepřičetnosti beztrestný. Opilství bylo upraveno v § 236 a § 523 tohoto znění:

„§ 236

Při zločinech spáchaných v nahodilém opilství přičítati se má opilství za přestupek
Ačkoliv činy, jež jinak jsou zločiny, když spáchány v nahodilém opilství, za zločiny pokládati se nemohou (§ 2 lit. c), tresce se v tomto případě opilství jako přestupek (§ 523).“

„§ 523

Opilství. Trest

Pro opilství jako přestupek trestati se má, kdo jsa opilým vykoná nějaký čin, který by se mu krom opilství přičítal za zločin (§ 236). Trestem na to jest vězení od jednoho až do tří měsíců. Věděl-li opilý ze zkušenosti, že v opilství podroben jest prudkým hnutím mysli, má býti vězení zostřeno, ale při těžších zlých skutcích uznati se má na tuhé vězení až do šesti měsíců.“

Úprava opilství v zákoně z roku 1852 se skutečně vztahovala pouze na činy spáchané pod vlivem alkoholu, nikoliv jiných látek. Opilost musela být zaviněná, zavinění se však nevztahovalo na samotný delikt v opilosti spáchaný. Tomu, že trest má postihovat pouze abstraktní ohrožení, které pachatel způsobil svým uvedením do stavu opilosti, odpovídá i nízká trestní sazba, ve které se závažnost spáchaného kvazideliktu odrážela jen málo.^{25 26}

---

²⁵ ŘÍHA, Jiří. *Vývoj právní úpravy nepřičetnosti na našem území*. Trestní právo. 2007, 5, s. 37-39

²⁶ ŘÍHA, Jiří. *Vývoj právní úpravy nepřičetnosti na našem území*. Trestní právo. 2007, 6, s. 27-28

2.4 Trestní zákon z roku 1950

Po vzniku Československa dne 28. 10. 1918 byly tímto novým státem recipovány právní předpisy Rakousko-Uherska. Přestože měl být tento stav pouze dočasný, rekodifikace trestního práva byla provedena až během tzv. právnické dvouletky po druhé světové válce a komunistickém převratu roku 1948. Do nabytí účinnosti nového trestního zákona č. 86/1950 Sb. dne 1. 8. 1950 tak na našem území platil Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852.²⁷

Ačkoliv od poslední rekodifikace uběhlo téměř 100 let, úprava trestání zaviněně nepřičetných pachatelů se v novém trestním zákoníku příliš nezměnila. I tento zákon rozlišoval *actio libera in causa* v dolózní i kulpózní formě a rovněž trestný čin opilství. Ten byl upraven v § 186 zvláštní části tohoto znění:

„§ 186

Opilství

Kdo se požitím alkoholického nápoje nebo jinak přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí trestného činu, bude potrestán odnětím svobody až na pět let; dopustí-li se však trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším.

„§ 187

1/ Kdo se opije, byť i z nedbalosti, ač je v opilosti náchylný k výtržnostem, nebo kdo osobu, která je v opilosti náchylná k výtržnostem, úmyslně opije nebo její opilost zvyšuje, bude potrestán odnětím svobody až na 6 měsíců.

2/ Stejně bude potrestán, kdo požije alkoholické nápoje za takových okolností, že by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku.“

V § 186 tedy trestní zákoník z roku 1950 upravuje opilství obdobně jeho dnešnímu pojetí podle § 360 TZ. Oproti starší úpravě zmiňuje i „jiný“ způsob uvedení

---

²⁷ ŘÍHA, Jiří. *Vývoj právní úpravy nepřičetnosti na našem území*. Trestní právo. 2007, 7-8, s. 40

do stavu nepřičetnosti, než je požití alkoholu (tedy např. aplikace drog). Za problematickou lze považovat formulaci „*v němž se dopustí trestného činu*“, jelikož nepřičetný pachatel nemůže naplnit veškeré znaky trestného činu (přičetnost). Tento pojem byl proto v pozdějších úpravách nahrazen pojmem „čin jinak trestný“. Výrazně byla rovněž posunuta trestní sazba, jejíž výše a rozpětí naznačuje, že pachatel je postihován i za samotné jednání, kterého se v nepřičetnosti dopustil, nikoliv pouze za abstraktní nebezpečí které svou nepřičetností způsobil.²⁸

§ 187 nepostihoval případy pachatelů nepřičetných. První odstavec postihoval osoby podnapilé (navenek vykazující znatelné známky vlivu alkoholu), které jsou v podnapilosti náchylné k výtržnostem, popř. osoby, které takové osoby úmyslně opijí. Podle tohoto ustanovení byly stíhány případy, kdy sice nedošlo ke spáchání kvazideliktu, avšak bylo vyvoláno nebezpečí, že bude spáchán. Byla tedy trestána pouhá opilost některých osob. Z dnešního pohledu se taková úprava jeví jako zbytečně extenzivní a neodpovídající účelům trestního práva. V případech posuzovaných podle druhého odstavce § 187 nebyla vyžadována ani patrná podnapilost. Postačilo pouhé úmyslné požití alkoholu za takových okolností, že mohlo dojít k ohrožení života, zdraví, nebo majetku ve značné míře. Toto ustanovení bylo aplikováno především na řidiče pod vlivem alkoholu. Jednalo se tedy o jakousi přísnější variantu dnešního trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky.²⁹

2.5 Trestní zákon z roku 1961

Trestní zákon z roku 1950 se ukázal v mnoha ohledech jako nevyhovující, a proto došlo k přijetí nového trestního zákona č. 140/1961 Sb., který nabyl účinnosti dne 1. 1. 1961. V úpravě trestání zaviněně nepřičetných pachatelů došlo k radikální změně, která byla inspirována sovětským právem a odůvodněna nutností důsledného boje proti alkoholismu. Základní tezí byla plná odpovědnost pachatele za trestný čin spáchaný v nepřičetnosti, kterou si pachatel způsobil, byť i z nedbalosti, požitím alkoholického

---

²⁸ ŘÍHA, Jiří. *Vývoj právní úpravy nepřičetnosti na našem území*. Trestní právo. 2007, 7-8, s. 41

²⁹ ŘÍHA, Jiří. *Vývoj právní úpravy nepřičetnosti na našem území*. Trestní právo. 2007, 7-8, s. 41-42

nápoje nebo omamného prostředku. I zde byly nadále rozlišovány případy *actio libera in causa*, kdy různé formy spáchání trestného činu v zaviněné nepřičetnosti znamenaly různý stupeň nebezpečnosti pro společnost dle tehdejšího materiálního pojetí trestního práva. Bylo proto třeba důsledně zkoumat pachatelův vnitřní vztah k činu spáchanému v nepřičetnosti ve všech souvislostech. Tento přístup byl zajisté velmi problematický ve vztahu k zásadě *nullum crimen sine culpa*. Dalším problémem bylo, jak rozlišit formu zavinění u činu spáchaného v nepřičetnosti, kdy tato právní kvalifikace měla pro pachatele dalekosáhlé důsledky při výměře trestu.³⁰

2.6 Vývoj po roce 1989

Po roce 1989 byla zřejmá potřeba, aby ustanovení trestního zákona co nejlépe odpovídala základním zásadám moderního trestního práva, včetně zásady *nullum crimen sine culpa*. Zákonodárce proto zákonem č. 557/1991 Sb., který nabyl účinnosti 1. 1. 1992, novelizoval trestní zákon. Došlo k odstranění ustanovení o plné trestní odpovědnosti za čin spáchaný v zaviněné nepřičetnosti. Naopak byl přidán § 201a, který znovu zavedl skutkovou podstatu opilství jako speciální delikt:

„§ 201a

Opilství

1/ Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky nebo jinak přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí jednání, které má jinak znaky trestného činu, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let; dopustí-li se však jednání, které má jinak znaky trestného činu, na který zákon stanoví tresti mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším.

2/ Ustanovení odstavce 1, jakož i § 12 se neužije, přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin.“

---

³⁰ ŘÍHA, Jiří. *Vývoj právní úpravy nepřičetnosti na našem území*. Trestní právo. 2007, 7-8, s. 43-44.

Novelou č. 290/1993 byla do odstavce 2 přidána formulace *actio libera in causa culposa* „nebo spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti.“ Skutková podstata opilství v tomto znění setrvala až do nabytí účinnosti nového trestního zákoníku dne 1. 1. 2010. Dílčímu rozboru některých znaků a její komparaci s úpravou současnou se věnuji v kapitole o opilství.³¹

Ještě před vložением skutkové podstaty opilství do trestního zákoníku byla zákonem č. 175/1990 přidána skutková podstata ohrožení pod vlivem návykové látky. Ta byla upravena v § 201 (dříve právě jako opilství), trestný čin opilství v dnešním smyslu později v § 201a. Toto zařazení v trestním kodexu nebylo provedeno příliš vhodně, neboť charakter i objekt obou trestných činů byl zásadně odlišný, zatímco zařazení v zákoně naznačovalo úzkou souvislost. Tento nedostatek byl odstraněn až přijetím nového trestního zákoníku.

3. Opilství

Skutková podstata trestného činu opilství (dnes v § 360 TZ) není v našem právním řádu novinkou. Rauschdeliktem, jak se rovněž trestný čin opilství s odkazem na původ v rakouském právu nazývá, se s dlouhou přestávkou v druhé polovině 20. stol. již po desetiletí snaží zákonodárce řešit problém odpovědnosti pachatelů jednajících ve stavu nepřičetnosti, do které se sami uvedli konzumací alkoholu, či požitím nebo aplikací jiné návykové látky. Zde je třeba podotknout, že název „opilství“ je poněkud nepřesný, neboť samotné znaky skutkové podstaty nezahrnují výhradně uvedení se do stavu nepřičetnosti konzumací alkoholu, nýbrž se vztahují na všechny návykové látky obecně definované výkladovým ustanovením § 130 TZ jako „alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobivé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.“ Zákonodárce se tedy při přípravě TZ přidržel tradičního označení, které s sebou sice nese některá úskalí, zejména matné povědomí laické veřejnosti o skutečné podstatě takto označeného

---

³¹ ŘÍHA, Jiří. *Vývoj právní úpravy nepřičetnosti na našem území*. Trestní právo. 2007, 7-8, s. 44.

trestného činu, kdy u mnohých vyvolává název skutkové podstaty dojem trestnosti samotné intenzivní podnapilosti. Jak však uvádí Langer, s přihlédnutím k obtížnosti vystižení skutkové podstaty jiným názvem, který by zahrnul všechny podstatné znaky při zachování stručnosti a srozumitelnosti, lze takový krok považovat za pochopitelný a pro praxi přijatelný.³² Právě zbytečná komplikovanost názvu je dle mého názoru problémem označení příslušných skutkových podstat v trestním zákoníku rakouském či švýcarském, naopak název použitý v německém trestním zákoníku obdobně jako ten náš dostatečně nevystihuje podstatu trestného jednání (k tomu viz podkapitola Trestný čin opilství v cizích právních řádech).

V současné době účinná úprava skutkové podstaty trestného činu opilství je obsažena v § 360 TZ, který se skládá ze dvou odstavců tohoto znění:

„(1) Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí činu jinak trestného, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let; dopustí-li se však činu jinak trestného, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán tímto trestem mírnějším.

(2) Ustanovení odstavce 1, jakož i § 26 se neužije, přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin, nebo spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti.“

3.1 Objekt

Primárním objektem trestného činu opilství je veřejný pořádek a ochrana společnosti před nebezpečím plynoucím z opojení osob, neboť nebezpečnost opojení je dána jeho nevypočitatelností a neovladatelností takového stavu. Sekundárním objektem je zájem chráněný skutkovou podstatou činu jinak trestného, kterého se pachatel dopustí

---

³² LANGER, Petr. *Trestný čin opilství. 2. část.* Bulletin advokacie. 2005, 3, s. 31.

ve stavu nepřičetnosti. Ten tak může být velmi různorodý.³³ Toto určení primárního a sekundárního objektu trestného činu opilství je uváděno naukou, a vychází z pojetí tohoto činu jako abstraktně ohrožovacího deliktu (k tomu viz kapitola o jednotlivých teoretických přístupech). Zejména značné rozpětí sankce skutkové podstaty opilství a vysoká maximální sazba jsou však prvkem, který značí důraz, jaký zákonodárce klade na ochranu zájmu jinak chráněného skutkovou podstatou kvazideliktu. Jinak řečeno, v současné úpravě opilství je primárním objektem veřejný pořádek a ochrana společnosti před nebezpečím plynoucím z opojení osob, avšak nezanedbatelný důraz je kladen i na objekt sekundární, kterým je zájem chráněný konkrétním kvazideliktem spáchaným ve stavu nepřičetnosti.

3.2 Objektivní stránka

Objektivní stránka trestného činu opilství se skládá ze dvou fází. Aby byla skutková podstata naplněna, musí se pachatel nejprve požitím nebo aplikací návykové látky přivést do stavu nepřičetnosti, v němž se poté dopustí činu jinak trestného.

3.2.1 Zaviněné uvedení do stavu nepřičetnosti

Návyková látka je definována výkladovým ustanovením § 130 TZ jako „alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobí nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.“ Její požití nebo aplikace pak zahrnuje veškeré způsoby vpravení takové látky do organismu (orálně, análně, injekčně, vdechováním, čicháním, šňupáním, polykáním šťáv při žvýkání listů koky, kouřením, působením přes pokožku formou obkladu nebo koupele apod.)³⁴ Starší úprava v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon, obsahovala kromě uvedení do stavu nepřičetnosti požitím nebo aplikací návykové látky i možnost uvedení do stavu nepřičetnosti „jinak“. Právě „jiný“ způsob uvedení se do stavu

---

³³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 797.

³⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 799.

nepříčetnosti vyvolal mezi odborníky debatu, jejímž výsledkem byla široká škála více či méně praktických příkladů aplikace tohoto ustanovení. Z těch v praxi snadno představitelných lze uvést např. neužívání předepsaných léků psychiatricky léčeným pacientem, pokud si je takový pacient vědom (popř. si toho vzhledem ke svým poměrům může nebo má být vědom), že vysazením léků může dojít k uvedení do stavu nepříčetnosti.³⁵ Paradoxem je, že postihnout takovéto případy zřejmě vůbec nebylo v úmyslu zákonodárce, který pravděpodobně pouze slepě převzal úpravu zákona č. 86/1950 Sb., ve které byla jiným uvedením do stavu nepříčetnosti myšlena např. aplikace drog, neboť v tomto zákoně nebyl definován pojem návykové látky, a první část věty se vztahovala výhradně na alkohol. To je také zřejmě důvod, proč byla možnost „jiného“ uvedení do stavu nepříčetnosti ze skutkové podstaty trestného činu opilství v TZ, dle mého názoru nesprávně, odstraněna. Jakkoliv mohlo být znění skutkové podstaty opilství v zákoně č. 140/1961 Sb. dílem náhody a nedůslednosti zákonodárce při inspiraci starší úpravou, teorie objevila množství reálných případů, na které bylo toto znění uplatnitelné. Pro ilustraci - neshledávám důvod, proč by měl být odlišně posuzován případ pachatele, který se uvede do stavu nepříčetnosti konzumací alkoholu (posuzováno jako opilství podle § 360 TZ) a pachatele, který si nepříčetnost způsobí zaviněným vysazením předepsaných léků. Z tohoto důvodu považuji de lege ferenda za žádoucí navrácení slov „nebo jinak“ do znění skutkové podstaty.

3.2.2 Čin jinak trestný – kvazidelikt

Pojem čin jinak trestný, nebo též kvazidelikt, se používá v několikerém významu. V první řadě jde o označení jednání, které naplňuje znaky uvedené ve skutkové podstatě trestného činu ve zvláštní části trestního zákoníku, avšak nejsou naplněny všechny znaky obecné (věk, přičetnost, u mladistvých pachatelů rozumová a mravní vyspělost) a proto se nemůže jednat o trestný čin. Typicky se jedná o jednání osob mladších patnácti let, mladistvých s nedostatkem mravní a rozumové vyspělosti,

---

³⁵ ŘÍHA, Jiří. *Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ*. Kriminalistika[online]. 2002, 4. Dostupný z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

nebo, pro účely této kapitoly nejdůležitější, jednání osob nepřičetných. O činu jinak trestném však můžeme hovořit i u jednání, kdy jsou naplněny znaky některé z okolností vylučujících protiprávnost (krajní nouze, nutná obrana apod.).

Kvazidelikt související s předchozím uvedením do stavu nepřičetnosti aplikací návykové látky může mít znaky téměř kteréhokoliv trestného činu (s několika výjimkami uvedenými níže), včetně trestného činu ohrožovacího, pokusu, nebo pomoci. Naopak zpravidla nepřichází v úvahu příprava k zvláště závažnému zločinu, která nezahrnuje rozvinutou objektivní stránku, a rozvinuté přípravné jednání u zcela nepřičetného pachatele nelze předpokládat. Výjimku tvoří trestné činy vyhýbání se výkonu služby podle § 384 TZ, vyhýbání se výkonu služby z nedbalosti podle § 385 TZ či vyhýbání se výkonu strážní, dozorčí nebo jiné služby podle § 388 TZ, které nemohou být kvazideliktem, a to s přihlédnutím k povaze těchto trestných činů.³⁶

3.3 Subjekt

Pachatelem trestného činu opilství může být při splnění obecných podmínek TZ, tedy věku a přičetnosti, každý. Z teoretického hlediska pak opilství spadá do kategorie tzv. vlastnoručních deliktů, a to v rámci členění deliktů na obecné, zvláštní a vlastnoruční.³⁷ Vlastnoručním deliktem rozumíme takový, jehož objektivní stránku může naplnit v celé šíři výhradně pachatel sám. Vyloučeno je tedy spolupachatelství formou rozdělení rolí. Rovněž není možné spáchat opilství nepřímo, jelikož využití nepřičetné osoby jako „živého nástroje“ by bylo posuzováno jako nepřímé pachatelství touto osobou spáchaného kvazideliktu, nikoliv opilství samotného. Pokud uvedení do stavu nepřičetnosti jinou osobou nepředchází úmysl této osoby využít nepřičetného ke spáchání trestného činu, nelze této osobě přičítat jakoukoliv účast na kvazideliktu, kterého se později nepřičetný dopustí. Samotné úmyslné uvedení jiného do stavu

---

³⁶ ŠÁMAL, Pavel, a kol. Trestní zákoník (EVK). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. str. 3338

³⁷ ŘÍHA, Jiří. *Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ*. Kriminalistika[online]. 2002, 4.

Dostupný z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

nepříčetnosti návykovou látkou tedy trestné není.³⁸ Výjimkou však za určitých okolností může být pomoc k trestnému činu opilství (k tomu podrobněji níže).

3.4 Subjektivní stránka

Ačkoliv se objektivní stránka trestného činu opilství skládá ze dvou částí, tedy uvedení se do stavu nepříčetnosti a následného spáchání činu jinak trestného, zavinění se vztahuje pouze na první z nich. Vyžadován je tedy úmysl nebo nedbalost, avšak pouze ve vztahu k uvedení se do stavu nepříčetnosti. Na první pohled se tak může zdát, že skutková podstata opilství popírá zásadu zavinění v trestním právu. Většinou se s tímto argumentem vypořádává teorie tak, že v nepříčetnosti spáchaný kvazidelikt pokládá pouze za objektivní podmínku trestnosti, na kterou se zavinění nevztahuje.³⁹ I tento přístup je však z mnoha hledisek problematický, čemuž se budu podrobněji věnovat v kapitole o jednotlivých teoretických přístupech.

Pokud se zavinění pachatele vztahuje i na čin následně v nepříčetnosti spáchaný, nelze takový čin pokládat za opilství podle § 360 odst. 1 TZ, ale pachatel bude odpovědný přímo dle skutkové podstaty spáchaného činu, a to na základě § 360 odst. 2 TZ upravujícího institut *actio libera in causa* (srov. následující kapitolu IV. o *actio libera in causa*).

Dále je třeba zdůraznit, že úmysl pachatele musí směřovat skutečně k přivedení se do stavu nepříčetnosti. Pokud jeho úmysl směřuje pouze k prostému uvedení do stavu podnapilosti, zavinění ve vztahu k uvedení do stavu nepříčetnosti lze shledat maximálně jako nedbalostní.⁴⁰ S ohledem na všeobecné povědomí společnosti o vlivu návykových látek na ovládací a rozumové schopnosti člověka však lze předpokládat, že v praxi nebude obvykle prokázání této nedbalosti činit obtíže.

---

³⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 800.

³⁹ ŘÍHA, Jiří. *Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ.* Kriminálnístika[online]. 2002, 4. Dostupný z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

⁴⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 800.

3.5 Teoretické přístupy k trestnému činu opilství

Skutková podstata trestného činu opilství je velice specifickým nástrojem, kterým se zákonodárce pokouší v souladu se základními principy trestního práva řešit ošemetný problém, a to jak, a na základě čeho potrestat pachatele, který jedná ve stavu nepřičetnosti, do kterého se zaviněně uvedl aplikací návykové látky. Je přitom zřejmé, že takový pachatel jedná jako nepřičetný, a za normálních okolností by byl z tohoto důvodu trestně neodpovědný dle § 26 TZ. Úplná beztrestnost takového pachatele je však zjevně nepřijatelná. Proto se v průběhu času vyvinuly v právních řádech instrumenty řešící shora popsany problém. Jelikož však každý z těchto instrumentů balancuje zejména mezi potřebou dostatečného potrestání pachatele a zachováním zásady *nullum crimen sine culpa*, přináší teorie mnoho rozdílných pohledů na věc, ba přímo na základní východiska trestání zaviněně nepřičetných pachatelů. Spor se vede především o to, zda a jakým způsobem zohledňovat při trestání spáchaný kvazidelikt a jeho závažnost. V této kapitole se pokusím přiblížit základní teoretické přístupy, které rozvinuli především němečtí autoři, popsat jejich silné a slabé stránky a přispět vlastním pohledem na věc.

3.5.1 Výsledkem kvalifikovaný delikt

Teorie opilství jako výsledkem kvalifikovaného deliktu vychází ze základu, kterým je přivedení se do stavu nepřičetnosti, tedy nestřídmost, která je sama o sobě považována za materiální bezprávi. Tato nestřídmost je však považována za hodnou trestního postihu až ve chvíli, kdy je jejím důsledkem spáchaní kvazideliktu. Kvazidelikt je tedy formálně pouze objektivní podmínkou trestnosti, avšak materiálně se k jeho závažnosti přihlíží při ukládání trestu. Pachatel je tedy objektivně odpovědný za výsledek svého jednání ve stavu nepřičetnosti, do kterého se přivedl, aniž by byl jakkoliv zkoumán jeho vnitřní vztah ke spáchanému kvazideliktu. To je také důvod, proč je teorie opilství jako výsledkem kvalifikovaného deliktu považována za přežitou a

odporující dnešnímu pojetí trestního práva, kde je objektivní odpovědnost za výsledek nepřípustná.⁴¹

3.5.2 Výjimka z principu viny

Další z teorií považuje opilství za pouhou výjimku z principu viny. Na rozdíl od ostatních teorií nepovažuje za základ odpovědnosti samotný fakt uvedení pachatele do stavu nepřičetnosti. Základem je zde kvazidelikt, který je důvodem trestnosti pachatele.⁴²

Fakticky tato teorie přináší myšlenku, že existují zaviněné způsoby uvedení do stavu nepřičetnosti (např. opití do nepřičetnosti), které zakládají neomluvitelnost později spáchaného deliktu nepřičetností. Teorie výjimky z principu viny by tak při své realizaci v praxi nepotřebovala konstruovat speciální skutkovou podstatu opilství. Postačilo by zakotvení výjimky v obecné části TZ, která by definovala způsoby uvedení do stavu nepřičetnosti, pro které se neuplatní základní ustanovení o nepřičetnosti. Někteří zastánci této teorie pak navrhovali doplnění hranice maximální výše trestu pro takové pachatele.

Paradoxem je, že ačkoliv teorie výjimky z principu viny, obdobně jako teorie opilství jako výsledkem kvalifikovaného deliktu, je v přímém rozporu se zásadou *nullum crimen sine culpa*, neboť zcela opomíjí vnitřní vztah pachatele k jednání, za které je fakticky trestán (ať už přímo u teorie výjimky z principu viny, nebo nepřímo u teorie výsledkem kvalifikovaného deliktu), současná konstrukce skutkové podstaty opilství v českém právním řádu nejvíce odpovídá právě těmto dvěma teoriím. Značné rozpětí trestní sazby 3 – 10 let odnětí svobody, nadto s přímým odkazem na použití trestní sazby skutkové podstaty kvazideliktu, pokud je taková sazba mírnější, jasně naznačuje, že zákon předpokládá hodnocení závažnosti kvazideliktu při vyměřování trestu, ba dokonce přisuzuje závažnosti kvazideliktu pro jeho výši zásadní důležitost.

---

⁴¹ ŘÍHA, Jiří. *Ještě k trestnému činu opilství*. Bulletin advokacie. 2006, 4, s. 32-37.

⁴² ŘÍHA, Jiří. *Ještě k trestnému činu opilství*. Bulletin advokacie. 2006, 4, s. 32-37

3.5.3 Abstraktně ohrožovací delikt

Teorie, která považuje opilství za abstraktně ohrožovací delikt, je v dnešní právní nauce nejrozšířenější. Samotný stav nepřičetnosti, do kterého se pachatel uvedl, považuje za ohrožující pro zájmy chráněné trestním právem, a to z důvodu nevypočitatelnosti a neovladatelnosti takového stavu. Trestá však pouze případy, kdy ve stavu nepřičetnosti dojde ke spáchání kvazideliktu. Kvazidelikt je tak pro tuto teorii pouze objektivní podmínkou trestnosti. Zavinění se vztahuje výhradně na uvedení do stavu nepřičetnosti způsobem popsaným ve skutkové podstatě trestného činu opilství. Teorie opilství jako abstraktně ohrožovacího deliktu rovněž, na rozdíl od teorie výsledkem kvalifikovaného deliktu, zcela odmítá přihlížet ke kvazideliktu a jeho závažnosti při výměře trestu. To je také zásadní argument zastánců jiných teorií, neboť abstraktně ohrožovací teorie se může jen obtížně vypořádat s faktem, že dle současného znění skutkové podstaty opilství je nezbytné při výměře trestu závažnost kvazideliktu zohledňovat – trest nemůže být vyšší, než jaký stanoví skutková podstata spáchaného kvazideliktu. Dalším argumentem proti abstraktně ohrožovací teorii je skutečnost, že fakticky požaduje trestání samotného opojení. Takový přístup je v dnešní, zejména k alkoholu značně tolerantní společnosti, poněkud problematický. Navíc vyvstává otázka, zda je správné trestat jen některé zaviněné ohrožující stavy, a to na základě kvazideliktu, tedy kritéria, které vůbec není důvodem trestání. S tím je spojena i neodpovídající výše sankce, kdy stejné ohrožující jednání je v některých případech beztrestné a v jiných trestné až do výše 10 let odnětí svobody.⁴³

Ačkoliv je abstraktně ohrožovací teorie naukou vřele přijímána, a to zejména s ohledem na to, že nejlépe šetří zásadu *nullum crimen sine culpa*, současná právní úprava je s touto teorií v příkrém rozporu, ať už se jedná o maximální výši trestní sazby nebo o nezbytnost zohledňovat při ukládání trestu spáchaný kvazidelikt. Osobně se domnívám, že uvedení abstraktně ohrožovací teorie v její čisté formě do praxe, tedy snížení maximální výše trestní sazby např. na 3 roky a vypuštění vázanosti na

---

⁴³ ŘÍHA, Jiří. *Ještě k trestnému činu opilství*. Bulletin advokacie. 2006, 4, s. 32-37

skutkovou podstatu spáchaného kvazideliktu, by nebylo zcela vhodné. K tomuto závěru mě vedou následující důvody. Abstraktně ohrožovací teorie pokládá kvazidelikt pouze za objektivní podmínku trestnosti, a to dle mého názoru účelově, aby se nemusela vypořádávat s otázkou vnitřního vztahu pachatele ke kvazideliktu, potažmo otázkou zachování zásady nullum crimen sine culpa. Je přitom zřejmé, že právě kvazidelikt je důvodem existence skutkové podstaty opilství. Opojení samotné je záležitostí běžnou, v drtivé většině případů neškodnou a z hlediska trestního práva obvykle irelevantní. Kvazidelikt je proto dle mého názoru třeba pokládat za neoddělitelnou součást skutkové podstaty a za jeden z důvodů trestání pachatele. Jeho vnitřní vztah ke kvazideliktu pak lze dovodit z obecného povědomí o naprosté neovladatelnosti chování nepřičetné osoby (k tomu více v kapitolách o teoriích opilství jako konkrétně ohrožovacího činu a ohrožovacího deliktu „sui generis“). Z tohoto vnitřního vztahu pak vyplývá i nevhodnost úplného oproštění skutkové podstaty opilství od skutkové podstaty kvazideliktu a radikálního snížení trestní sazby.

3.5.4 Konkrétně ohrožovací trestný čin

Podle teorie opilství jako konkrétně ohrožovacího trestného činu je předpokladem trestnosti vztah pachatele ke spáchanému deliktu v tom smyslu, že pachateli musí být prokázána znalost (nebo zaviněná neznalost) skutečnosti, že má ve stavu nepřičetnosti sklon k páčání trestné činnosti, resp. k páčání výtržností. Teorie tedy předpokládá, že za běžných okolností k páčání trestné činnosti v nepřičetnosti nedochází, a proto nelze trestat pachatele za spáchaný kvazidelikt, jelikož by to bylo v rozporu se zásadou nullum crimen sine culpa. Konkrétně ohrožovací teorie odmítá i tezi, že každý musí počítat s možností excessu ve stavu opojení, neboť se jedná o nepřijatelné zobecňování sice myslitelné, ale nikoliv pravidelné reakce na aplikaci opojné látky, protože každý reaguje na opojnou látku jinak a pod jejím vlivem rovněž jinak jedná. Dle této teorie by tak měla být skutková podstata fakticky uplatňována jen na omezenou skupinu pachatelů, tedy pachatelů, kteří ve svém životě nabyli dostatečného povědomí o svém jednání kriminální povahy ve stavu nepřičetnosti. Tihne

tak spíše k pojetí trestního práva „pachatele“, které prosazovala v návaznosti na pozitivistickou školu nacistická nauka, než ke klasickému pojetí trestního práva „činu“. Dalším závažným nedostatkem konkrétně ohrožovací teorie je fakt, že povědomí pachatele o sklonu k páčání trestné činnosti ve stavu nepřičetnosti (o tzv. obecné nebezpečnosti opilce, kterou konkrétně ohrožovací teorie pokládá za nepsaný znak skutkové podstaty), je skutečností značně neurčitou a obtížně prokazatelnou. Proto by se striktním postupem dle této teorie stala skutková podstata opilství v praxi téměř nepoužitelnou.⁴⁴

3.5.5 Ohrožovací delikt „sui generis“

Teorie, která zastává názor, že opilství je ohrožovacím deliktem „sui generis“ (tzv. zprostředkující teorie), hledá kompromis mezi abstraktně ohrožovací a konkrétně ohrožovací teorií, a snaží se eliminovat nedostatky těchto teorií popsané výše. Odmítá sice trestnost samotného přivedení do stavu nepřičetnosti dle abstraktně ohrožovací teorie, na druhé straně však oslabuje vztah pachatele k činu jinak trestnému dle konkrétně ohrožovací teorie. Nepožaduje předchozí zkušenost pachatele s kriminálním chováním ve stavu opojení, naopak předpokládá obecné povědomí každého o nepředvídatelnosti chování nepřičetných osob a z toho plynoucí možnosti páčání násilností, či jiné trestné činnosti. Výjimku z tohoto předpokladu povědomí každého o možnosti spáchání kvazideliktu ve stavu nepřičetnosti lze uznat, a takové skutečnosti prokázat, pouze ve zcela specifických případech (např. mladiství pachatelé bez jakékoliv zkušenosti s vlivem návykových látek apod.).⁴⁵

Jak jsem již popsal v kapitole o abstraktně ohrožovací teorii, domnívám se, že je třeba považovat kvazidelikt za součást skutkové podstaty, a z tohoto hlediska hledat vnitřní vztah pachatele k němu tak, aby byla zachována zásada *nullum crimen sine culpa*. Konkrétně ohrožovací teorie přitom zavinění pachatele dovozuje z předchozí zkušenosti se stavem opojení. Takový přístup považuji za příliš rigidní a v praxi

---

⁴⁴ ŘÍHA, Jiří. *Ještě k trestnému činu opilství*. Bulletin advokacie. 2006, 4, s. 32-37

⁴⁵ ŘÍHA, Jiří. *Ještě k trestnému činu opilství*. Bulletin advokacie. 2006, 4, s. 32-37

nepoužitelný. Naopak se domnívám, že zavinění pachatele ke kvazideliktu lze po vzoru zprostředkující teorie dovést z povědomí každého o vlivu stavu nepřičetnosti na chování člověka. Je třeba si uvědomit, že vnitřní vztah pachatele je nutno zjišťovat ve vztahu k jednání ve stavu nepřičetnosti, nikoliv k jednání ve stavu podnapilosti, či opojení jinou návykovou látkou, které nezpůsobilo nepřičetnost pachatele. Zatímco lze zcela jistě připustit, že každý příležitostný konzument alkoholu, či jiné návykové látky, je schopen posoudit vliv této látky na své chování, a tedy i nabýt relevantní zkušenosti a povědomí o tom, zda má ve stavu opojení sklony ke kriminálnímu chování, skutková podstata opilství vyžaduje takovou intenzitu opojení, jejímž důsledkem je nepřičetnost opojeného. Již ze samotné definice nepřičetnosti je přitom zřejmé, že takový stav zcela vylučuje možnost nepřičetného jakkoliv ovládat své jednání, či rozpoznat jeho protiprávnost. Jednání nepřičetného je tedy od počátku zcela nevypočitatelné, přičemž tento charakter stavu nepřičetnosti je obecně znám. Jinými slovy, každý, kdo se úmyslně, popř. z nedbalosti uvádí do stavu nepřičetnosti, si je vědom, že se uvádí do stavu, který se vyznačuje naprostou neovladatelností a nevypočitatelností, a tedy je nutně srozuměn s tím, že se v tomto stavu může dopustit jednání, které jinak naplňuje znaky skutkové podstaty některého trestného činu. S argumentem, že se jedná o nepřípustné zobecňování sice myslitelné, ale nikoliv pravidelné reakce na požití opojné látky, protože každý reaguje na opojnou látku jinak a pod jejím vlivem rovněž jinak jedná nelze souhlasit právě proto, že se vztahuje na veškeré stavy způsobené požitím návykové látky a opomíjí fakt, že skutková podstata trestného činu opilství zahrnuje pouze velmi omezený výsek těchto stavů, který se vyznačuje značně specifickými projevy, zejména úplným vymizením volních nebo rozumových vlastností.

Vzhledem ke shora uvedenému se domnívám, že zavinění ke kvazideliktu spáchanému ve stavu zaviněné nepřičetnosti lze dovést již ze samotného povědomí o vlivu nepřičetnosti na chování člověka. Při ukládání trestu za opilství tak, dle mého názoru, lze přihlížet ke spáchanému kvazideliktu a jeho závažnosti, aniž by docházelo k porušování zásady *nullum crimen sine culpa*. Lze však shledat některé zcela výjimečné případy, kdy toto zavinění ke kvazideliktu dovést nelze. Kromě výše

uvedeného příkladu mladistvých, kteří nemají zkušenosti a základní informace o vlivu návykových látek a stavu nepřičetnosti na vědomí člověka, si lze představit např. situaci, kdy pachatel učiní důkladná opatření, aby za trvání jeho nepřičetnosti ke spáchání kvazideliktu nedošlo, a tato opatření nikoli jeho vinou selžou.

Jak vyplývá z výše uvedeného, považuji teorii opilství jako ohrožovacího deliktu „sui generis“ za nejlépe odpovídající potřebám praxe při zachování základních zásad trestního práva. Této teorii v zásadě odpovídá (s podstatnou výjimkou výše sankce, které se budu věnovat v kapitole o trestání opilství) i současná konstrukce skutkové podstaty. Vliv jednotlivých teorií na posuzování příkladů z praxe se pokusím přiblížit v následující podkapitole.

3.5.6 Vliv teoretických přístupů na posuzování příkladů z praxe

Pojetí opilství dle jednotlivých teoretických přístupů se samozřejmě odráží i v posuzování konkrétních případů v praxi. V této kapitole proto uvedu několik případů, které řešily v letech 2010 – 2012 české soudy a pokusím se rozebrat, jak by měly být dle jednotlivých teorií posouzeny. V úvahu přitom budu brát pouze moderní teorie přijímané v současnosti, vynechám tedy teorii výsledkem kvalifikovaného deliktu a teorii výjimky z principu viny.

„Obžalovaný J. F., nar. XXXXX, okres Chomutov, bez pracovního poměru, trvale bytem XXXXX, okres Karviná, adresa pro doručování XXXXX, okres Karviná, je vinen, že dne 7. 7. 2009 v době kolem 00.05 hodin v Karviné-Ráji, okres Karviná, na tř. 17. listopadu na parkovišti před obchodním domem Tesco po předchozím požití takového množství alkoholických nápojů, že nebyl vůbec schopen ovládat své jednání ani rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost, kopal do osobního motorového vozidla tov. zn. Škoda Fabia, reg. zn. 1T4 4458, přičemž promáčkl zadní pravý blatník a zadní pravé dveře, a pokusil se vylomit zpětná zrcátka a odlomil zadní stěrač, čímž majiteli vozidla F. D. způsobil škodu v celkové výši 11.723,- Kč, tedy úmyslným požitím návykové látky se přivedl do stavu nepřičetnosti, v němž se jednak dopustil na místě

*veřejnosti přístupném výtržnosti a jednak poškodil cizí věc a způsobil tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.*⁴⁶

V tomto případě se jedná o zcela typický případ použití skutkové podstaty opilství (k tomu viz kapitola o kvazideliktech páchaných ve stavu nepřičetnosti), kdy se do nepřičetnosti opilý pachatel dopustí poškození cizí věci, na kterou náhodně narazí na ulici, potažmo výtržnictví. Abstraktně ohrožovací teorie se spokojí s potrestáním pachatele za pouhé zaviněné uvedení do stavu nepřičetnosti, přičemž objektivní podmínka trestnosti (spáchání kvazideliktu), byla naplněna. Konkrétně ohrožovací teorie oproti tomu považuje za nezbytné zkoumat povědomí pachatele o jeho tendenci páchat ve stavu nepřičetnosti výtržnosti. Ze shora citovaného rozsudku není tento aspekt patrný, obecně však lze říci, že u většiny pachatelů obdobných činů se jedná o exces. V zásadě jediným jednoznačným důkazem povědomí pachatele o sklonech ke kriminálnímu chování v nepřičetnosti je předchozí odsouzení za opilství, popř. alespoň za trestný čin spáchaný pod vlivem alkoholu. Jiné způsoby dokazování jsou sice myslitelné, avšak komplikované a pravděpodobně jen málo efektivní. Pokud by taková skutečnost prokázána nebyla, dle konkrétně ohrožovací teorie by měl být pachatel beztrestný. Dle zprostředkující teorie je pachatel vinen, přičemž měl předpokládat, že stav nepřičetnosti je natolik nevypočitatelný, že se může dopustit i nahodilé výtržnosti a poškození cizí věci na veřejném prostranství. Vzhledem k tomu, že jednání popsané v citovaném rozsudku je relativně málo závažné, dá se předpokládat uložení obdobně nízkého trestu při posouzení na základě abstraktně ohrožovací i zprostředkující teorie. Zde byl pachatel odsouzen k trestu obecně prospěšných prací ve výměře 250 hodin, a dále k náhradě způsobené škody.

„Obžalovaná XXXXXXXXXXXX, nar. XXXXXX ve XXXXXX, formálně bytem XXXXX, XXXXXX, aktuálně ve vazbě Obvodního soudu pro Prahu 7 ve VV-

---

⁴⁶ Rozsudek Okresního soudu v Karviné ve věci sp. zn. 9 T 134/2009

Ruzyně, je vinna, že za situace, kdy její schopnost odolat požití pervitinu byla vlivem dlouhodobé závislosti na pervitinu a současně přítomné poruchy osobnosti na bázi encefalopatie vyznačující se primárně poškozením mozku a strukturálními změnami centrální nervové soustavy snížena nejméně o 50 %, tak ve dnech 30. 12. 2011 a 31. 12. 2011 v blíže nezjištěnou dobu, na blíže nezjištěném místě, vědomě a dobrovolně užila substituční léčivo Subutex, drogu pervitin a drogu marihuanu, přičemž tyto drogy si opakovaně aplikovala již v minulosti a věděla, jaký účinek na její jednání a chování budou mít, a takto se uvedla do stavu akutní intoxikace, jež vedla k rozvoji psychotického vnímání a myšlení v podobě paranoidního bludu, v důsledku čehož u obžalované došlo k vymizení rozpoznávacích i ovládacích schopností, a v tomto stavu dne 31. 12. 2011, v době kolem 18:15 hodin v Praze 7, v tramvaji č. 9131 linky č. 14, při odjezdu ze stanice Nádraží Holešovice ve směru do Troje, bodla bez jakéhokoliv důvodu a varování kuchyňským nožem, který měla při sobě, do břicha poškozeného XXXXXX, nar. XXXXXXXX, čímž mu způsobila bodnou ránu břicha v oblasti nadbřišku ve střední čáře v šíři asi 3 cm svislého průběhu, když bodný kanál pronikal všemi vrstvami břišní stěny do břišní dutiny, kde zasahoval do žaludko-tračnickového vazu a do závěsů tenkého a tlustého střeva, poranění bylo doprovázeno žilním krvácením navenek i do dutiny břišní, vyžádalo si urgentní převoz, operační zákrok a následnou hospitalizaci v nemocnici, přičemž utrpěné zranění poškozeného v obvyklém způsobu života omezilo v důsledku hospitalizace, bolestivosti operační rány, nutností klidového režimu s vyloučením i běžné denní fyzické námahy, zákazu zvedání těžších břemen a provozování sportu po dobu nejméně šesti týdnů, tedy: aplikací návykové látky se úmyslně přivedla do stavu nepřičetnosti, v němž jinému způsobila těžkou újmu na zdraví, čímž spáchala zvlášť závažný zločin opilství dle § 360 odstavec 1 trestního zákoníku.“⁴⁷

---

⁴⁷ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 7 ve věci sp. zn. 39 T 31/2012

Ačkoliv případy nejzávažnějších kvazideliktů proti životu a zdraví páchaných ve stavu zaviněné nepřičetnosti nejsou tak obvyklé jako případy výtržnictví, poškozování cizí věci apod., i s nimi se lze v soudní praxi setkat (opět viz podkapitola o kvazideliktech páchaných ve stavu nepřičetnosti). Nejlépe na nich lze demonstrovat rozdíly mezi jednotlivými teoretickými přístupy. Dle abstraktně ohrožovací teorie je třeba i v takto závažných případech setrvat u trestání samotného zaviněného uvedení do stavu nepřičetnosti a neohlížet se na závažnost spáchaného kvazideliktu, a to ani při úvaze o trestu. Konkrétně ohrožovací teorie odmítá trest bez prokázání povědomí pachatele o sklonech ke kriminálnímu chování ve stavu opojení. V případě popsaném výše soud dospěl dokazováním k následujícím závěrům. Pachatelka měla s užíváním drog dlouholeté zkušenosti a znala jejich vliv na své chování, přesto se nikdy nedopustila obdobného kriminálního chování, které jí bylo kladeno za vinu, a těžko tak dovozovat povědomí o sklonech k násilnému chování ve stavu po užití uvedených drog. Lze tak předpokládat, že v případě posouzení případu při striktním dodržení zásad konkrétně ohrožovací teorie by měla být pachatelka považována za beztrestnou. Při použití zprostředkující teorie nejsou dány skutečnosti, které by zavinění vzhledem ke spáchanému kvazideliktu vylučovaly a není tedy důvod k označení pachatelky za beztrestnou. Navíc lze přihlídnout při ukládání trestu k závažnosti činu.

3.6 Součinnost na trestném činu opilství

Jak jsem již uvedl v kapitole o subjektu trestného činu opilství, jedná se o delikt vlastnoruční. Z tohoto důvodu je vyloučeno spolupachatelství formou rozdělení rolí i nepřímé pachatelství opilství, které by bylo posouzeno jako nepřímé pachatelství kvazideliktu, nikoliv opilství samotného.

Stejně tak lze vyloučit organizátorství trestného činu opilství. Organizátor je dle § 24 odst. 1 písm. a) TZ osoba, která spáchání trestného činu zosnuje nebo řídí, tedy na opilství toto ustanovení nelze aplikovat již z povahy věci.⁴⁸

---

⁴⁸ ŘÍHA, Jiří. *Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ*. Kriminalistika[online]. 2002, 4. Dostupný z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

Návodcem rozumíme podle § 24 odst. 1 písm. b) TZ osobu, která vzbudí v jiném rozhodnutí spáchat trestný čin. V případě, že někdo navede druhého k uvedení do stavu nepříčetnosti, nelze jakkoliv dovozovat trestní odpovědnost tohoto „návodce“, pokud není jeho záměrem využít nepříčetného ke spáchání trestného činu – pak by se jednalo o nepřímé pachatelství spáchaného kvazideliktu. Návod k opilství nelze dovozovat ani za situace, kdy „návodce“ navádí pachatele k uvedení do stavu nepříčetnosti s myšlenkou, že tato osoba se může dopustit neurčitého trestného jednání, neboť objektivní podmínku trestnosti lze vztahovat výhradně na pachatele. Nadto je třeba mít na paměti, že pokud pachatel ví, jakého činu se v nepříčetnosti dopustí, bude se podle současné úpravy jednat o *actio libera in causa*, tudíž i návod by směřoval ke skutkové podstatě kvazideliktu, nikoliv ke skutkové podstatě opilství. Pokud o povaze budoucího kvazideliktu neví, návod může směřovat pouze k samotnému uvedení do stavu nepříčetnosti, které samo o sobě není trestné, a nelze tak hovořit o naplnění podstaty návodu, neboť objektivní podmínku trestnosti lze vztáhnout pouze na pachatele, jak je uvedeno shora.⁴⁹ Jinak řečeno, návod nikdy nemůže směřovat přímo ke spáchání trestného činu opilství.

Poněkud odlišně se situace jeví u pomoci k trestnému činu opilství. Pomocníkem je dle § 24 odst. 1 písm. c) TZ osoba, která úmyslně umožní nebo usnadní jinému spáchání trestného činu, zejména opatřením prostředků, odstraněním překážek, vylákáním poškozeného na místo činu, hlídáním při činu, radou, utvrzováním v předsevzetí nebo slibem přispět po trestném činu. V případě opilství lze o pomoci uvažovat jak ve formě psychické (opakované připíjení, povzbuzování k napití apod.), tak i ve formě fyzické (objednávání a podávání alkoholických nápojů apod.). U pomocníka je vyžadován alespoň nepřímý úmysl a dále je třeba dovodit příčinnou souvislost mezi jednáním pomocníka a pachatele trestného činu opilství. Za předpokladu, že pomocníkově jednání směřuje ke spáchání trestného činu opilství (např. ví, že pachatel se v opilosti dopouští násilných činů, ničení zařízení restaurací

---

⁴⁹ ŘÍHA, Jiří. *Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ*. Kriminalistika[online]. 2002, 4. Dostupný z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

apod., a tedy je alespoň srozuměn s tím, že k tomu může dojít i v tomto případě – úmysl tedy nesměřuje přímo ke konkrétnímu kvazideliktu, ale ke vzniku abstraktního nebezpečí pro trestním právem chráněné zájmy), popsaným jednáním může nepochybně dojít k úmyslnému usnadnění trestného činu, a tedy ke vzniku trestní odpovědnosti za pomoc k trestnému činu opilství. Pokud však ke spáchání opilství z jakéhokoliv důvodu nedojde, nelze trestat ani pomocníka, a to na základě zásady akcesority účastenství.⁵⁰

Dříve přicházela za určitých okolností do úvahy i odpovědnost za přípravu trestného činu opilství. Trestní zákoník účinný od 1. 1. 2010 však odpovědnost za přípravu připouští pouze u trestných činů, u kterých to zákon ve své zvláštní části výslovně stanoví, což není případ opilství podle § 360 TZ.

3.7 Souběh s jinými trestnými činy

Dle ustáleného výkladu se souběhem neboli konkurencí trestných činů, rozumí případy, kdy se pachatel dopustí dvou nebo více trestných činů ještě předtím, než byl pro některý z nich odsouzen, tedy než byl pro takový čin vyhlášen odsuzující rozsudek soudem prvního stupně, nebo předtím, než byl obviněnému doručen trestní příkaz. Časově jsou tedy sbíhající se trestné činy odděleny od dalších trestných činů vyhlášením odsuzujícího rozsudku, avšak pouze za předpokladu, že tento rozsudek později nabyl právní moci, a že o něm neplatí fikce neodsouzení. U trestního příkazu je mezníkem jeho doručení, a i zde je nezbytným předpokladem nabytí právní moci trestního příkazu. Současná právní teorie pak rozlišuje souběh jednočinný (konkurence ideální) a souběh vícečinný (konkurence reálná), a dále souběh stejnorodý a nestejnorodý na základě toho, zda se jedná o trestné činy stejných či odlišných skutkových podstat.⁵¹

---

⁵⁰ ŘÍHA, Jiří. *Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ*. Kriminálnístika[online]. 2002, 4. Dostupný z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminálnístika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

⁵¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 323 - 324.

3.7.1 Souběh jednočinný

Souběh jednočinný spočívá v tom, že pachatel se jedním skutkem dopustí více trestných činů stejné skutkové podstaty (pak se jedná o jednočinný souběh stejnorodý), nebo se jedním skutkem dopustí více trestných činů různých skutkových podstat (pak se jedná o jednočinný souběh nestejnorodý).⁵²

Jednočinný souběh nepřipadá u trestného činu opilství v úvahu. Souběh trestného činu opilství a kvazideliktu spáchaného v nepřičetnosti není možný, protože kvazidelikt samotný není trestným činem (nenaplnuje všechny jeho znaky). Judikatura⁵³ rovněž dovozuje, že v případě spáchání mnohosti kvazideliktů během stavu nepřičetnosti se bude jednat vždy pouze o jeden skutek, a tedy jeden trestný čin opilství.⁵⁴

3.7.2 Souběh vícečinný

O vícečinný souběh se jedná, pokud pachatel více skutky spáchá trestné činy stejné skutkové podstaty (potom se jedná o vícečinný souběh stejnorodý), nebo více skutky spáchá trestné činy různých skutkových podstat (potom se jedná o vícečinný souběh nestejnorodý).⁵⁵

Ve vztahu k trestnému činu opilství vícečinný souběh možný je, a to jak ve formě souběhu stejnorodého, tak ve formě souběhu nestejnorodého. Postačí spáchání více trestných činů, z nichž alespoň jeden naplňuje skutkovou podstatu opilství v období před vynesením odsuzujícího rozsudku, popř. spáchání trestného činu opilství, vystřízlivění, a následné spáchání dalšího trestného činu opilství.⁵⁶

---

⁵² NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. s. 331-334.

⁵³ Např. rozhodnutí R 5/1956 a R 16/1960.

⁵⁴ ŘÍHA, Jiří. *Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ*. Kriminalistika[online]. 2002, 4. Dostupný z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

⁵⁵ NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. s. 331 - 334.

⁵⁶ ŘÍHA, Jiří. *Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ*. Kriminalistika[online]. 2002, 4. Dostupný z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

3.8 Trestání opilství

Sankce je pravděpodobně nejčastěji diskutovanou a zároveň nejrozporuplnější součástí skutkové podstaty trestného činu opilství v její dnešní podobě dle § 360 TZ. Zatímco právní teorie se přiklání ke snižování trestní sazby s ohledem na převládající teorii opilství jako abstraktně ohrožovacího trestného činu (k tomu viz kapitola o jednotlivých teoretických přístupech), zákonodárce se vydal opačným směrem, a v novém trestním zákoníku maximální sazbu trestu za opilství zvýšil z již tak dost přísných a teorií kritizovaných 8 na 10 let odnětí svobody. Aktuální znění skutkové podstaty opilství tak stanoví rozmezí trestu na 3 až 10 let, dopustí-li se však pachatel činu jinak trestného, za který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán tímto trestem mírnějším. Tato značná výše trestní sazby v kombinaci s větou za středníkem vytváří paradoxní situaci, kdy jen u naprostého minima případů opilství vychází trestní sazba ze sankce uvedené přímo ve skutkové podstatě opilství, a naopak je většinou nutno použít trestní sazbu uvedenou ve skutkové podstatě kvazideliktu. Fakticky tak dochází k aplikaci výjimky z principu viny.

3.8.1 Ukládání trestu odnětí svobody

Jak je uvedeno výše, aktuální znění skutkové podstaty opilství obsahuje sankci v rozmezí 3 až 10 let odnětí svobody, přičemž pokud je kvazidelikt spáchaný ve stavu zaviněné nepřičetnosti mírněji trestný, použije se trestní sazba příslušná k tomuto kvazideliktu. Je tedy třeba rozlišit, kdy se jedná o mírnější sazbu, a tedy se použije sankce příslušná kvazideliktu. Soud nejprve porovnává horní hranici trestní sazby. Pokud je horní hranice trestní sazby kvazideliktu stejná jako u opilství (tedy v současné době 10 let), porovná se dolní hranice trestní sazby, a tak se určí ustanovení, dle kterého bude trest uložen. Nelze tedy použít dolní a horní hranici trestní sazby z odlišných skutkových podstat.⁵⁷ Pokud však je rozpětí trestních sazeb u skutkové podstaty opilství a skutkové podstaty kvazideliktu totožné, za mírnější bude považována ta sankce, která

---

⁵⁷ ŘÍHA, Jiří. *Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ*. Kriminalistika[online]. 2002, 4. Dostupný z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

umožňuje uložit některý z alternativních trestů jako trest samostatný.⁵⁸ S nutností aplikovat sankci uvedenou ve skutkové podstatě kvazideliktu souvisí i problém, jak určit sankci v případech, kdy je ve stavu zaviněné nepřičetnosti spáchán kvazidelikt, který je v trestním zákoníku uveden jak v úmyslné, tak v nedbalostní formě. O skutečném zavinění nemůže být řeč, jelikož chybí přičetnost jako základní předpoklad. Zavinění je tak nutno hodnotit dle vnějších projevů, a to hypoteticky tak, jako by se jednalo o přičetného pachatele.⁵⁹

Z výše uvedeného je zřejmé, že v současné právní úpravě opilství zákonodárce předpokládá zohlednění okolností a závažnosti kvazideliktu spáchaného nepřičetným pachatelem, což se v trestním zákoníku odrazilo značným rozpětím základní trestní sazby, a dále větou za středníkem, která předpokládá použití sazby právě ze skutkové podstaty kvazideliktu, pokud je tato mírnější. Tato konstrukce je patrná i z praxe českých soudů, kde se můžeme setkat s širokou škálou trestů odnětí svobody, od mírných podmíněných trestů, až po poměrně přísné nepodmíněné tresty odnětí svobody. Právě závažnost kvazideliktu je přitom jednou z nejvíce akcentovaných skutečností při úvaze o trestu. To lze ilustrovat na následujících příkladech z praxe.

Tak např. Obvodní soud pro Prahu 8 rozhodnul trestním příkazem č. j. 32 T 26/2011 ve věci, kdy pachatel ve stavu nepřičetnosti, do které se uvedl z nedbalosti užitím pervitinu, slovně napadal kolemjdoucí, načež byl zajištěn hlídkou Policie ČR a umístěn do služebního vozidla. Při převozu na služebnu Policie ČR se choval agresivně a vykopl dveře služebního vozidla, čímž způsobil škodu ve výši 5.425,- Kč.⁶⁰ Kvazideliktem zde je přečin poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 TZ, přičemž způsobená škoda je relativně nízká. Soud v tomto případě vyměřil pachateli trest v trvání 4 měsíců, který byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 1 roku a povinnost uhradit škodu ve výši 5.425,- Kč.

---

⁵⁸ č. 2/92 Sb. rozh. tr.

⁵⁹ TERYNGEL, J. *Návrat k „Rauschdeliktu“*. Bulletin advokacie. 1992, 3, s. 29

⁶⁰ Trestní příkaz Obvodního soudu pro Prahu 8 ve věci sp. zn. 32 T 26/2011

Okresní soud v Bruntálu uznal trestním příkazem č. j. 1 T 43/2010 vinným pachatele, který se nejprve doma a poté v prostorách pivnice uvedl do stavu těžké opilosti (koncentrace alkoholu v jeho krvi dosáhla nejméně 6,5 promile), kdy nebyl schopen rozpoznat protiprávnost svého jednání, a nebyl schopen ani své jednání ovládat, a v tomto stavu nejdříve přisedal ke stolům dalších hostů, kde pronášel neslušné a hrubé poznámky, čímž část hostů přiměl k tomu aby z pivnice odešli, a v době kdy se v pivnici nacházelo již jen šest dalších osob, bezdůvodně fyzicky napadl u stolu sedícího poškozeného, jehož několikrát udeřil pěstí do hlavy, a následně jej uchopil rukama kolem krku do tzv. kravaty, a když se jmenovaný chtěl ze sevření vyprostit, udeřil jím o hrací stůl stolní kopané, kdy v důsledku tohoto jednání utrpěl poškozený otřes mozku pro který musel být hospitalizován na traumatologii po dobu dvou dnů a následně byl propuštěn do domácího ošetřování s pracovní neschopností po dobu dalších sedmi dnů, přičemž kromě nezbytné hospitalizace byl poškozený následně po dobu dalších nejméně 7 dnů omezen v obvyklém způsobu života nutností dodržovat klidový režim, trpěl závratěmi a bolestmi hlavy.⁶¹ Kvazidelikty jsou v tomto případě jednak výtržnictví podle § 358 odst. 1 TZ a dále ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 TZ. Pachatel byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 10 měsíců a tento byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 2 let.

Okresní soud v Rokycanech rozhodnul svým rozsudkem ve věci sp. zn. 1 T 111/2011 o případu, kdy pachatel, který se úmyslně uvedl do stavu nepřičetnosti užitím pervitinu, když nebyl schopen rozpoznat protiprávnost svého jednání a své jednání ovládat, neoprávněně vnikl otevřenými vstupními dveřmi do přízemního bytu poškozené, kde nejprve přinutil přítomného pracujícího malíře k opuštění bytu pohrůžkou zahradnickými nůžkami připevněnými na tyči, které namířil na krk malíře ze vzdálenosti zhruba 0,5 m a slovy „*vypadni z bytu, jinak ti to píchnu do krku*“. Následně, když vstoupila poškozená se svou vnučkou v náručí, pohrůžku zdůraznil slovy „*když nevypadneš z toho bytu, tak zabiju to dítě*“. Poté, co malíř opustil byt a poškozená se

---

⁶¹ Trestní příkaz Okresního soudu v Bruntálu ve věci sp. zn. 1 T 43/2010

svou vnučkou se před pachatelem schovala v ložnici bytu, zničil pachatel za použití hrubého fyzického násilí značnou část vybavení bytu, a přisvojil si sluneční brýle zn. Polaroid v hodnotě 1.800,- Kč, čímž způsobil škodu ve výši nejméně 100.600,- Kč.⁶² Kvazidelikty jsou v tomto případě vydírání podle § 175 odst. 2 písm. c) TZ, poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 TZ, porušování domovní svobody podle § 178 odst. 3 TZ a krádeže podle § 205 odst. 1 písm. c) TZ. Pachatel byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 40 měsíců, a pro výkon tohoto trestu byl zařazen do věznice s ostrahou. Dále mu byla uložena zabezpečovací detence a povinnost uhradit škodu ve výši 100.600,- Kč.

Z výše uvedených příkladů je zřejmé, jak zásadně ovlivňuje závažnost kvazideliktu výměru trestu. Ani v jednom z příkladů nelze použít sankci skutkové podstaty opilství. Naopak bylo nutné vycházet ze sankcí skutkových podstat kvazideliktů. V prvních dvou případech soud uložil podmíněné tresty, rozdíl v jejich výši je pak určen zejména právě závažností kvazideliktu, tedy významem a intenzitou poškození chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky. Ve třetím případě pak byl uložen poměrně vysoký nepodmíněný trest. Ačkoliv v tomto případě se do výše trestu promítá skutečnost, že byl spáchán ve zkušební době odsouzení za jiný trestný čin a dále i kriminální minulost odsouzeného, soud v odůvodnění rozsudku rozebírá okolnosti kvazideliktu (ohrožování dítěte a postarší ženy, výše způsobené škody, použití zbraně atd.) jako důležitý argument pro výměru trestu.

Pochopitelné je, že přísnější tresty u závažnějších kvazideliktů požaduje většinově i laická veřejnost, nezatížená teoretickými úvahami o dodržování zásady nullum crimen sine culpa. Laik vychází z úvahy, že osoba, která se zaviněně uvede do stavu nepřičetnosti vlivem návykové látky, musí nést za své jednání v tomto stavu odpovědnost. Nepovažuje pak za přijatelné, aby byl trest pro takového pachatele výrazně nižší než by tomu bylo v případě spáchání činu v přičetném stavu, natož aby

---

⁶² Rozsudek Okresního soudu v Rokycanech ve věci sp. zn. 1 T 111/2011

k závažnosti činu a způsobenému následku nebylo při úvaze o trestu přihlíženo vůbec. Jak jsem již naznačil v kapitole o teoretických přístupech, nepovažuji tuto úvahu za úplně zcestnou. Domnívám se, že je třeba přihlížet k závažnosti kvazideliktu, aniž by byla zásada *nullum crimen sine lege* porušena. Přesto považuji současnou sankci za příliš vysokou. Předpokládám, že při stanovení sankce za opilství v novém TZ vycházel zákonodárce ze sankce náležející nejzávažnějším nedbalostním trestným činům (usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 4 TZ a některé další). Přes výše uvedené však nelze z hlediska subjektivní stránky ztotožňovat jednání nedbalostní a jednání ve stavu zaviněné nepřičetnosti. Zatímco nedbalostně jednajícím pachatel má přímý vztah ke konkrétně určenému jednání – ví, že může určitý následek způsobit, ale bez přiměřených důvodů spoléhá, že se tak nestane, popř. neví, že může následek způsobit, ačkoli to vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům vědět má a může, pachateli jednajícím v zaviněné nepřičetnosti tento přímý vztah chybí (s výjimkami na které pamatuje institut *actio libera in causa*). Pachatel uvádějící se do stavu nepřičetnosti má obecné povědomí o tom, že v tomto stavu bude jeho jednání zcela mimo jeho kontrolu a dokáže si představit i potenciální důsledky na zájmy chráněné trestním právem. Přesto toto riziko podstupuje a ponechává běh událostí náhodě. Vnitřní vztah pachatele ke konkrétnímu trestnému jednání je tak oproti nedbalostně jednajícím pachateli poněkud volnější (přesto dle mého názoru existuje, a nedochází tedy k porušování zásady *nullum crimen sine culpa*), a proto je na místě i mírnější potrestání v souladu s pojetím opilství jako speciálního trestného činu svého druhu. Za přiměřenou považuji sankci, kterou zvolil zákonodárce v Německu, tedy trest do 5 let odnětí svobody.

3.8.2 Ukládání alternativních trestů

České soudy přistupují k ukládání alternativních trestů v případech opilství pouze zřídka. Osobně se přitom domnívám, že svou povahou je právě opilství, resp. poměrně značná část jeho případů, trestným činem vhodným pro aplikaci alternativních trestů. K tomuto závěru mě vede kombinace dvou znaků typických pro opilství. Zaprvé,

samotné uvedení do stavu nepříčetnosti aplikací návykové látky je jednáním naprosto běžným (zejména požití alkoholu), kterého se příležitostně dopouští mnoho naprosto bezúhonných osob a samo o sobě je obvykle neškodné a rovněž beztrestné. Zadržím, velkou část kvazideliktů tvoří případy výtržnictví, poškození cizí věci a podobné, kterých se dopustí právě ony bezúhonné osoby jako excesu ze svého chování, které je běžně zcela v souladu se zákonem, přičemž tohoto excesu se dopustí ve stavu, kdy nejsou schopni ovládat své chování, popř. rozpoznat jeho protiprávnost. Ačkoliv účel trestu již není v trestním zákoníku účinném od 1. 1. 2010 výslovně upraven, výkladem lze dovodit, že účelem trestu je zejména ochrana společnosti před pachateli trestných činů a dále zabránění odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti, výchova odsouzeného k tomu, aby vedl řádný život a výchovné působení na ostatní členy společnosti.⁶³ Domnívám se, že shora popsaní pachatelé nejsou pro společnost po spáchání trestného činu opilství obvykle nadále nebezpeční a k jejich výchově k tomu, aby vedli řádný život, stejně jako k výchovnému působení na ostatní členy společnosti, poslouží např. trest obecně prospěšných prací stejně dobře, nebo i lépe než byt' jen podmíněný trest odnětí svobody. Rovněž pro případy pachatelů závažnějších kvazideliktů, kteří mají problémy s užíváním návykových látek (např. pravidelné popíjení alkoholu v restauračních zařízeních), může být vhodnou alternativou trest domácího vězení, který dobře plní zábrannou funkci trestu, aniž by odsouzeného zbytečně vystavoval negativním vlivům vězeňského prostředí. Ačkoliv soudy se k uložení alternativního trestu za opilství uchylují zřídka, i zde lze uvést příklady z praxe.

Tak například trestním příkazem Okresního soudu v Semilech č. j. 4 T 45/2012-59 byl pachatel odsouzen k trestu obecně prospěšných prací ve výměře 280 hodin za to, že poté, co se uvedl konzumací alkoholických nápojů do stavu středně těžké až těžké opilosti, v důsledku které byly jeho schopnosti ovládat své jednání a schopnosti rozpoznat protiprávnost svého jednání pro společnost zcela vymizelé, zavolal ze svého

---

⁶³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 351 - 352

mobilního telefonu na linku 158, že má informace od občana Ruska Jurije Karmazova, že „Rusáci“ mají umístit bombu do budovy parlamentu, přičemž několikrát zdůraznil že je to pravda a že si nedělá srandu a že bude zle, a téhož dne ze stejného místa zavolał opět na linku 158 a špatnou češtinou sdělil toliko “parlament bomba“ a dále byl telefonicky nekontaktní, ačkoliv ve skutečnosti žádné takové informace neměl a na základě těchto telefonických sdělení mimo jiné informovalo operační středisko Krajského ředitelství policie Libereckého kraje Policejní prezidium a byla učiněna ochranná opatření.⁶⁴ Ačkoliv byl v tomto případě spáchán poměrně závažný čin jinak trestný – šíření poplašné zprávy podle § 357 odst. 2 TZ s trestní sazbou 6 měsíců až 3 léta, domnívám se, že pokud se jedná o opilecký exces jinak bezúhonného občana, naplní výchovnou funkci nejlépe právě uložený trest obecně prospěšných prací.

V případě trestního příkazu vydaného Okresním soudem v Rychnově nad Kněžnou ve věci sp. zn. 10 T 35/2011 byl pachatel odsouzen k trestu domácího vězení na 6 měsíců, za současného uložení přiměřeného omezení, zdržet se po dobu uložení trestu domácího vězení požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek. Pachatel se přitom dopustil kvazideliktu násilí proti úřední osobě podle § 325 odst. 1 písm. a) TZ, když při cestě služebním vozidlem OOP Kostelec nad Orlicí do Protialkoholní záchytné stanice v Hradci Králové ve stavu těžké prosté opilosti, do kterého se přivedl úmyslně požitím alkoholických nápojů, a v jejímž důsledku byla jeho schopnost rozpoznat společenskou nebezpečnost svého jednání snížena z jedné poloviny a jeho schopnost ovládat své jednání vyloučena, po předchozí vzájemné potyčce s dalšími hosty baru nejprve slovně a poté i fyzicky napadal zasahující hlídku Obvodního oddělení Policie ČR Kostelec nad Orlicí tak, že jim vulgárně nadával, a po bezvýsledné výzvě k zanechání svého chování po nasazení služebních pout na ruce kopal kolem sebe a strkal do policejní hlídky, následně při převozu do Protialkoholní záchytné stanice v Hradci Králové ve služebním vozidle nadále slovně napadal policisty, plival sliny a krev z poraněného rtu kolem sebe po vozidle i po obou policistech a jednoho z nich kousl do

---

⁶⁴ Trestní příkaz Okresního soudu v Semilech ve věci sp. zn. 4 T 45/2012

pravého lokte, svým jednáním způsobil jednomu z policistů porušení kožního krytu s drobným krvácením a druhému poranění šlachy manžety rotátoru pravého ramene, jejichž léčba si nevyžádala vystavení pracovní neschopnosti.⁶⁵ Trest domácího vězení, za současného uložení přiměřeného omezení zdržet se po dobu uložení trestu domácího vězení požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek, popř. uložení obdobné povinnosti směřující k boji se závislostí, je dle mého názoru vhodnou alternativou jak trestat pachatele, kteří se dopouští trestné činnosti pod vlivem alkoholu, aniž by jejich sociální a rodinné prostředí bylo zcela dysfunkční (např. alkoholici v počátečních fázích závislosti, nebo jen osoby nestřídmě užívající alkohol, které mají stále funkční rodinu, práci apod.). Trest domácího vězení spolu s uložení přiměřených omezení či povinností tak řeší přímo příčinu páchané trestné činnosti, kdy působí na pachatele tak, aby se zbavil své závislosti, ze které trestná činnost pramení, popř. mu brání v přístupu k návykové látce. V současné době je stále problémem nedostatečné technické zajištění a kontrola výkonu trestu domácího vězení, avšak domnívám se, že do budoucna je tento trest pro sice specifické, avšak v případech posuzování opilství poměrně časté typy pachatelů vhodným řešením, které naplňuje účel trestu a přitom pachatele zbytečně nevytrhává z jeho civilního prostředí, což má pro budoucí chování pachatele obvykle spíše negativní důsledky.

3.9 Kriminologické aspekty trestného činu opilství

Pokud chceme uvažovat *de lege ferenda* o nejvhodnější konstrukci a podobě trestání zaviněně nepřičetných pachatelů, musíme nezbytně analyzovat kriminologické aspekty tohoto trestného činu, zejména charakter a závažnost kvazideliktů, a dále skupiny pachatelů, kteří se trestného činu opilství typicky dopouští. Východiskem musí být primárně rozhodnutí soudů ve věcech opilství. Informace obsažené v této kapitole vychází ze vzorku 53 pravomocných rozhodnutí okresních, resp. obvodních, výjimečně krajských soudů v ČR za období účinnosti zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a veškerá rozhodnutí vychází ze skutkové podstaty opilství v její současné podobě.

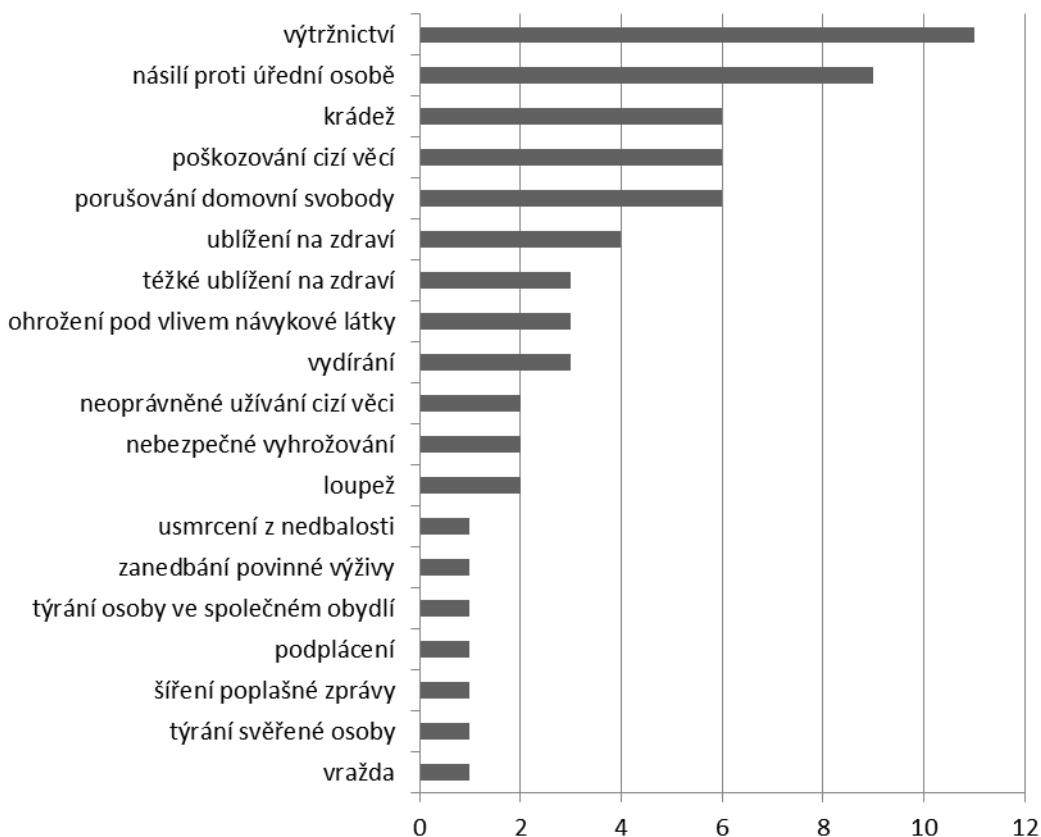
⁶⁵ Trestní příkaz Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ve věci sp. zn. 10 T 35/2011

Vzhledem k tomu, že v letech 2010-2011 bylo českými soudy vyřízeno celkem 96 případů trestného činu opilství a statistika z let 2012-2013 v současnosti není dostupná, dá se předpokládat, že uvedený vzorek 53 rozhodnutí tvoří ke dni zpracování této kapitoly přibližně čtvrtinu všech pravomocně rozhodnutých případů opilství na území ČR podle nové úpravy účinné od 1. 1. 2010. Tato kapitola si tedy neklade za cíl provést kompletní statistický přehled o veškerých případech trestného činu opilství podle § 360 TZ, avšak domnívám se, že se jedná o relevantní vzorek dat, který lze analyzovat a vyvozovat z něj některé závěry, které samozřejmě plynou nejen z výrokových částí rozhodnutí, ale tam kde to bylo možné i ze studia odůvodnění těchto rozhodnutí.

3.9.1 Kvazidelikty páchané ve stavu nepřičetnosti

Následující graf zobrazuje četnost činů jinak trestných, kterých se pachatelé opilství nejčastěji dopouští. Pro zjednodušení a větší názornost neuvádím konkrétní odstavec, popř. písmeno skutkové podstaty kvazideliktu, ale pouze příslušnou skutkovou podstatu jako celek.

Graf č. 1:

Jak je z grafu č. 1 patrné, značnou část kvazideliktů tvoří jednání související s opileckou agresivitou, zejména výtržnictví, a s tím související násilí proti úřední osobě obvykle směřující proti zasahujícím policistům, dále i různé formy ublížení na zdraví a poškození cizí věci. K trestné činnosti tohoto typu obvykle dochází v restauračních zařízeních, barech apod., případně v jejich těsné blízkosti, a dále v souvislosti s domácím násilím a násilím proti osobám blízkým, jehož produktem jsou kromě výše uvedených i další kvazidelikty jako týrání svěřené osoby, týrání osoby ve společném obydlí, porušování domovní svobody, či nebezpečné vyhrožování. K tomu je třeba dodat, že ačkoliv je podíl případů opilství v souvislosti s domácím násilím poměrně nízký, je to nepochybně z velké části důsledkem neochoty obětí tuto trestnou činnost oznamovat a fakticky k ní dochází výrazně častěji. Např. dle epidemiologické studie provedené v ČR bylo zjištěno, že u zkoumaného vzorku české populace dochází

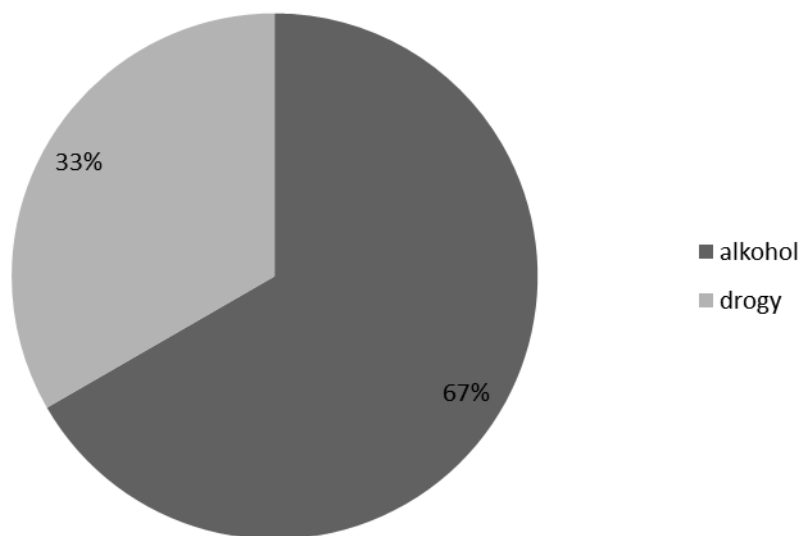
nejčastěji k domácímu násilí za situace, kdy předtím oba, nebo alespoň jeden z aktérů pil alkohol. Přítomnost alkoholu byla udávána u dvou třetin všech případů násilného chování.⁶⁶ Lze samozřejmě předpokládat, že ve stavu nepřičetnosti se agresor nachází pouze výjimečně, avšak latence případů domácího násilí je oproti jiným druhům trestné činnosti výrazně nadprůměrná, a tedy je jistě oproti jiným kvazideliktům i více neobjasněných případů domácího násilí, které by mohly být kvalifikovány jako opilství. Podrobněji k problematice domácího násilí a vlivu návykových látek na tento jev viz kapitola 6.

Shora popsané kvazidelikty jsou zpravidla důsledkem požití nadměrného množství alkoholu. Druhou skupinu, která se od předešlé některými znaky odlišuje, tvoří jednání, kterého se pachatelé dopouští pod vlivem jiných návykových látek, v současné době v našich podmínkách zejména pervitinu a jeho kombinace s dalšími drogami. Za stavů nepřičetnosti takto navozených se pachatelé dopouští jednak majetkové trestné činnosti související s obstaráváním prostředků na nákup drog, tedy krádeží, loupeží, vydírání a obdobných, jednak nejzávažnějších činů jinak trestných spočívajících v těžších formách ublížení na zdraví, často s použitím zbraně, kdy pachatel jedná ve stavu toxické psychózy provázené halucinacemi a bludnými představami, vyvolané častým užíváním drog (k tomu více v následující kapitole o pachatelích trestného činu opilství).

---

⁶⁶ NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Domácí násilí a alkohol*. Česká a slovenská psychiatrie. 2005, 3, s. 174-175.

Graf č. 2: Poměr kvazideliktů spáchaných pod vlivem alkoholu a drog

Výše uvedenému odpovídají i data znázorněná v grafu č. 2, který naznačuje, že ke spáchání zhruba 2/3 kvazideliktů dochází pod vlivem alkoholu, 1/3 je pak spáchána pod vlivem drog. Činy jinak trestné typické pro nepřičetnost způsobenou alkoholem a drogami jsou rovněž přibližně v poměru 2:1.

3.9.2 Pachatelé trestného činu opilství

Důležitou otázkou při zkoumání rysů pachatelů trestného činu opilství je otázka míry jejich závislosti na požití návykové látky. Pokud by byla zcela vyloučena schopnost pachatele zdržet se aplikace této látky, nebylo by možné odsoudit jej pro trestný čin opilství, jelikož by se do stavu nepřičetnosti neuvedl zaviněně, což skutková podstata opilství předpokládá. K takovým případům, kdy pachatel není objektivně schopen ovládnout svou závislost a nepožití návykovou látku však dochází pouze výjimečně. Rozdíl tak lze vysledovat zejména v četnosti závislých pachatelů u kvazideliktů spáchaných pod vlivem alkoholu a ostatních návykových látek. Zatímco jen někteří pachatelé opilství pod vlivem alkoholu jsou na alkoholu závislí, v případě pachatelů pod vlivem drog se jedná o osoby závislé v naprosté většině případů. Z toho

důvodu je také narkomanům společně s trestem za opilství často ukládáno ochranné léčení podle § 99 TZ.

Právě proto, že většina pachatelů opilství jednajících pod vlivem nealkoholových drog je z řad závislých narkomanů užívajících tvrdé drogy, jako je pervitin, heroin apod., lze tuto skupinu lépe charakterizovat. Pro drogově závislé osoby jsou typické některé charakterové vlastnosti. Nejčastěji jsou v odborné literatuře uváděny sklony k depresím, nestálost, sebestřednost, problémy se zvládnutím denní zátěže apod. Často se jedná o psychopatické nebo neurotické osobnosti. K rozvoji závislosti však může rovněž dojít i u duševně normálních lidí v důsledku afektivního napětí v období životních krizí (bolestivé úrazy, dlouhodobé nemoci apod.), bylo by proto přílišným zjednodušením domnívat se, že k závislosti na drogách inklinují výhradně osoby duševně anormální, avšak u těchto osob existují k rozvoji závislosti zvýšené předpoklady a proto jsou i častěji zastoupeny mezi pachateli opilství pod vlivem nealkoholových drog. Na vznik závislosti mohou mít rovněž významný vliv sociální faktory, jako je nevyhovující prostředí v primární rodině – neúměrné fyzické trestání, neúměrné požadavky kladené na dítě, užívání drog rodiči či sourozenci, vliv vrstevnické skupiny, partnera a další. U těchto pachatelů je typický i v průměru nižší věk, jelikož k drogám inklinují osoby mladší, zatímco požívání alkoholu je rozšířeno ve všech věkových skupinách.⁶⁷

Jak je uvedeno shora, trestného činu opilství pod vlivem nealkoholových drog se obvykle dopouští narkomani, často v pokročilém stádiu závislosti. Jimi páchané kvazidelikty se přitom vyznačují poměrně vysokou závažností. To je dáno zejména skutečností, že v pokročilém stádiu závislosti na pervitinu, který je u nás jednou z nejužívanějších drog, dochází u některých narkomanů k rozvoji toxické psychózy, či paranoidně-halucinatorního syndromu (mezi narkomany slangově „stíha“). Jedná se o psychickou poruchu, která může být důsledkem jednorázového předávkování, avšak může přejít i do závažného mentálního onemocnění dlouhodobého charakteru, které

---

⁶⁷ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol.: *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání: Praha, C. H. Beck, 2005. s. 422-446.

vyžaduje lékařskou péči. Tyto stavy se vyznačují pocity pronásledování, spiknutí proti vlastní osobě, ohrožení od okolí, rovněž halucinacemi a bludy, přičemž tyto vjemy postižená osoba považuje za logické, zcela reálné a vztahující se k její osobě, která je ve středu všeho dění.^{68 69} V některých případech pak situace vyústí v panickou obranu proti domnělému nebezpečí, kdy se postižený např. vyzbrojuje improvizovanými zbraněmi, činí obranná opatření, a je schopen zcela iracionální agrese vůči svému okolí. Důsledkem této „obran“ pak může být i závažná násilná trestná činnost, vzhledem ke zjevné nepřičetnosti pachatele posuzovaná jako opilství. Takové případy ze studovaného vzorku soudních rozhodnutí jsem ostatně popsal již v předchozích kapitolách této práce (rozsudek Okresního soudu v Rokycanech ve věci sp. zn. 1 T 111/2011 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 7 ve věci sp. zn. 39 T 31/2012).

K doplnění lze uvést např. rozsudek Krajského soudu v Ostravě ve věci sp. zn. 77 T 1/2012, který je ve vzorku soudních rozhodnutí jediným případem, kdy byl čin jinak trestný kvalifikován jako vražda podle § 140 odst. 1 TZ.

„Pachatel po předchozí dobrovolné společné konzumaci hub lysohlávek, odvaru z lysohlávek a kouření marihuany, díky které se zaviněně přivedl do stavu patologické intoxikace organismu, který u něj následně vyvolal psychotický stav, ve kterém došlo ke kvalitativní změně jeho vnímání i myšlení a hrubému narušení kontaktu s realitou, pod vlivem tohoto stavu, v rámci patologicky změněného vnímání, v době, kdy byli na společné procházce, pojal úmysl usmrtit sebe i svého na místě přítomného kamaráda tak, že ho nejprve v rámci homosexuálních představ vyvolaných navozeným psychotickým stavem políbil a poté ho v rámci změněného vnímání a pod vlivem psychotických představ i ztráty kontaktu s realitou fyzicky napadl tak, že jej znenadání povalil na zem na záda, obkročmo si klekl na jeho trup v oblasti pasu, čímž ho znehybnil a poté jej rukou uchopil pod krkem a začal ho škrtit a se slovy „vydrž, už to bude, oba umřeme“, si druhou rukou vytáhl z batohu nůž délky 22,5 cm s čepelí dlouhou 10 cm a při stálém škrcení se snažil poškozeného

---

⁶⁸ MALÁ, E., PAVLOVSKÝ, P.: *Psychiatrie*. 1. vydání: Praha, Portál, 2002, s. 39.

⁶⁹ Toxická psychoza [online]. Dostupné z WWW: <http://www.extc.cz/toxicka-psychoza.html>>

bodnout do oblasti hrudníku a krku a také tahem pořezat v oblasti krku, což se mu však vzhledem k velmi aktivní obraně poškozeného nepodařilo a proto mu nožem způsobil pouze řezná poranění na prstech obou rukou a na levé straně hrudníku, přičemž v průběhu útoku se poškozenému podařilo vyprostit z držení obžalovaného a následně z místa utéci a jen díky tomu nedošlo ke vzniku dalších, zvláště závažných a život ohrožujících poranění, popř. jeho smrti, a poté se obžalovaný v sebevražedném úmyslu, stále pod vlivem intoxikace organismu a v jí vyvolaném psychotickém stavu, sám opakovaně pobodal do oblasti hrudníku a krku, přičemž dva bodné kanály zasahovaly jeho srdce a způsobené zranění jej bezprostředně ohrožovalo na životě a pouze díky rychlé, vysoce specializované lékařské pomoci, kterou přivolal poškozený M. K., nedošlo ke smrti obžalovaného.⁷⁰

Ačkoliv se v tomto případě nejednalo o toxickou psychózu popsanou výše, ale o halucinace a ztrátu kontaktu s realitou způsobenou působením halucinogenů, dokládá i tento případ odlišnost stavů a charakteru trestné činnosti páchané pod vlivem nealkoholových drog.

Z výše uvedeného plyne i paradoxní závěr v souvislosti s teoretickými přístupy k opilství. Většinově přijímaná abstraktně ohrožovací teorie odmítá při úvaze o trestu posuzovat závažnost kvazideliktu, a vnitřní vztah pachatele odvozuje pouze ze vztahu k samotnému uvedení do stavu nepřičetnosti. Z rozhodovací praxe soudů je přitom zřejmé, že zatímco závažnost kvazideliktů páchaných pod vlivem nealkoholových drog je obecně vyšší (zejména je v nich zahrnuta většina nejzávažnějších útoků proti trestním právem chráněným zájmům), schopnost těchto pachatelů ovládnout své jednání a drogu nepožit je z důvodu pravidelné drogové závislosti oproti pachatelům pod vlivem alkoholu výrazně snížena. Jinak řečeno, míra zavinění závislého narkomana k uvedení do stavu nepřičetnosti je obvykle nižší, k čemuž by mělo být přihlédnuto při výměře trestu. Míra zavinění samozřejmě není jedinou skutečností, ke které soud při úvaze o trestu přihlíží, přesto by při striktní aplikaci abstraktně ohrožovací teorie (tedy při vyloučení jakéhokoliv vlivu závažnosti kvazideliktu na výši trestu) obecně měly být pachatelům obvykle závažnějších činů udělovány s přihlédnutím k míře zavinění mírnější tresty.

---

⁷⁰ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ve věci sp. zn. 77 T 1/2012

3.10 Trestný čin opilství v cizích právních řádech

Jelikož koncepce rauschdeliktu má původ v kontinentálním právním systému, konkrétně v německy hovořících zemích, odkud byla převzata dalšími státy včetně ČR, je třeba zkoumat vývoj právní úpravy opilství zejména v těchto zemích, a to vzhledem k rozvinuté nauce a teorii a mnohaletým zkušenostem s aplikací tohoto institutu. Právě tyto země a jejich úprava opilství mohou být vhodnou inspirací našemu zákonodárci. Radíme mezi ně zejména Rakousko, Německo, Švýcarsko, bez zajímavosti není zcela jistě ani srovnání se sousedním Slovenskem, jakožto státem, se kterým sdílíme právní tradici.

Předně je třeba říci, že samotná konstrukce příslušné skutkové podstaty je ve výše zmíněných právních řádech velmi podobná té naší. Německý trestní zákoník⁷¹ upravuje trestný čin pod názvem „Vollrausch“, tedy v překladu „plné opojení“, v § 323a takto:

„(1) Kdo se úmyslně nebo z nedbalosti vlivem alkoholických nápojů nebo jiných omamných prostředků uvede do stavu opojení, bude potrestán trestem odnětí svobody až na 5 let nebo peněžitým trestem, jestliže v tomto stavu spáchá protiprávní čin a za něj nebude moci býti potrestán, protože v důsledku opojení byl nepřičetný nebo protože se toto nedá vyloučit.

(2) Trest nesmí být přísnější než trest, který hrozí v případě činu spáchaného v opojení.

(3) Čin se stíhá jen na návrh, se zmocněním nebo na žádost o potrestání, jestliže je čin spáchaný v opojení stíhatelný jen na návrh se zmocněním nebo na žádost o potrestání.“⁷²

Název trestného činu „Vollrausch“ ve svém překladu „plné opojení“, či pouze „opojení“ považuje např. Říha, ale i někteří další autoři za nejvhodnější pojmenování

---

⁷¹ Strafgesetzbuch BGBI. I S. 3322

⁷² Překlad § 323a německé verze německého trestního zákoníku.

opilství i v českém trestním zákoníku.⁷³ Domnívám se však, že toto pojmenování obdobně jako současný název „opilství“ dostatečně nevypovídá o podstatě trestného jednání. Navíc pojem „opojení“ se v českém jazyce, oproti pojmu „Rausch“ v němčině, používá v souvislosti s nadměrným působením alkoholu či jiných návykových látek pouze výjimečně a spíše evokuje pozitivní emoce, což nepovažuji pro název trestného činu za vhodné.⁷⁴ Nedomnívám se tedy, že změna názvu v tomto smyslu by vedla k významnému zkvalitnění právní úpravy.

Oproti české úpravě německý trestní zákoník neobsahuje výslovné zakotvení institutu actio libera in causa, avšak v praxi je uplatňován na základě judikatury a právní nauky.⁷⁵ Jinak je konstrukce objektivní stránky trestného činu de facto totožná s českou úpravou – pachatel se úmyslně, nebo z nedbalosti uvede do stavu opojení⁷⁶, ve kterém se následně dopustí činu jinak trestného. Rovněž sankce je vázána na maximální trestní sazbu spáchaného kvazideliktu, avšak oproti českému trestnímu zákoníku je výrazně mírnější, když připouští trest odnětí svobody do 5 let nebo peněžitý trest.

Rakouský trestní zákoník⁷⁷ upravuje trestný čin s poměrně komplikovaným názvem *Begehung einer mit Strafe bedrohten Handlung im Zustand voller Berauschung*⁷⁸ v § 287 tohoto znění:

„(1) Kdo se, byť i z nedbalosti, požitím alkoholu nebo aplikací jiného omamného prostředku přivede do stavu vylučujícího přičetnost a v něm se dopustí jednání, které by mu, nebýt tohoto stavu bylo přičítáno za zločin nebo přečin, bude potrestán odnětím svobody až na 3 léta nebo peněžitým trestem až do výše 360 denních sazeb. Trest však

---

⁷³ ŘÍHA, Jiří. *Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ*. Kriminalistika[online]. 2002, 4. Dostupný z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>.

⁷⁴ Např. podle online slovníku www.synonymus.cz jsou synonymy ke slovu opojení tyto výrazy: okouzlení, omámení, zanícení, nadšení, entuziasmus.

⁷⁵ LANGER, Petr. *Trestný čin opilství: dokončení*. Bulletin advokacie. 2005, 03, s. 28.

⁷⁶ Opojení je ekvivalentem nepřičetnosti, ani německé právo nepřipouští aplikaci Vollrausch na pouze zmenšeně přičetného pachatele.

⁷⁷ Strafgesetzbuch 60/1974 BGBI.

⁷⁸ Volně lze přeložit jako „Spáchání trestného činu ve stavu plného opojení“.

nesmí být druhem a výměrou přísnější než ten, který zákon ukládá za čin spáchaný v opojení.

(2) Pachatele je možné stíhat pouze na návrh nebo se zmocněním, pokud i trestné jednání, jehož se v nepřičetnosti dopustil, je možné stíhat pouze na návrh nebo se zmocněním.“⁷⁹

Rakouský zákonodárce tedy volí konstrukci identickou s německým trestním zákoníkem, přičemž se přiklání k ještě nižší trestní sazbě do 3 let nebo peněžitému trestu.

Oproti výše zmíněným jde ve věci sankce ještě dále švýcarský trestní zákoník,⁸⁰ který upravuje rauschdelikt pod názvem Verübung einer Tat in selbstverschuldeter Unzurechnungs-fähigkeit⁸¹ v § 263 takto:

„(1) Kdo je pro zaviněnou opilost nebo omámení nepřičetný, a v tomto stavu se dopustí činu, jenž by jinak byl zločinem nebo přečinem, bude potrestán peněžitým trestem do výše 180 denních sazeb.

(2) Dopustí-li se však pachatel v tomto stavu zločinu, za nějž trestní zákon ukládá trest odnětí svobody jako trest jediný, bude potrestán odnětím svobody až na 3 léta nebo peněžitým trestem.“⁸²

I zde je tedy konstrukce trestného činu prakticky totožná. Švýcarský zákonodárce pouze pozměnil systém sankcí, kdy základní sankce (vždy pouze peněžitý trest) je velmi mírná, a pokud se pachatel dopustí kvazideliktu, za který trestní zákoník ukládá jako jediný trest odnětí svobody, použije se přísnější sazba do 3 let, nebo peněžitý trest. Oproti německé, rakouské, ale i české právní úpravě se výše sankce

---

⁷⁹ Překlad § 287 německé verze rakouského trestního zákoníku.

⁸⁰ Schweizerisches Strafgesetzbuch 311.0

⁸¹ Volně přeloženo jako „Spáchání činu v zaviněné nepřičetnosti“.

⁸² Překlad § 263 německé verze švýcarského trestního zákoníku.

neodvozuje přímo od skutkové podstaty kvazideliktu, přesto je maximální sankce závažnosti kvazideliktu ovlivněna.

Je tedy zřejmé, že úprava v německy hovořících zemích se ve své konstrukci shoduje s úpravou českou, zásadní rozdíl je pouze ve výši sankce. Ta je zde výrazně mírnější, což více odpovídá abstraktně-ohrožovacímu pojetí opilství. Přesto však nelze konstatovat, že by tyto právní řády striktně praktikovaly abstraktně-ohrožovací teorii. I zde je výše sankce vázána na závažnost kvazideliktu, a to již přímo v zákoně (maximální výše sankce podle skutkové podstaty kvazideliktu v Německu a Rakousku, tvrdší sankce u závažnějších kvazideliktů v případě Švýcarska).

Slovenský trestní zákon účinný od 1. 1. 2006 upravuje „opilstvo“ v § 363 takto:

„(1) Kto sa požitím alebo aplikáciou návykovej látky, hoci aj z nedbanlivosti, privedie do stavu nepříčetnosti, v ktorom sa dopustí konania, ktoré má inak znaky trestného činu, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov; ak sa však dopustí konania, ktoré má inak znaky trestného činu, na ktorý zákon ustanovuje miernejší trest, potrestá sa týmto miernejším trestom.

(2) Ustanovenie odseku 1, ako ani § 23 sa nepoužije, ak sa páchatel' priviedol do stavu nepříčetnosti v úmysle spáchať trestný čin.“

Slovenský zákonodárce tak po rekonstrukci trestního zákona z roku 1961 převzatého po rozdělení Československa zůstal na půl cesty mezi variantou německou a českou. Ponechal sankci ze starší úpravy v rozmezí 3 až 8 let, rovněž s využitím sankce kvazideliktu, pokud je mírnější. Polovičatá je i úprava institutu actio libera in causa, která je zakotvena pouze v její dolůžní variantě, což může činit obtíže v aplikační praxi.

4. Actio libera in causa

Actio libera in causa je institutem (upraven § 360 odst. 2 TZ), který vylučuje užití ustanovení § 360 odst. 1 i § 26 TZ, tedy základní skutkové podstaty trestného činu opilství a vyvinění na základě nepřičetnosti pachatele. Použije se v případech, kdy se pachatel do stavu nepřičetnosti uvede v úmyslu spáchat trestný čin (pak se jedná o actio libera in causa dolosa), a v případech, kdy pachatel spáchá trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti (potom se jedná o actio libera in causa culposa).⁸³

Na rozdíl od mnoha cizích právních řádů (německý, rakouský, slovenský atd.),⁸⁴ český zákonodárce zahrnul do trestního zákoníku úplnou úpravu institutu actio libera in causa v celé jeho šíři, tedy actio libera in causa dolosa i culposa. Tím se vyhnul rozpornosti se zásadou nullum crimen sine lege, která je v německé teorii předmětem sporů, a také důvodem vytváření poměrně složité konstrukce ústavně konformního řešení v rámci skutkové podstaty. Za jediný nedostatek české úpravy actio libera in causa tak lze považovat nevhodně zvolené zařazení v trestním zákoníku, kdy vzhledem k obecnosti a platnosti pro všechny trestné činy zvláštní části by mělo být dané ustanovení zahrnuto v části obecné, nikoliv přímo jako druhý odstavec skutkové podstaty trestného činu opilství.⁸⁵

Předně je třeba říci, že existuje mnoho různých situací, které mohou v praxi nastat. Protože má jednání pachatele v případech actio libera in causa dvě fáze, kdy v první je pachatel přičetný a ve druhé již jedná ve stavu nepřičetnosti, je třeba důsledně zkoumat subjektivní stránku ve vztahu ke každé z těchto fází. Na rozdíl od případů kvalifikovaných jako opilství podle § 360 odst. 1 TZ, popř. od případů, kdy je pachatel beztrestný podle § 26 TZ, lze u obou druhů actio libera in causa vždy vysledovat zavinění pachatele jak k samotnému uvedení do stavu nepřičetnosti, tak i k činu v nepřičetnosti spáchanému.

---

⁸³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 3049.

⁸⁴ Srov. podkapitolu Trestný čin opilství v cizích právních řádech.

⁸⁵ ŘÍHA, Jiří. *Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část*. Trestněprávní revue, 2006, 3, s. 79.

4.1 Actio libera in causa dolosa

O actio libera in causa dolosa se jedná v případech, kdy se pachatel uvede aplikací návykové látky do stavu nepřičetnosti, a to již s úmyslem spáchat poté konkrétně určený trestný čin. V literatuře je často uváděno za příklad actio libera in causa dolosa tzv. opití na kuráž, které lze zcela jistě vykládat i jako opití do nepřičetnosti s cílem dopustit se později trestného činu komisivního, tedy formou aktivního jednání (např. ublížení na zdraví konkrétní osobě, poškození konkrétně určené cizí věci apod.). Vzhledem k tomu, že jednání nepřičetné osoby se stává zcela nepředvídatelným a není pod její kontrolou, jsou tyto komisivní delikty závislé spíše na náhodě či shodě okolností a dochází k nim pouze zřídka. Za častější případy actio libera in causa dolosa proto lze považovat jednání spočívající v opomenutí, tedy delikty omisivní (např. úmyslně zaviněné dopravní nehody, obecná ohrožení apod.). V praxi si lze představit např. situaci, kdy se železniční zřízenec opije „do němoty“ s cílem nepřehodit výhybku a způsobit tak vlakové neštěstí.^{86 87}

Za jednoznačné tedy lze považovat případy, kdy se pachatel aplikací návykové látky úmyslně uvede do stavu nepřičetnosti s cílem spáchat konkrétní trestný čin, k čemuž později dojde, aniž by se průběh provedení činu v podstatných rysech odlišoval od původní představy pachatele. Tehdy se bude nepochybně jednat o actio libera in causa dolosa.⁸⁸ Existují však i situace, jejichž řešení tak jednoznačné není.

Sporná je především otázka, zda je k posouzení jednání pachatele jako actio libera in causa dolosa nezbytný úmysl i k samotnému uvedení do stavu nepřičetnosti, či postačuje úmysl ve vztahu k činu spáchanému ve stavu nepřičetnosti. Typicky se může jednat o případ, kdy pachatel pojme úmysl dopustit se ve stavu přičetnosti, popř. zmenšené přičetnosti, trestného činu (např. ublížení na zdraví konkrétní osobě). Před spácháním se však neúmyslně přivede do stavu nepřičetnosti, ať už konzumací alkoholu

---

⁸⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2009. s. 305.

⁸⁷ ŘÍHA, Jiří. *Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část.* Trestněprávní revue, 2006, 3, s. 73.

⁸⁸ ŘÍHA, Jiří. *Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část.* Trestněprávní revue, 2006, 3, s. 70-71.

na kuráž bez úmyslu přivodit si nepřičetnost, nebo pro zkrácení dlouhé chvíle před spácháním trestného činu. Většinou se teorie přiklání k názoru, že v takovém případě pachateli nelze úmysl přičítat, protože se jedná o podstatné odchýlení od představovaného průběhu trestného činu. Nezbytný je tak tzv. dvojitý úmysl, tedy úmysl vztahující se k přivedení do stavu nepřičetnosti, i činu v nepřičetnosti spáchanému.⁸⁹ Ve starší německé literatuře se můžeme setkat s opačným názorem, se kterým se dnes v našich podmínkách setkáváme jen ojediněle (např. v diplomové práci vypracované na Právnické fakultě Univerzity Palackého jej zastává Adámek). Tento autor soudí, že nedbalostní přivedení do stavu nepřičetnosti nemůže překrýt původní úmysl spáchat trestný čin a nepovažuje jej za podstatné odchýlení od předpokládaného průběhu trestného jednání.⁹⁰ Domnívám se však, že v tomto případě je třeba dát za pravdu většinou přijímané teorii dvojího úmyslu. Za zásadní považuji argument, že dle obecných pravidel nelze trestat pouhý úmysl spáchat trestný čin, kdy tento úmysl není navenek projeven. To je nepochybně i shora popsáný případ, jelikož ještě před projevem vůle došlo k přerušení plánovaného jednání způsobenou nepřičetností. V tomto stavu již pachatel nemůže jednat úmyslně a úmyslné jednání mu proto nelze přičítat. Pachatel tak bude odpovědný za *actio libera in causa culposa*.

Další otázkou je, jak budou posuzovány případy, kdy zamýšlený trestný čin proti konkrétní osobě neproběhne v důsledku nepřičetnosti pachatele podle původního záměru a útok je ve skutečnosti veden proti osobě jiné. Mohlo by se zdát, že se jedná o typický případ omylu v předmětu útoku. Omyl v předmětu útoku (nebo také *error in objecto - in persona*) spočívá v tom, že se pachatel zmýlí v totožnosti předmětu útoku nebo jeho vlastnostech, např. jeho útok míří proti osobě B, osobu B rovněž postihne, avšak pachatel se domníval, že jde o osobu A, se kterou osobu B zaměnil. Pokud jde o objekty rovnocenné, nemá omyl v předmětu útoku význam z hlediska trestnosti takového činu. Je však třeba mít na paměti, že nepřičetný pachatel nadále neovládá běh

---

⁸⁹ ŘÍHA, Jiří. *Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část*. Trestněprávní revue, 2006, 3, s. 69.

⁹⁰ ADÁMEK, Radomír. *Trestný čin opilství*. Olomouc, 2010. s. 28. Diplomová práce. Univerzita Palackého, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Jiří Jelínek. Dostupný také z WWW: http://theses.cz/id/7qmv6/Diplomov_prce_-_Radomr_Admek.pdf

událostí a stává se z něj fakticky „živý nástroj“, který selhal, v důsledku čehož došlo k podstatnému odchýlení od pachatelových představ. Bude se tedy jednat o odchýlení rány (*aberratio ictus*). Aberace je omyl o kauzálním průběhu (např. výstřel míří na osobu A, pachatel však mine zamýšlený cíl a zasáhne vedle stojící osobu B). Pachatelova představa kauzálního průběhu se tak ani v obecných rysech nekryje se skutečností. Pachatel bude odpovědný za nedbalostní trestný čin proti útokem zasažené osobě v jednočinném souběhu s pokusem úmyslného trestného činu proti osobě, která měla být útokem zasažena dle původní představy pachatele.^{91 92}

4.2 Actio libera in causa culposa

Kulpózní forma *actio libera in causa* spočívá v tom, že se pachatel zaviněně přivede do stavu nepřičetnosti, aniž by měl úmysl spáchat v tomto stavu trestný čin. K tomu však později dojde, přičemž pachatel bude za tento čin trestně odpovědný, neboť přinejmenším měl a mohl vědět, že se takového činu dopustí, nebo dopustit může. Nedbalost je tedy, na rozdíl od opilství podle § 360 odst. 1 TZ, spatřována právě v samotném přivedení do stavu nepřičetnosti. Jako příklad lze uvést pachatele, který se úmyslně opije do nepřičetnosti s tím, že následně bude řídit automobil. K tomu později skutečně dojde a pachatel zaviní srážku s chodcem, kterému způsobí smrt. Kromě toho, že bude pachatel odpovědný za trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 TZ spáchaný formou *actio libera in causa dolosa*, v jednočinném souběhu bude zároveň odpovědný i za odpovídající nedbalostní trestný čin proti životu či zdraví spáchaný formou *actio libera in causa culposa*.⁹³

---

⁹¹ ŘÍHA, Jiří. *Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část*. Trestněprávní revue, 2006, 3, s. 71.

⁹² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 235.

⁹³ ŘÍHA, Jiří. *Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část*. Trestněprávní revue, 2006, 3, s. 71-72.

5. Ohrožení pod vlivem návykové látky

Ohrožení pod vlivem návykové látky je po opilství druhým trestným činem, jehož skutková podstata přímo zahrnuje ovlivnění pachatele návykovou látkou, které si tento pachatel přivodil. V současnosti je tento čin upraven v § 274 tohoto znění:

„§ 274

Ohrožení pod vlivem návykové látky

(1) Kdo vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 havárii, dopravní nebo jinou nehodu, jinému ublížení na zdraví nebo větší škodu na cizím majetku nebo jiný závažný následek,

b) spáchá-li takový čin při výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti, při kterých je vliv návykové látky zvláště nebezpečný, zejména řídí-li hromadný dopravní prostředek, nebo

c) byl-li za takový čin v posledních dvou letech odsouzen nebo z výkonu trestu odnětí svobody uloženého za takový čin propuštěn.“

5.1 Objekt

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně života a zdraví lidí a majetku před ohrožením plynoucím z výkonu určitých činností pod vlivem návykové

látky. Zákonodárce vychází z faktu, že provozování některých lidských činností pod vlivem návykových látek výrazně zvyšuje riziko poruchy zájmů chráněných trestním právem oproti provozování takové činnosti za střízlivého stavu. Jedná se však o typický abstraktně ohrožovací delikt, u kterého není třeba poruchy pro naplnění skutkové podstaty. Značnou část pachatelů tohoto trestného činu tvoří řidiči motorových vozidel přistižení při jízdě pod vlivem alkoholu.⁹⁴

5.2 Objektivní stránka

Objektivní stránka činu spočívá v tom, že pachatel vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku. Stav vylučující způsobilost si přitom musí přivodit sám vlivem návykové látky.⁹⁵

Skutková podstata ohrožení pod vlivem návykové látky zahrnuje pojmy, které nejsou zákonem přesně vymezeny, a jejich výklad je třeba hledat v judikatuře soudů. Předně se jedná o pojem stav vylučující způsobilost, který si pachatel přivodil vlivem návykové látky. Tento pojem je třeba důsledně odlišit od pojmu nepřičetnosti, kterému jsem se podrobněji věnoval v jiných pasážích této práce a který je znakem trestného činu opilství. Pokud opojení pachatele dosáhlo takové intenzity, že byl ve stavu nepřičetnosti ve smyslu TZ, nelze jej odsoudit pro trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky, ale pouze pro trestný čin opilství (popř. v rámci institutu *actio libera in causa* rovněž popsaného výše v této práci). Zatímco pro rozlišení stavu nepřičetnosti lze najít v TZ určitá vodítka, definice stavu vylučující způsobilost byla zcela ponechána na výkladu soudů a právní teorie, což je pochopitelné zejména pro rozmanitost činností, na které je třeba tento pojem uplatňovat a kdy je třeba stav vylučující způsobilost posuzovat s ohledem na tuto konkrétní činnost a ve světle mnoha dalších okolností. Jak již bylo uvedeno shora, nejčastěji je skutková podstata ohrožení pod vlivem návykové

---

⁹⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 686-687

⁹⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 686-687

látky aplikována na řidiče pod vlivem alkoholu, proto právě v této oblasti existuje rozsáhlá stabilní judikatura. Z této judikatury plyne tzv. absolutní nezpůsobilost k řízení motorového vozidla, která je dána vždy, když hladina v krvi řidiče v době jízdy dosáhla 1 promile. Takový řidič je bez ohledu na další okolnosti (způsob jízdy apod.) vždy odpovědný za trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky. Hranice 1 promile vychází z poznatků lékařské vědy, dle které není žádný, tedy ani nadprůměrně disponovaný řidič motorového vozidla schopen bezpečně řídit motorové vozidlo, dosáhne-li hladina alkoholu v jeho krvi nejméně 1,00 g/kg (1 promile).^{96 97} K tomu je třeba doplnit, že v trestním řízení je třeba prokázat přítomnost nejméně 1 promile alkoholu v krvi pachatele právě v době jízdy. To může v praxi působit komplikace např. v případech, kdy je jízda přerušena dopravní nehodou nezaviněnou opilým řidičem, pokud mezi touto nehodou a následnou zkouškou na přítomnost alkoholu vznikne určitý časový rozestup (než na místo dorazí policisté, dojde k odstranění bezprostředních následků nehody apod.). Při následné dechové, popř. krevní zkoušce může hranice alkoholu v krvi řidiče mírně přesahovat hranici 1 promile, z čehož však nelze bez dalšího dovodit, že tomu tak bylo i v okamžiku nehody. Je proto nezbytné zaznamenat hodnoty alkoholu v krvi řidiče v dalších časových úsecích a následně pověřit znalce z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství, aby provedl zpětný propočít a určil tak rozmezí hodnot alkoholu v krvi řidiče v době jízdy.⁹⁸

Pokud zjištěné množství alkoholu nedosáhne hranice 1 promile, může být řidič rovněž odsouzen pro ohrožení pod vlivem návykové látky, musí však být prokázáno snížení schopnosti řídit motorové vozidlo ve smyslu § 274 TZ. Důkazy jsou pak obvykle výpovědi svědků, policistů a spolujezdců o způsobu jízdy a chování obviněného, lékařů, kteří obviněného klinicky vyšetřovali apod.⁹⁹ Ani fakt, že řidič pod vlivem alkoholu havaroval, přitom nemusí být nezbytně jasným důkazem o dostatečném

---

⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ve věci sp. zn. 5 Tdo 874/2007

⁹⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 686-687

⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ve věci sp. zn. 6 Tdo 351/2010

⁹⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 686-687

snížení schopnosti řídit vozidlo pro posouzení podle § 274 TZ. K tomu viz následující příklad:

Okresní soud v Litoměřicích rozsudkem ze dne 11. 10. 2011 sp. zn. 24 T 31/2010 obviněného M. Ch. uznal vinným přečinem ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1, odst. 2 písm. a) TZ, jehož se dopustil tím, že „*dne 14. 11. 2009 v 00:05 hod., ačkoliv věděl, že předtím požíval alkoholické nápoje, jel svým vozidlem Škoda Octavia, obcí V. po silnici III/24722 ve směru od centra směrem na Ch., kdy při projíždění pravotočivé zatáčky nepřizpůsobil jízdu svým schopnostem a vlastnostem vozidla, na mokrém lehce blátem pokrytém povrchu vozovky dostal smyk a následně na přímém úseku vozovky vyjel vpravo, kde narazil do oplocení předzahrádky domu majitele M. N., a zároveň došlo k poškození cihlového rozvaděče plynu téhož domu. Obviněný se následně v časovém rozmezí 02:41 až 02:48 hod. podrobil opakované dechové zkoušce přístrojem Dräger, kdy mu bylo naměřeno 1,01 až 1,08 promile alkoholu, a následným bilančním výpočtem znalce z oboru zdravotnictví, odvětví toxikologie byl zjištěn obsah alkoholu v krvi obviněného v rozmezí 0,75 až 0,8 promile alkoholu k okamžiku vzniku dopravní nehody, když obviněný se nacházel v tzv. resorpční fázi, čímž byla jeho centrální nervová soustava ovlivněna natolik, že byla bezpečná jízda vyloučena.*“ Za to byl obviněnému podle § 274 odst. 2 TZ uložen trest odnětí svobody v délce jednoho roku, k jehož výkonu byl zařazen do věznice s dozorem podle § 56 odst. 2 písm. b) TZ. Zároveň mu byl podle § 73 odst. 1 TZ uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu na dobu dvou let. Proti uvedenému rozsudku podal obviněný odvolání, o němž rozhodl Krajský soud v Ústí nad Labem tak, že napadený rozsudek usnesením ze dne 19. 3. 2012 sp. zn. 6 To 24/2012 podle § 257 odst. 1 písm. b) TZ v celém rozsahu zrušil a podle § 222 odst. 2 TR žalovaný skutek popsany v obžalobě postoupil Městskému úřadu v Lovosicích, neboť v posuzované věci se nejedná o trestný čin, avšak žalovaný skutek by mohl být tímto orgánem posouzen jako přešůpek, o němž je tento orgán příslušný rozhodovat. S argumentací Krajského soudu se následně ztotožnil i Nejvyšší soud ČR a odmítl

dovolání nejvyššího státního zástupce v neprospěch obviněného jako zjevně neopodstatněné. S argumentem, že řidič havaroval již po 100 metrech jízdy v nepřiměřené rychlosti, což odpovídá projevům podnapilosti v rozmezí 0,5-0,8 promile alkoholu v krvi (tendence riskovat, nepřiměřená sebedůvěra, horší odhad vzdálenosti a přeceňování svých schopností, pronikavě prodloužený reakční čas, obtížné přizpůsobování přechodu ze světla do tmy a naopak, zhoršení vnímání barev, soustředění a odhadu vzdálenosti) se Nejvyšší soud vypořádal tvrzením, že v posuzovaném případě nelze vyloučit, že by za obdobných podmínek, kdy se jednalo o noční projíždění pravotočivé zatáčky na mokré vozovce pokryté lehkou vrstvou rozbředlého bláta, mohl i řidič, který by nepožil před jízdou alkohol, ale např. by nepřizpůsobil rychlost vozidla jízdním podmínkám, dostat smyk, jenž by mohl zapříčinit dopravní nehodu.¹⁰⁰ Ačkoliv souhlasím s tím, že ne vždy lze automaticky nehodu řidiče s hladinou alkoholu do 1 promile považovat za jednoznačný důkaz naplnění skutkové podstaty ohrožení pod vlivem návykové látky (např. u nehody zcela zaviněné jiným řidičem by byl trestní postih postiženého řidiče s hladinou alkoholu např. 0,3 promile zajisté nelogický a nežádoucí a v takových případech postačí správní potrestání), s konkrétním argumentem Nejvyššího soudu ve shora uvedeném případě se dle mého názoru lze jen obtížně ztotožnit. Je zřejmé, že i nepodnapilý řidič může způsobit dopravní nehodu, ať už nepřizpůsobením stylu jízdy podmínkám, nepozorností, nebo z jiných důvodů. Krajský soud v Ústí nad Labem a rovněž Nejvyšší soud ČR se však ve svých rozhodnutích vůbec nezabývali tím, jaký vliv měl alkohol na vnímání vnějších podmínek pachatelem. Ztížené vnější podmínky (tma, déšť, bláto na silnici apod.) jsou jistě faktorem, který přispívá ke vzniku dopravních nehod. Rovněž lze souhlasit s tím, že za takových podmínek může v důsledku podcenění situace havarovat i zcela střízlivý řidič. Právě proto měl však odvolací soud důsledně zkoumat zejména to, zda by obviněný nebyl za střízlivého stavu schopen správně vnější podmínky posoudit a přizpůsobit jim styl jízdy. V případě, že by tato skutečnost byla

---

¹⁰⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ve věci sp. zn. 4 Tdo 1017/2012

prokázána, zjevně by se obviněný dopustil trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky, protože by jeho způsobilost k řízení vozu za daných podmínek byla vyloučena. Vliv alkoholu přitom může mít na posouzení podmínek a vhodného způsobu jízdy zásadní vliv.

Ještě komplikovanější je situace, kdy je řidič pod vlivem jiné návykové látky než alkoholu. Takový trestný čin je jednak hůře odhalitelný, a to zejména vzhledem k nižšímu rozšíření technického vybavení k odhalování těchto návykových látek oproti přístrojům odhalujících alkohol, jednak neexistují žádné judikaturou ustálené hranice, jako tomu je v případě alkoholu (1 promile). Je tak třeba vždy důsledně posuzovat konkrétní míru ovlivnění pachatele návykovou látkou, tedy zjišťovat o jakou látku se jednalo, v jakém množství byla v organismu pachatele přítomna a jak dalece jí byl pachatel v době řízení motorového vozidla ovlivněn. K tomu je třeba vždy přibrat znalce z oboru zdravotnictví odvětví toxikologie a následně na základě tohoto znaleckého posudku přibrat znalce z oboru zdravotnictví odvětví psychiatrie. Není přitom vyloučeno, aby znalec dle zjištěného druhu a množství látky v organismu pachatele přirovnal jeho ovlivnění touto látkou přibližně k ovlivnění určitým množstvím alkoholu. Takovéto srovnání je však zjevně ne zcela přesné (vzhledem k odlišným účinkům různých látek na vnímání a chování člověka), a někdy rovněž obtížné nebo nemožné (např. při přítomnosti návykových látek více druhů). Součástí dokazování proto musí být nezbytně i zjišťování vnějších projevů vlivu návykové látky na jednání pachatele, obdobně jako u přítomnosti alkoholu do 1 promile (výslechy svědků, policistů atd.).¹⁰¹

Judikatura je hlavním východiskem rovněž pro otázku, co je zaměstnání nebo jiná činnost, při kterých by mohl pachatel ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku ve smyslu § 274 TZ. Obecně lze pod tento termín zařadit taková zaměstnání a činnosti, jejichž bezpečný výkon vyžaduje soustředěnou pozornost a schopnost správně vnímat a pohotově reagovat na různé situace při tom vznikající.

---

¹⁰¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ve věci sp. zn. 3 To 147/2011

Judikatura přináší řadu konkrétních příkladů. Kromě výše dopodrobna rozebraného řízení motorového vozidla na veřejné komunikaci se jedná např. o provádění chirurgických operací, obsluhování jeřábu, výkon funkce průvodčího vlaku, posunovače na železnici a další. Judikatura výslovně uvádí i některé činnosti, které pod tento pojem zařadit nelze, jako je např. jízda na kole nebo na tandemu motocyklu.¹⁰² Ne zcela jednoznačně jsou posuzovány časté případy lékařů ordinujících pod vlivem alkoholu. Jak je uvedeno výše, není rozporu u konkrétních činností lékařů vyžadujících maximální soustředěnost, jako je např. provádění operace. Otázkou však je, zda lze za činnost, při které může pachatel ohrozit život nebo zdraví lidí považovat i běžnou práci s pacienty, např. v rámci provozu ordinace praktického lékaře. Ačkoliv takový lékař obvykle neprovádí úkony, jejichž nezvládnutí v důsledku opilosti by mohlo bezprostředně ohrozit život nebo zdraví pacienta, je zřejmé, že např. chybná diagnóza nebo předpis nesprávného léku mohou mít z dlouhodobějšího hlediska závažné důsledky a život nebo zdraví pacienta ohrozit. Vliv alkoholu na schopnost správného úsudku lékaře je přitom značný a omyl v diagnóze či na volbu správného léčebného postupu pravděpodobný. K tomu je třeba dodat, že pacient má k lékaři obvykle značnou důvěru a považuje jej za autoritu, jejíž úsudek nemá potřebu zpochybňovat. Často se proto radami lékaře řídí dlouhodobě a k nápravě škod napáchaných opilým lékařem může dojít až se značným časovým odstupem. Toto prodlení může ve svém důsledku skutečně ohrozit život nebo zdraví pacienta, jakkoliv z krátkodobého hlediska nemusí pacient následky chybného úsudku lékaře vůbec pocítit. Považuji proto za správné, že orgány činné v trestním řízení se stále více přiklání ke stíhání lékařů ordinujících pod vlivem alkoholu pro trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky, zejména těch, kteří se takového jednání dopustí opakovaně.^{103 104}

---

¹⁰² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 688

¹⁰³ Policie ČR [online]. *Opilý lékař ordinoval s více než dvěma promile*. 2013. Dostupné z WWW: <http://www.policie.cz/clanek/opily-lekar-ordinoval-s-vice-jak-dvema-promile.aspx>

¹⁰⁴ Idnes.cz [online]. *Lékaři v Praze ordinovali opilí*. 2013. Dostupné z WWW: http://praha.idnes.cz/lekari-v-praze-ordinovali-opili-dn2-/praha-zpravy.aspx?c=A130404_140025_praha-zpravy_mav

Pokud dojde v důsledku výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti ve smyslu § 274 TZ k poruše zájmu chráněného trestním právem (např. řidič automobilu způsobí v důsledku své opilosti srážku s cyklistou a způsobí mu těžkou újmu na zdraví), není tím trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky konzumován, nýbrž se jedná o jeho jednočinný souběh s poruchovým trestným činem (v uvedeném příkladu tedy s trestným činem těžké ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 147 odst. 1 a 2 TZ). Tím je vyjádřeno, že kromě způsobené závažné poruchy vůči cyklistovi pachatel ohrožoval i ostatní účastníky silničního provozu. Rovněž je častý jednočinný souběh s trestným činem maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a), kdy byl dříve pachateli uložen trest zákazu činnosti spočívající např. v zákazu řídit motorové vozidlo. Naopak vyloučen je souběh s trestným činem obecného ohrožení podle § 272 TZ.¹⁰⁵

5.3 Subjekt a subjektivní stránka

Pachatelem trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky může být kterákoliv fyzická osoba, naopak z povahy věci jí nemůže být osoba právnická. Po subjektivní stránce je vyžadován úmysl. Není však rozhodné, zda pachatel již v době konzumace alkoholu nebo aplikace jiné návykové látky věděl, že bude následně vykonávat činnost, ke které by byl z důvodu ovlivnění návykovou látkou nezpůsobilý. Z hlediska subjektivní stránky je tedy dostačující, pokud pachatel přinejmenším věděl, že vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost zaměstnání nebo činnost, při které by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, a byl s tím srozuměn.¹⁰⁶ Úmyslu však není třeba ke znakům kvalifikovaných skutkových podstat podle § 274 odst. 2 (viz následující podkapitola). Ve vztahu k těmto znakům postačuje nedbalost.

Zejména v dopravě se lze setkat se specifickými případy, kdy např. řidič (např. podnapilý spolujezdec řidiče zraněného při dopravní nehodě) řídí pod vlivem alkoholu

¹⁰⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 688-689

¹⁰⁶ ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. str. 2794

jen proto, aby zajistil lékařskou pomoc pro zraněného účastníka nehody. Přichází pak v úvahu posouzení takového jednání podle ustanovení o krajní nouzi.¹⁰⁷

5.4 Kvalifikované skutkové podstaty podle § 274 odst. 2 TZ

Druhý odstavce § 274 TZ obsahuje kvalifikované skutkové podstaty ohrožení pod vlivem návykové látky. Definuje tedy další skutečnosti, které v souhrnu s naplněním základní skutkové podstaty způsobují vyšší závažnost činu. Důsledkem je pak přísnější potrestání. Zatímco u základní skutkové podstaty je trest stanoven v maximální výši jednoho roku odnětí svobody, popř. může být uložen peněžité trest nebo zákaz činnosti, u kvalifikovaných skutkových podstat je sankce v rozmezí 6 měsíců až 3 roky odnětí svobody, popř. peněžité trest nebo zákaz činnosti.

§ 274 odst. 2 písm. a) vymezuje kvalifikovanou skutkovou podstatu, jejímž znakem, kromě naplnění základní skutkové podstaty podle prvního odstavce je to, že pachatel svým jednáním způsobí havárii, dopravní nehodu nebo jinou nehodu, jinému ublížení na zdraví nebo větší škodu na cizím majetku nebo jiný závažný následek. Havárií se přitom rozumí poškození určitého technického celku (např. stavby, chemického provozu nebo jiného technického komplexu), které si vyžádá opravu, popř. i úplnou likvidaci zařízení, které je nadále nepoužitelné. Důsledkem havárie je tedy poškození majetku, může však dojít i k ohrožení života nebo zdraví lidí, zraněním, smrti osob a zvířat apod. Dopravní nehoda v silničním provozu je definována v § 47 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, a to jako událost v provozu na pozemních komunikacích, například havárie nebo srážka, která se stala nebo byla započata na pozemní komunikaci a při níž dojde k usmrcení nebo zranění osoby nebo ke škodě na majetku v přímé souvislosti s provozem vozidla v pohybu. Obdobně je třeba vykládat i nehody v jiných typech provozu (železniční, plavební, letecké apod.). Pojem ublížení na zdraví je definován v § 122 TZ. K tomu je třeba dodat, že k naplnění tohoto znaku je třeba, aby došlo k ublížení na zdraví jiné osoby. Nepostačuje tedy újma na zdraví pachatele. V trestním zákoníku je vymezen i znak způsobení větší škody,

---

¹⁰⁷ ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. str. 2793

kteřou se podle § 138 odst. 1 myslí škoda ve výši nejméně 50.000,- Kč. Je přitom nerozhodné, zda s poškozenou věcí (typicky s osobním automobilem) pachatel nakládal oprávněně. Při stanovení výše škody způsobené na automobilu se vychází z ceny, za kterou se toto vozidlo v době a místě činu obvykle prodává. Následně je třeba zjistit, o jakou hodnotu se tato cena v důsledku poškození snížila. Pokud takto není možné škodu zjistit, lze vycházet z nákladů účelně vynaložených na uvedení vozidla v předešlý stav. Konečně jiným závažným následkem může být např. způsobení těžké újmy na zdraví, smrti, ale i způsobení vážné poruchy v hospodářském provozu, činnosti podniku nebo organizace apod. V praxi přitom zpravidla dochází ke kumulaci různých následků trestného činu. Je proto třeba důsledně hodnotit, zda je nutno použít více následků současně, nebo zda některý z nich v sobě již méně závažný následek zahrnuje a tedy postačí použití pouze toho závažnějšího.¹⁰⁸

Znakem nezbytným k naplnění kvalifikované skutkové podstaty podle § 274 odst. 2 písm. b) je to, že pachatel se ohrožení pod vlivem návykové látky dopustí při výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti, při kterých je vliv návykové látky zvláště nebezpečný, zejména řídí-li hromadný dopravní prostředek. Existují lidské činnosti, které ke správnému výkonu vyžadují maximální soustředění a pozornost a jejich nesprávný výkon je nebezpečný a může snadno ohrozit životy a zdraví lidí i majetek. Právě na pozornost a schopnost soustředění má přitom alkohol zásadní vliv. Skutková podstata výslovně uvádí řízení hromadného dopravního prostředku (vlaku, autobusu, trolejbusu, tramvaje, letadla, ale i trajektu apod.), kde může opilý řidič zjevně způsobit vážnou nehodu a ohrožuje tak přímo životy a zdraví mnoha lidí, zejména cestujících, ale i ostatních účastníků provozu. Tato činnost je však uvedena pouze demonstrativně a existují i další případy, jako např. práce výpravčího, strojvedoucího, práce při obsluze technologických procesů v chemickém průmyslu nebo v jaderné elektrárně atd.¹⁰⁹

Konečně podle § 274 odst. 2 písm. c) bude potrestán pachatel, který byl za takový čin v posledních dvou letech odsouzen nebo propuštěn z výkonu trestu odnětí

---

¹⁰⁸ ŠÁMAL, Pavel, a kol. Trestní zákoník (EVK). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. str. 2794-2795

¹⁰⁹ ŠÁMAL, Pavel, a kol. Trestní zákoník (EVK). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. str. 2796

svobody. Odsouzením v posledních dvou letech se myslí odsouzení pravomocné a není třeba, aby došlo byt' pouze k částečnému výkonu trestu. Na pachatele však nesmí být v době rozhodování hleděno, jako by odsouzen nebyl (např. vzhledem k vykonanému trestu zákazu činnosti apod.). Propuštěním z výkonu trestu v posledních dvou letech je myšleno propuštění po vykonání trestu, při podmíněném propuštění, při udělení amnestie nebo milosti prezidentem republiky nebo při upuštění od výkonu trestu odnětí svobody. K posouzení uplynutí dvouleté lhůty je přitom rozhodující okamžik právní moci rozhodnutí o odsouzení.¹¹⁰

6. Domácí násilí a vliv alkoholu a drog

Domácí násilí je definováno jako fyzické, psychické, nebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v soukromí, tedy skrytě a mimo kontrolu veřejnosti. Za klíčové znaky domácího násilí je označována dlouhodobost, tedy opakování násilných útoků, dále eskalace, kdy se agresivita útočníka stupňuje od verbálního násilí (urážek, ponižování apod.) až k fyzickým útokům různé intenzity. Dalším rozlišovacím znakem je jasné rozdělení rolí osoby ohrožené a osoby násilné. Za domácí násilí proto nelze považovat vzájemné napadání, rvačky, spory apod., kdy se role střídají. Konečně posledním klíčovým znakem je neveřejnost, tedy jednání stranou společenské kontroly. Nejčastěji zaznamenáváme případy domácího násilí v manželských nebo partnerských vztazích, významným problémem je však i násilí dětí vůči rodičům – seniorům, vůči dětem, mezi dospělými sourozenci apod.

Domácí násilí se projevuje různorodě. Obvykle dochází ke kombinaci násilí různých forem. V první řadě se jedná o násilí psychické projevující se zastrašováním – zlými pohledy, výhrůžnými gesty, předváděním zbraní, ničením věcí, ubližováním jiným a zvířatům v přítomnosti ohrožené osoby apod. Typická je snaha agresora o maximální kontrolu nad jednáním ohrožené osoby - sledování kam jde, s kým mluví, co říká, kdy se vrátí a v tomto smyslu omezování samostatnosti. Časté jsou rovněž verbální

---

¹¹⁰ ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. str. 2796

útoky nejrůznějšího druhu, ať už jde o kritizování a ponižování, tedy nadávky, zesměšňování, snižování schopností, zpochybňování duševního zdraví, zlehčování obav a přehlížení přání a potřeb, nebo o vyhrožování a vydírání, tedy nucení k poslušnosti - vyhrožování bitím, přerušením kontaktů, sebevraždou, vydírání v souvislosti s dětmi a vnoučaty, vyvolávání pocitů viny atd. Agresoři dále uplatňují násilí sociální, zejména izolaci ohrožené osoby od příbuzných a přátel, které dosahují zákazy přijímat návštěvy, odrazováním návštěvníků od dalších návštěv, zákazy telefonování, sledování televize a rozhlasu nebo doprovázením ohrožené osoby při vyřizování běžných záležitostí (k lékaři, na úřady atd.). Dalším projevem domácího násilí je ekonomické zneužívání – zamezení přístupu k financím (včetně financí patřících ohrožené osobě), vydírání, vynucování přepisu bytu, nemovitostí apod. Konečně projevy domácího násilí, které nejzásadněji zasahují do fyzické integrity oběti a často přímo ohrožují její život a zdraví jsou fyzické - facky, rány pěstí, kopání, tlučení hlavou (např. o stěnu, topení apod.), rdoušení, tahání za vlasy, bití nejrůznějšími předměty atd. a sexuální násilí - vynucování pohlavního styku atd. Právě k těmto formám brachiálního násilí dochází nejčastěji v situacích, kdy je agresor pod vlivem alkoholu, popř. jiné návykové látky.¹¹¹

Velkým problémem fenoménu domácího násilí je jeho vysoká latence. Násilí se odehrává za zavřenými dveřmi a jeho oběti ho nejsou ochotny z mnoha důvodů hlásit orgánům činným v trestním řízení. Často jsou na násilné osobě psychicky nebo ekonomicky závislé, vzhledem k dlouhodobosti týrání se u nich vyvíjí tendence k omlouvání násilného chování, pocity vlastního zavinění apod. (k tomu podrobněji viz podkapitola o obětech domácího násilí).

Souvislost domácího násilí s návykovými látkami je velmi častá. Odborná studie, kterou zmiňují Nešpor a Csémy, naznačuje, že až dvě třetiny incidentů domácího násilí se odehrají za situace, kdy jeden či oba aktéři jsou pod vlivem alkoholu. Kredátus a Sedlák, kteří vycházejí z téměř dvou tisíc kazuistik případů domácího násilí v ČR, uvádějí, že alkohol je přítomen zhruba u 50 % z těchto případů. Odlišnosti ve

---

¹¹¹ Bílý kruh bezpečí [online]. [cit. 27. 9. 2013]. Domácí násilí. Dostupné z WWW: <http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/>

výsledcích různých studií lze vysvětlit vysokou latencí a tedy relativně nepřesnými statistickými údaji, ze kterých lze vycházet, rizikovost užívání alkoholu pro rozvoj domácího násilí je však evidentní.^{112 113} Alkohol (popř. některé jiné návykové látky) působí často jako spouštěč. Specifickými psychickými příznaky intoxikace alkoholem jsou mj. odtlumení zábran, neadekvátní změna sociálního chování včetně vulgárnosti, verbální a brachiální agrese, hádavost, zhoršený úsudek atd. Za střízlivého stavu neagresivní osoba se tak může v důsledku výše popsaných projevů intoxikace stát agresorem. Je však třeba zdůraznit, že účinky alkoholu na myšlení a chování jsou do určité míry ovlivněny očekáváním pijáka. Agresi v opilosti proto může piják očekávat a následně vinit za spáchané násilí alkohol. Tato interpretace viny zcela zanedbává zodpovědnost za rozhodnutí začít pít. K tomu podrobněji v podkapitole o pachatelích domácího násilí.¹¹⁴

6.1 Skutková podstata týraní osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 TZ

Zákonodárce se při přípravě TZ rozhodl navázat na již dříve přijatou speciální úpravu trestního postihu domácího násilí (ačkoliv je tento výraz vzhledem k širšímu záběru skutkové podstaty poněkud neúplný) a starší znění, zavedené § 215a zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, jako týraní osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě, přenesl v doplněném znění i do nového kodexu, tentokrát jako týraní osoby žijící ve společném obydlí v § 199 TZ. Důvodem zvláštní úpravy trestního postihu tohoto typu násilí je specifický znak, který spočívá v tom, že obětí je osoba blízká, popř. osoba žijící s pachatelem ve společném obydlí, kterou k pachateli váže zvláštní vztah závislosti a z tohoto vztahu plyne ztížení možnosti páchanému násilí uniknout.¹¹⁵ Objektem je tedy zájem na ochraně osob žijících s pachatelem ve společném obydlí,

---

¹¹² KREDÁTUS, J., SEDLÁK, J. *Alkohol a domácí násilí*. [online] [cit. 1. 10. 2013]

Dostupné z WWW: http://cmps.ecn.cz/pd/2006/texty/pdf/kredatus_sedlak.pdf

¹¹³ NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Domácí násilí a alkohol*. Česká a slovenská psychiatrie. 2005, 3, s. 174-175.

¹¹⁴ HÖSCHL C. a kol. *Psychiatrie (II. doplněné a opravené vydání)*. 2. vydání. Praha: Tigis, s.r.o., 2004.

¹¹⁵ Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR [online]. 2009. Sněmovní tisk 410/0 - návrh trestního zákoníku včetně důvodové zprávy. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/ff/02/69/6f/08.htm>

předmětem útoku každá osoba žijící s pachatelem ve společném obydlí. Ačkoliv zákon na prvním místě uvádí osobu blízkou, jedná se pouze o příklad a předmětem útoku mohou být i osoby jiné (spolubydlící apod.).¹¹⁶ Tato skutková podstata je zařazena v hlavě IV. zvláštní části TZ, která obsahuje skutkové podstaty trestných činů proti rodině a dětem. Vzhledem k tomu, že jednání pachatele nemusí být namířeno výhradně proti rodinným příslušníkům a dětem, dle mého názoru se de lege ferenda při přípravě TZ dalo uvažovat o zařazení této skutkové podstaty do hlavy I. zvláštní části TZ, tedy mezi trestné činy proti životu a zdraví, neboť pachatel týráni osoby žijící ve společném obydlí vždy závažným způsobem útočí minimálně na psychické, často však i fyzické zdraví oběti. Faktem ale je, že toto zařazení by vyžadovalo extenzivní výklad objektu hlavy I. zvláštní části TZ a teprve následný přesun již není vhodný z pohledu teoretického ani praktického. V současné době je trestný čin týráni osoby žijící ve společném obydlí upraven takto:

„§ 199

Týráni osoby žijící ve společném obydlí

(1) Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvlášt' surovým nebo trýznivým způsobem,*
- b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,*
- c) spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo*
- d) páchá-li takový čin po delší dobu.*

---

¹¹⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 576

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1

a) těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob, nebo

b) smrt.“

Základním pojmem nezbytným k vymezení možností použití § 199 TZ v praxi je týrání. Tento pojem není v TZ definován a byl ponechán k vymezení soudní praxi. Dnes k němu existuje ustálená judikatura soudů. Týrání je tak dnes v praxi chápáno jako zlé nakládání vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které týraná osoba pociťuje jako těžké příkoří. Může se přitom jednat o bití, pálení či jiné tělesné poškození, ale i psychické a sexuální násilí, vydírání, zneužívání, vyhrožování, nucení k ponižujícím úsluhám nebo k činnostem, které týranou osobu neúměrně fyzicky nebo psychicky zatěžují, odpírání potravin, spánku apod. Trvalost pachatelova jednání je přitom třeba posuzovat v souvislosti s intenzitou zlého nakládání. Nemusí se jednat o týrání soustavné nebo déle trvající (tyto případy jsou posuzovány dle kvalifikované skutkové podstaty uvedené v § 199 odst. 2 písm. d) TZ). Nemusí rovněž dojít k přímým následkům na fyzickém zdraví. Postačí, když týraná osoba považuje dané jednání pro jeho krutost, bezohlednost nebo bolestivost za těžké příkoří.^{117 118} Ačkoliv pachatelé v praxi často před soudem bagatelizují své jednání a poukazují výhradně na verbální projevy vůči poškozenému, soudy ve svých rozhodnutích správně zůstávají u pojetí týrání jako násilí fyzického i psychického a považují za týrání i výhradně verbální agresi, pokud je tato považována poškozeným pro její krutost a bezohlednost za těžké příkoří. Ostatně i tato forma týrání, zejména pokud je uplatňována dlouhodobě, zanechává výrazné škody na psychickém zdraví oběti značně ztěžující jejich život a nelze ji proto v žádném případě zlehčovat.¹¹⁹

---

¹¹⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 577

¹¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ve věci sp. zn. 3 Tdo 1160/2005

¹¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ve věci sp. zn. 3 Tdo 963/2011

Podstatné je rovněž vymezení pojmu společné obydlí, který vychází z výkladového ustanovení § 133 TZ, které definuje obydlí jako dům, byt nebo jinou prostorou sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející. V tomto směru přistoupil zákonodárce k úpravě oproti předchozímu trestnímu zákonu, který týrání vztahoval pouze ke společně obývanému domu a bytu, což nebylo vzhledem k praxi, kdy často dochází k týrání i v jiných objektech jako jsou chaty, hotelové pokoje, ubytovny, vysokoškolské koleje apod. příliš vhodné. Zároveň tento termín neklade důraz na společnou úhradu nákladů na potřeby spolubydlících apod., jako by tomu bylo při použití termínu „společná domácnost“, který je zakotven v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. Postačuje tedy faktické společné bydlení z jakéhokoliv důvodu.¹²⁰

Obtíže nečiní ani pojem osoby blízké, který je legálně definován v § 125 TZ jako příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel a partner a jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní. Jak již však bylo uvedeno výše, poškozeným může být i jiná osoba než osoba blízká a zmínka o osobě blízké tak působí poněkud nadbytečně.

Objektivní stránkou základní skutkové podstaty týrání osoby žijící ve společném obydlí tedy je týrání osoby žijící ve společném obydlí tak, jak byly tyto pojmy definovány shora. Za naplnění této základní skutkové podstaty hrozí pachateli trest odnětí svobody na šest měsíců až čtyři léta. § 199 odst. 2 písm. a)-d) vymezuje kvalifikované skutkové podstaty, za jejichž naplnění zákon stanovuje trest odnětí svobody na dvě léta až osm let. Kromě znaků základní skutkové podstaty přistupuje v těchto případech některý z následujících znaků: spáchání zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, způsobení těžké újmy na zdraví, spáchání nejméně na dvou osobách, nebo páchaní takového činu po delší dobu. Zatímco těžká újma na zdraví je definována přímo zákonem (§ 122 odst. 2 TZ) a znak spáchání nejméně na dvou osobách netřeba dále upřesňovat, komplikace se mohou vyskytnout při posuzování

---

¹²⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 576-577

toho, zda byl čin spáchán zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem a rovněž zda byl páčán po delší dobu.

Co se týče míry surovosti a trýznivosti, právní teorie i soudní praxe se přiklání k interpretaci, že za zvlášť surový a trýznivý způsob týrání lze považovat jednání, které se vyznačuje vysokou mírou brutality a vymyká se z rámce běžného u většiny trestných činů tohoto druhu. Judikatura uvádí demonstrativní výčet konkrétních jednání, která za zvláště surová a trýznivá lze považovat, jde např. o pálení rukou poškozené osoby nad plamenem plynového sporáku, o pálení žehličkou na břicho týrané osoby, o polížení genitálu týrané osoby kyselinou nebo o opakované tlučení týrané osoby do modřin, které nejsou ještě zhojeny apod. Pokud jde o zavinění, postačí ve vztahu k tomuto znaku nedbalost.¹²¹ Pro ilustraci uvádím citaci části rozsudku, dle kterého byl pachatel odsouzen za týrání osoby ve společném obydlí zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem:

*„Pachatel bil poškozenou údery pěstmi do obličeje a hlavy, dále dne 3. 1. 2010 ji tloukl elektrickým kabelem přes hlavu a obličej, poté jí přiložil ke krku sekeru a vyhrožoval, že jí a jejím synům usekne hlavu, při dalším napadení dne 31. 3. 2010 vzal kapesní nůž, poškozené vyhrožoval, že jí propíchne hlavu, načež ji tímto nožem bodl nad koleno levé nohy a tupou částí nože ji začal bít do hlavy, kdy následně vzal z kuchyně rýč, a tím ji opakovaně uhodil do levého kolene a hlavy, pak jí úmyslně dupal na palec pravé nohy a několikrát ji udeřil pěstí do obličeje, přičemž po celou dobu a při všech fyzických napadeních poškozené vulgárně nadával a vyhrožoval jí zabitím, kdy intenzita jeho násilných útoků vůči poškozené se stupňovala, a při posledním napadení poškozené dne 31. 3. 2010 této způsobil zranění spočívající ve zhmoždění hlavy, podlitiny v obličeji a v okolí pod pravým a levým okem, hematom ve vlasové části hlavy, bodné a tržné rány na levé noze nad a pod kolenem a modřinu na pravém palci nohy, které si vyžádalo lékařské ošetření poškozené na úrazové ambulanci s dobou léčení 2 - 3 týdny“.*¹²²

¹²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ve věci sp. zn. 8 Tdo 381/2011

¹²² Rozsudek Okresního soudu v Mladé Boleslavi ve věci sp. zn. 3 T 58/2010

Při posuzování, zda byl čin páchan po delší dobu a byl tak naplněn znak dlouhodobosti kvalifikované skutkové podstaty podle § 199 odst. 2 písm. d) TZ je třeba vzít v úvahu, že již znakem samotného týrání je určitá trvalost. Kvalifikovaná skutková podstata proto vyžaduje dle judikatury páchání řádově po dobu alespoň několika měsíců v závislosti na konkrétních okolnostech případu. Nejvyšší soud v tomto smyslu dospěl k závěru, že naplnění znaku dlouhodobosti je třeba vnímat v souvislosti s intenzitou páchaného násilí, tedy čím méně intenzivní bude týrání, tím delší dobu bude muset takové zlé nakládání trvat, aby se mohlo jednat o naplnění této okolnosti podmiňující vyšší trestní sazbu, a naopak.^{123 124}

Konečně trestní zákoník v § 199 odst. 3 písm. a) a b) vymezuje kvalifikované skutkové podstaty týrání osoby ve společném obydlí, jejichž specifickými znaky je způsobení těžké újmy na zdraví nejméně dvou osob, resp. způsobení smrti. V těchto případech nepůsobí interpretace znaků skutkové podstaty v praxi obtíže. Při naplnění znaků některé z těchto kvalifikovaných skutkových podstat hrozí pachateli trest odnětí svobody na pět až dvanáct let.

6.2 Skutková podstata týrání svěřené osoby podle § 198 TZ

Skutková podstata trestného činu týrání svěřené osoby je upravena v § 198 TZ takto:

„§ 198

Týrání svěřené osoby

(1) Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem,

b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,

---

¹²³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ve věci sp. zn. 8 Tdo 381/2011

¹²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ve věci sp. zn. 8 Tdo 105/2008

c) spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo

d) páchá-li takový čin po delší dobu.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1

a) těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob, nebo

b) smrt.“

Konstrukce skutkové podstaty týrání svěřené osoby je totožná se skutkovou podstatou týrání osoby ve společném obydlí popsanou výše, stejně jako kvalifikované skutkové podstaty uvedené v druhých odstavcích. Jediným rozdílem je to, že předmětem útoku je každá osoba, která je pro stáří, nemoc, invaliditu, mentální retardaci apod. odkázána na péči pachatele. Ke svěření do péče nebo výchovy nemusí přitom dojít pouze formálně (zákonnou úpravou, úředním rozhodnutím apod.), nýbrž může být tento vztah založen i konkludentně (např. bratranec fakticky pečuje o svou nemocnou sestřenicí). Tato skutková podstata tedy postihuje případy domácího násilí, kdy spolu pachatel a ohrožená osoba nemusí nutně sdílet obydlí, existuje však u nich jednostranný vztah závislosti. Typicky se jedná o domácí násilí páchané dětmi na starých rodičích či vnuků na prarodičích, rodičů na dětech, mezi sourozenci apod. Vzhledem k vyšší míře závislosti ohrožené osoby na pachateli (často naprosté odkázanosti) stanoví tato skutková podstata oproti týrání osoby ve společném obydlí i vyšší sankce.¹²⁵

6.3 Pachatelé domácího násilí a vliv alkoholu a drog

Pachatelé domácího násilí se dopouští mnohdy velmi brutálních činů vůči svým nejbližším a způsobují jim dlouhodobě vážné psychické i fyzické útrapy. Vzhledem k těmto jen obtížně pochopitelným projevům se jedná o zajímavou látku pro psychologické, sociologické a kriminologické výzkumy, které se pokouší proniknout do osobnosti agresora a charakterizovat některé znaky domácím násilníkům společné.

---

¹²⁵ ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1935-1936

Přesto, na rozdíl od jiných druhů kriminality, existuje výrazně více poznatků o obětech domácího násilí než o jeho pachatelích. Výsledky těchto výzkumů navíc nejsou jednoznačné, což svědčí o tom, že jev domácího násilí se vyskytuje napříč sociálními vrstvami, mezi osobami nejrůznějších stupňů inteligence atd. Rovněž není jasné, jaký podíl má násilí žen vůči mužům, kde značné rozdíly tvoří zejména použité metody výzkumů a vymezení jednotlivých pojmů. Vliv na rozdíly ve výsledcích výzkumů má stále i částečná tabuizace tématu vedoucí ke zkreslování faktů respondenty a vysoká latentce tohoto druhu kriminality, se kterou souvisí určitá omezenost zkoumané skupiny osob. Jinak řečeno, výzkumy vychází primárně z nejtěžších případů domácího násilí, kdy je pachatel odsouzen, nebo alespoň podroben psychiatrickým vyšetřením v rámci trestního řízení. Jak již bylo uvedeno shora, jasná shoda nepanuje ani na tom, jaký vliv má na vznik a projevy domácího násilí alkohol a jiné návykové látky. Přesto lze provedená šetření interpretovat a vyvozovat z nich (s jistou dávkou kritického odstupu) určité závěry.

6.3.1 Výzkumy zaměřené na osobnost domácích násilníků

Důležitým momentem v pátrání po charakteristice domácích násilníků je kriminologický výzkum amerického kriminologa Lawrence W. Shermana z roku 1982 (tzv. Minneapolis Domestic Violence Experiment). Primárním cílem experimentu bylo zjistit nejefektivnější opatření, která by měla být uplatňována policisty při setkání s domácím násilím. Výsledkem však bylo rovněž členění pachatelů podle jejich sociálního zařazení. Byly tak odlišeny dva hlavní typy domácích násilníků, a to domácí násilník s dvojí tváří (tzn. pro okolí zcela normální, seriózní osoba, doma agresor) a sociálně problémový pachatel. Postupně tak docházelo k veřejnému přijímání dlouho tabuizovaného faktu, že domácí násilí není výsadou sociálně slabých skupin obyvatel, nýbrž že se vyskytuje ve všech sociálních vrstvách. Nadto se experti shodují v tom, že v rodinách z vyšších vrstev je odhalení tohoto jevu výrazně obtížnější.^{126 127}

---

¹²⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008. s. 36-40

Jiné výzkumy používají jako pramen poznání pachatelů samotné oběti. Z jejich zkušeností vytváří typologie pachatelů a ty člení podle toho, jaké vzorce týrání oběti používají. Tímto způsobem navrhla členění domácích násilníků na 8 základních typů (surovec, žárlivec, špatný otec, lhář, vyděrač, sexuální násilník, pán domu a psychický utlačovatel) anglická autorka Pat Craven. Jednotlivé typy jsou přesně popsány a mohou být dobře využity při terapii obětí domácího násilí. Je však zřejmé, že každý konkrétní případ je jiný a v praxi je pachatel často kombinací jednotlivých typů. Dle dostupných údajů se v České republice nejčastěji vyskytují případy, kdy je agresorem vyděračský surovec dle shora uvedené typologie.^{128 129}

Dalším zdrojem poznatků o pachatelích domácího násilí jsou psychologicky zaměřené výzkumy pokoušející se odhalit společné osobnostní charakteristiky agresorů. Výsledky podobných výzkumů se však již v polovině 90. let ukázaly jako značně problematické. Místo očekávaného zjištění společných charakteristik totiž ukázaly, že jasný osobnostní profil domácího násilníka zkrátka neexistuje. Ve zkoumaných vzorcích se objevují nejrůznější, často zcela protichůdné osobnostní typy od silně se kontrolujících (overcontrolling), dominantních a agresivních až po impulzivní, úzkostně zlostné, slabé (undercontrolling) a podezřivé. Výsledky psychologických výzkumů domácího násilí proto bývají hodnoceny kriticky jako příliš akademické a vzdálené od odhalení podstaty a kořenů problému.

6.3.2 Domácí násilí páchané na mužích

Dosud nevyřešenou otázkou je rozdělení rolí při domácím násilí mezi muže a ženy. Zatímco prakticky všechny výzkumy provedené do devadesátých let minulého století jasně ukazovaly na jednosměrnost domácího násilí (dle těchto výzkumů i statistik poradenských center byly oběťmi z 92 až 98 % ženy), některé sofistikovanější studie provedené v pozdějším období tuto jednosměrnost zpochybňují. Např. studie provedená

---

¹²⁷ SHERMAN, L. W., BERK, R. A. *The Minneapolis Domestic Violence Experiment*. [cit. 1. 10. 2013]. Dostupné z: <http://www.policefoundation.org/content/minneapolis-domestic-violence-experiment>

¹²⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008. s. 36-40

¹²⁹ CRAVEN, P. *Living with the Dominator*. 1. vydání. Great Britain: Freedom Publishing, 2008.

výzkumníkem Tomem Van Dijkem založená na přiznání vlastní viktimizace (self-reported victimization) v roce 1998 mezi 1000 obyvateli Nizozemska naznačuje opak. Z celkového počtu respondentů se jako oběť domácího násilí fyzického typu cítilo 35 % mužů a 34 % žen. U psychické formy násilí se jako oběť cítilo 26 % mužů a 30 % žen. Bylo tak zpochybněno časté klíšé, že fyzické násilí je doménou mužů a naopak psychické násilí více odpovídá přirozenosti žen. Předpoklad naopak zůstal zachován u násilí sexuálního, kdy sexuální zneužívání partnerem přiznalo 30 % žen a 13 % mužů. Faktem je, že i dle Van Dijkova výzkumu je domácí násilí páchané mužem obvykle větší intenzity (u násilí vysoké intenzity byly oběti z 60 % ženy, zatímco u násilí nižší intenzity tomu bylo naopak). O výsledcích jednotlivých výzkumů o genderovém rozdělení rolí v domácím násilí se dosud vedou bouřlivé diskuze. Nepochybně hrají velkou roli použité metody a interpretace, která je v dnešní době zatížená silnými emocemi ze stran feministických hnutí i jejich odpůrců. Navíc je třeba vzít v úvahu určitou tabuizaci domácího násilí na mužích a s tím související dvojitou latenci, kdy se o viktimizaci muže nedozví policie, lékaři či poradny, často však z důvodu studu mužů následně ani výzkumníci. Na jedné straně je tedy zřejmé, že muži se oběťmi domácího násilí stávají a není to jev nikterak výjimečný (pravděpodobně má tento jev navíc v posledních letech vzrůstající tendenci), na druhé straně jsou oběťmi násilí, zejména násilí nejzávažnějšího druhu (fyzické násilí se závažnými následky) stále častěji ženy.¹³⁰

6.3.3 Vliv návykových látek na pachatele domácího násilí

Vztah mezi rozvojem domácího násilí a alkoholem (popř. jinými návykovými látkami, avšak pozornost výzkumníků je zaměřena primárně na alkohol) je komplikovaný. Většinou je přijímáno, že návykové látky jsou často u agresora, popř. i oběti přítomny (často jde o problémové pijáky), avšak nejedná se o příčinu jevu samotného. Teze, že primární příčinou domácího násilí je alkoholismus agresora, je v moderní teorii považována za mýtus. Východiskem je přitom skutečnost, že domácí

---

¹³⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008. s. 36-40

násilí není projevem ztráty sebeovládání, nýbrž projevem uplatňování moci a kontroly nad blízkou osobou. Některé výzkumy naznačují, že konzumace alkoholu vyvolává v pijákovi zvýšený pocit vlastní moci a dominance, a naopak snižuje schopnost správně vnímat a interpretovat jednání jiných osob. Může tak sloužit jako určitý katalyzátor, který zvyšuje riziko násilného chování, stále se však jedná o volní rozhodnutí pachatele. Samozřejmě může dojít k jednotlivým útokům, kdy je pachatel v důsledku působení návykové látky nepřičetný, avšak vzhledem k dlouhodobosti jako jednomu z pojmových znaků domácího násilí nelze předpokládat nepřičetnost u veškerých útoků pachatele proti ohrožené osobě. Alkoholismus a páchaní domácího násilí jsou dvěma různými problémy pachatele, které vyžadují odlišné metody léčby. Zároveň však jde o jevy provázané a příslušné instituce by měly spolupracovat a k násilníkovi-pijákovi přistupovat komplexně. Konečně zcela specifickým druhem případů domácího násilí je násilí související se závislostí jednoho, popř. obou účastníků. Týká se to zejména drogově závislých párů, kdy agresor ovládá svou oběť pomocí drogy (nutí ji k jejímu užívání, nebo jí naopak drogu odpírá apod.). Týká se to rovněž i vztahů mezi rodiči a prarodiči, zejména staršími lidmi, a jejich drogově závislými dětmi a vnoučaty. V těchto případech je na rodičích a prarodičích často pácháno domácí násilí s významným zastoupením domácího násilí ekonomického. Rodičům, resp. prarodičům jsou zabavovány veškeré peníze, za které pak pachatel nakupuje drogy. To je samozřejmě často doprovázeno i dalšími druhy domácího násilí. Jak je uvedeno výše, domácí násilníci jsou za své rozhodnutí páchat násilí plně odpovědní. Přesto však mnoho z nich svou odpovědnost odmítá a vinu svaluje právě na návykové látky (tvrdí, že se v opilosti nedokázali ovládat, ztratili nad svým jednáním kontrolu, popř. že se na celou událost vůbec nepamatují apod.). Rozvoj závislosti některých domácích násilníků na alkoholu lze interpretovat i tak, že pijí proto, aby následně měli výmluvu pro své násilné jednání a aby byla jejich odpovědnost změkčována.¹³¹

---

¹³¹ BENNET L. W. *Substance Abuse and Woman Abuse by Male Partners*. [cit. 1. 10. 2013]. National Online Resource Center on Violence Against Women. Dostupné z WWW: http://vawnet.org/Assoc_Files_VAWnet/AR_substance.pdf

6.4 Oběti domácího násilí a vliv alkoholu a drog

Domácí násilí je obecně jevem, který byl po dlouhá léta značně tabuizován a z tohoto důvodu o něm ve společnosti převládá mnoho mýtů, kliše a nepravdivých informací. Jedním z takovýchto zažitých kliše je představa, že oběti domácího násilí se stávají výhradně slabé a bojácné ženy, nepřiliš úspěšné, obvykle nižšího vzdělání a inteligence. Tato představa je však v rozporu s realitou. Oběťmi domácího násilí se naopak stávají ženy (ale i muži) nejrůznějšího věku, inteligence i sociálního postavení v heterosexuálních i homosexuálních vztazích. Jinak řečeno, oběti domácího násilí se může stát úplně kdokoliv. Za oběti lze navíc považovat i osoby, které nejsou přímým předmětem páchaného násilí, ale žijí s přímými aktéry ve společné domácnosti. Zejména jde o děti a seniory. Tyto osoby navíc mají výrazně sníženou možnost úniku (jsou na osobách, se kterými žijí ve společné domácnosti existenčně závislé a nemohou násilné prostředí opustit). Nikdo nevstupuje do intimního vztahu s předpokladem, že bude touto blízkou osobou týrán. Nelze proto přistupovat na typické bagatelizování a názory, že obětem jejich vztah s agresorem vyhovuje a vztahy tohoto typu vyhledávají. K tomuto zjednodušování mnohdy přispívá neochota obětí takový vztah opustit. Ta však není dána tím, že by se oběti násilí na ní páchané líbilo, nýbrž je důsledkem změn vnímání reality a změn osobnosti (posttraumatická stresová porucha, naučená bezmocnost, sebezničující reakce), ke kterým dochází u násilím dlouhodobě stresovaných obětí. Souhrnně se tyto projevy označují jako syndrom týrané ženy, ačkoliv by zřejmě bylo, vzhledem k případům týrání mužů, vhodnější označení syndrom týraného partnera. Oběti jsou často rovněž na pachateli závislé finančně či psychicky.

6.4.1 Posttraumatická stresová porucha

Posttraumatická stresová porucha (nebo také reaktivní porucha) je jednou z možných reakcí oběti na dlouhodobé týrání, ale může být také reakcí na krátkodobé, silně stresující útrapy v souvislosti s vysokou agresivitou tyrana. Jedná se o opožděnou protahovanou reakci na silně stresující situaci. Posttraumatická stresová porucha se u obětí domácího násilí projevuje ve formě únikových tendencí, především uzavřeností

vedoucí až k určité izolaci, apatii, depresi apod.). Oběť je často nervózní, přecitlivělá, má snížené sebevědomí a je náchylná k rozvoji různých typů neuróz. Objevují se i psychosomatické potíže, např. bolesti hlavy, zažívací potíže, nespavost apod. Typická je pro oběti domácího násilí rovněž přehnaná laskavost a snaha vyhovět ve vztahu k autoritám, což lze často registrovat již při prvních kontaktech obětí s lékaři a v příslušných poradnách.¹³²

6.4.2 Naučená bezmocnost

Naučená bezmocnost je specifickým důsledkem dlouhodobého týrání. Při prvních projevech se oběť obvykle brání. Domácí násilí se však ve většině případů odehrává v prostředí, ze kterého oběť nemůže uniknout. Je zahrnuta do kouta a nevidí jakoukoliv možnost odporu nebo pokusu o útěk jako východisko. Odpovědí na jakoukoliv reakci oběti je pouze další násilí, často ještě vystupňované. Oběť proto postupem času rezignuje, stává se zcela pasivní a nepokouší se o jakýkoliv odpor. Tento jev poprvé prozkoumal americký psycholog Martin Seligman při pokusech se zvířaty. Psi uzavření v klecích bez možnosti úniku dostávali elektrické šoky. Nejprve se pokoušeli o únik, když však zjistili, že není možný, stali se zcela apatickými. Tato odevzdanost přetrvávala i ve chvíli, kdy výzkumníci klece otevřeli. Teprve když byli psi několikrát násilně z klecí vytaženi, aniž by dostali elektrický šok, stali se znovu aktivními a volili spontánní únik. Teorii potvrdila i řada dalších pokusů.¹³³ Teorie naučené bezmocnosti naznačuje, že únik z násilného vztahu se pro řadu obětí stává při dlouhodobějším týrání jen velmi obtížný. Nezbytná je proto intervence a dostatečná podpora obětem domácího násilí ze strany blízkých (rodičů, přátel apod.), popř. i ze strany státu.

6.4.3 Sebezničující reakce

Tzv. sebezničující reakce je způsob, jakým se oběť vyrovnává s nepochopitelným faktem, že je dlouhodobě týrána blízkou osobou. Její vznik je rovněž

---

¹³² ŠPATÉNKOVÁ, N. a kol. *Krizová intervence pro praxi*. 1. vydání. Praha: Grada. 2004, s. 108-109

¹³³ NEKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. 2. vydání. Praha: Academia. 2009, s. 114-115

závislý na osobní zkušenosti s fenoménem „Jekyll a Hyde“, kdy se chování pachatele nevypočitatelně střídá od naprosté laskavosti až po brutální fyzickou agresi vůči oběti. Vzhledem k obdobím pohody a laskavého chování pachatele je na něm oběť psychicky závislá a v reakci na týrání dochází k tzv. manipulaci s realitou. Oběť si vytváří konstrukci světa, ve kterém má násilí ze strany partnera logické a věcné důvody. Nesnesitelná realita se tak pro oběť stává snesitelnou a dává ji sílu fungovat v běžných životních situacích. Nejčastěji dochází k sebeobviňování, kdy oběť pokládá své vlastní chování za příčinu násilí ze strany partnera. Absence sebeobviňování u skutečných případů dlouhodobého domácího násilí je výjimečná a je dobrým vodítkem pro rozpoznání vykonstruovaných, popř. přehnaných obvinění. Oběť intenzitu útoků často bagatelizuje nebo je přímo popírá, odmítá jakoukoliv možnost pomoci a násilného partnera omlouvá (jeho agresivitu přičítá frustraci z nezaměstnanosti, nemoci, alkoholu apod.).¹³⁴

6.4.4 Oběť domácího násilí a návykové látky

Jak již bylo uvedeno výše, alkohol a jiné návykové látky hrají v rozvoji a průběhu domácího násilí významnou roli. Zatímco u agresora jsou obvykle vnímány jako katalyzátor násilí a způsob jak následně omlouvat své jednání, u obětí je jejich význam samozřejmě odlišný. Rozlišit přitom lze více rovin. Zřejmé je, že osoby dlouhodobě traumatizované domácím násilím jsou náchylnější k rozvoji alkoholové závislosti. Hledají v alkoholu, jehož účinky na centrální nervovou soustavu jsou tlumivé, řešení úzkostných stavů a neustálého stresu. Opakovaná a častá konzumace pak logicky vede k rozvoji závislosti. Alkoholismus oběti bohužel může významně komplikovat řešení celé situace. Oběť se stává pro své okolí nedůvěryhodnou, což často kontrastuje s pozitivně vnímanou osobou násilníka, mnohdy zdatného manipulátora. Ovlivněn je tak nejen názor nejbližšího okolí účastníků (rodin a přátel), ale např. i policistů zasahujících u případného incidentu, které násilník dokáže přesvědčit o pouhé

---

¹³⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008. s. 29

hysterii opilé oběti. Šance na vhodnou intervenci zvenčí se tak rapidně snižuje, stejně jako schopnost a vůle oběti problém řešit.

Druhou rovinou problému je to, že požití alkoholu obecně snižuje schopnost oběti útoku předejít (např. útekem, přivoláním pomoci apod.), nebo se mu účinně bránit. Pravidelná konzumace alkoholu oběti tak vede k větší četnosti a v případě fyzického napadání i k větší závažnosti následků útoku. S tím souvisí i to, že intoxikace, popř. v kombinaci s dalším jednáním, může sloužit agresorovi jako záminka k provedení útoku (vyčítání opilosti na veřejnosti, v důsledku opilosti nesplněných domácích prací apod.). V některých případech tak mohou vznikat absurdní situace, kdy agresor používá jako záminku k týrání alkoholismus oběti, který je však do značné míry důsledkem týrání přechozího. Jak již bylo uvedeno v kapitole o pachatelích domácího násilí, v některých specifických případech (zejména u párů užívajících tvrdé drogy a ve vztazích mezi seniory a jejich drogově závislými dětmi a vnoučaty) může droga fungovat i jako důležitý prvek v mechanismu týrání samotného (násilná aplikace drogy, nebo naopak její odpírání závislé oběti, získávání peněz na nákup drog apod.).^{135 136}

6.5 Procesní instituty související s domácím násilím

Komplikovanost situace obětí domácího násilí spočívá mj. v tom, že jsou se svým trýznitelem obvykle zásadním způsobem spjaty společným obydlím. Zatímco v jiných případech násilné kriminality se může oběť uchýlit do bezpečí svého domova, zde je právě domov místem, kde k útokům dochází. Odchod jinam (k přátelům, rodině, do azylového domu apod.) je přitom obtížný, či nemožný, a to s ohledem na psychický stav oběti (viz kapitola o obětech domácího násilí), na výhrůžky a přímé fyzické zamezování pachatelem, na psychiku dětí, nebo zkrátka vzhledem k tomu, že nemají kam jít. Po dlouhou dobu byl tento problém jen obtížně řešitelný. Pokud se oběť skutečně rozhodla od násilníka odejít, musela překonat všechna shora popsaná úskalí a

---

¹³⁵ NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Domácí násilí a alkohol*. Česká a slovenská psychiatrie. 2005, 3, s. 174-175.

¹³⁶ BENNET L. W. *Substance Abuse and Woman Abuse by Male Partners*. [cit. 1. 10. 2013]. National Online Resource Center on Violence Against Women. Dostupné z: http://vawnet.org/Assoc_Files_VAWnet/AR_substance.pdf

společné obydlí opustit. Řešením tohoto problému se stala právní úprava, která umožňuje vynutit opuštění společného obydlí agresorem a dává tak oběti prostor pro podniknutí dalších kroků (právních i faktických) nezbytných k úniku ze vztahu s pachatelem, vč. možnosti dočasného ubytování v azylových domech.

6.5.1 Předběžné opatření na ochranu před domácím násilím

Zákonem č. 135/2006 Sb., tzv. zákonem na ochranu před domácím násilím, došlo k úpravám hned několika předpisů (OSŘ, zákon o Policii ČR, trestní zákon, zákon o sociálním zabezpečení a zákon o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení). V dnešní době už z původního znění zákona přetrvala pouze úprava OSŘ, ostatní zavedené instituty však byly převzaty do nových zákonů nahrazujících zákony novelizované (TZ, nový zákon o Policii ČR atd.). Jedním z hlavních pilířů ochrany obětí domácího násilí se stalo předběžné opatření na ochranu před domácím násilím upravené v § 76b OSŘ tohoto znění:

„§ 76b

(1) Je-li jednáním účastníka, proti kterému návrh směřuje, vážným způsobem ohrožen život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost navrhovatele, předseda senátu předběžným opatřením uloží účastníku, proti kterému návrh směřuje, zejména aby

a) opustil společné obydlí, jakož i jeho bezprostřední okolí, nezdržoval se ve společném obydlí nebo do něj nevstupoval,

b) nevstupoval do bezprostředního okolí společného obydlí nebo navrhovatele a nezdržoval se tam,

c) se zdržel setkávání s navrhovatelem, nebo

d) se zdržel nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoliv způsobem.

(2) Výjimky vyplývající z plnění povinností uložených předběžným opatřením účastníku, proti kterému návrh směřuje, stanoví soud, a to s přihlédnutím k jeho oprávněným zájmům.

(3) Předběžné opatření podle odstavce 1 trvá jeden měsíc od jeho vykonatelnosti. Předcházelo-li rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření podle odstavce 1 vykázaní podle zvláštního právního předpisu, počíná tato lhůta dnem následujícím po dni, v němž uplynula lhůta stanovená v tomto zvláštním právním předpise. V případě podání návrhu na prodloužení předběžného opatření podle odstavce 4 neskončí lhůta dříve, než soud o takovém prodloužení rozhodne.

(4) Bylo-li před uplynutím doby uvedené v odstavci 3 zahájeno řízení ve věci samé, může předseda senátu na návrh navrhovatele rozhodnout o prodloužení doby trvání předběžného opatření. Ustanovení § 75 odst. 4 se použije přiměřeně; návrh na prodloužení doby trvání předběžného opatření musí rovněž obsahovat vyličení rozhodných skutečností odůvodňujících prodloužení doby trvání předběžného opatření, údaj o majetkových či jiných poměrech, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí. Soud při svém rozhodování vezme v úvahu zejména trvání stavu ohrožení navrhovatele podle odstavce 1, obsah a důvody podaného návrhu na zahájení řízení ve věci samé, majetkové či jiné poměry účastníků, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, na které se vztahuje předběžné opatření, a další rozhodné okolnosti. Předběžné opatření zanikne nejpozději uplynutím 1 roku od okamžiku jeho nařízení. Pokud navrhovatel neprokáže své majetkové či jiné poměry, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, může soud prodloužit dobu trvání předběžného opatření jen z důvodů zvláštního zřetele hodných.

(5) Rozhodnutí o návrhu předběžného opatření podle odstavce 1 není podmíněno předchozím vykázáním podle zvláštního právního předpisu. “

Předběžným opatřením podle § 76b OSŘ, o kterém musí soud rozhodnout bezodkladně, popř. do 48 hodin pokud nehrozí prodlení, může soud domácímu násilníkovi nařídít opuštění společného obydlí a jeho bezprostředního okolí a rozhodnout o dočasném zákazu jeho kontaktu s obětí. V praxi se bezprostřední okolí stanovuje vzdáleností v metrech, vzhledem k opatření zakazujícímu jakýkoliv kontakt s navrhovatelem to však není zásadní. Výčet opatření, která může soud uložit, není taxativní, v praxi je však nabízená škála vyjmenovaných opatření dostačující a k využití možnosti uložit i jiná opatření zpravidla nedochází. Soud rovněž stanovuje, s přihlédnutím k oprávněným zájmům násilné osoby, výjimky z těchto opatření. Např. může být umožněn styk otce s dětmi za přítomnosti matky, nebo setkání pachatele s obětí u soudu v rámci rozvodového řízení. Soud rozhoduje výhradně na návrh týrané osoby a musí být splněna podmínka vážného ohrožení života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti navrhovatele. Stav ohrožení přitom musí trvat, nebo musí hrozit jeho opakování, jinak musí být návrh zamítnut. Předběžné opatření podle § 76b OSŘ se vydává na dobu jednoho měsíce a může být na návrh navrhovatele prodlouženo až na jeden rok. Aby bylo možno předběžné opatření prodloužit, musí být před uplynutím měsíční lhůty zahájeno řízení ve věci samé. Zákon přitom neuvádí, co je považováno za „věc samu“. Vzhledem k tomu, že předpokladem pro vydání předběžného opatření je společné obydlí navrhovatele a násilné osoby, za věc samu lze považovat jen takové řízení, jehož předmětem je řešení práv a povinností účastníků k tomuto společnému obydlí. Bude se tedy jednat např. o řízení o zrušení práva společného nájmu bytu, řízení o úpravu užívání společného bytu nebo domu, vyklizení domu, bytu nebo jiné místnosti apod. Trestní a další řízení pak mohou, ale také nemusí probíhat souběžně. Problematická je samozřejmě situace, kdy týraná osoba nemá ke společnému obydlí své vlastní vlastnické nebo jiné právo (byť např. patří výhradně pachateli domácího násilí

v nemanželském vztahu). V takovém případě může soud prodloužit předběžné opatření pouze za mimořádných okolností, shledá-li pro to důvody hodné zvláštního zřetele.¹³⁷

6.5.2 Vykázání

Vykázání je klíčovým opatřením mezi právními nástroji k ochraně obětí domácího násilí. Jedná se o opatření velmi rychlé a pružné, které může předcházet předběžnému opatření na ochranu před domácím násilím popsánému výše. Jde o speciální pravomoc Policie ČR, a proto je vykázání upraveno v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, konkrétně v § 44 - § 47 tohoto znění:

„§ 44

(1) Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou (dále jen „společné obydlí“), jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Policista je oprávněn tuto osobu vykázat i v její nepřítomnosti.

(2) Vykázání trvá po dobu 10 dnů ode dne jeho provedení. Tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Podáním návrhu na vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu v průběhu vykázání se doba vykázání prodlužuje do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu.

(3) Vykázání oznámí policista ústně vykázané i ohrožené osobě a vyhotoví potvrzení o vykázání, které jim předá proti podpisu. Součástí potvrzení o vykázání je vymezení prostoru, na který se vykázání vztahuje, uvedení totožnosti ohrožené a vykázané osoby,

---

¹³⁷ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 454-458

poučení o právech a povinnostech vykázané osoby a adresa útvaru policie, u kterého si může vyzvednout kopii úředního záznamu o vykázání. Odmítne-li ohrožená nebo vykázaná osoba potvrzení o vykázání převzít nebo odmítne-li písemně potvrdit jeho převzetí, policista tuto skutečnost uvede v úředním záznamu.

(4) Není-li vykázaná osoba vykázání přítomna, poučení o jejích právech a povinnostech v souvislosti s vykázáním jí policista poskytne při prvním kontaktu. Je-li to možné, policista této osobě předá potvrzení o vykázání, v opačném případě ji poučí o možnosti převzít potvrzení o vykázání a kopii úředního záznamu o vykázání u příslušného útvaru policie; součástí poučení je i údaj o adrese tohoto útvaru.

(5) Nesouhlasí-li vykázaná osoba s vykázáním, může proti němu na místě podat námitky, které policista uvede v potvrzení o vykázání. Policista námitky předá bez zbytečného odkladu krajskému ředitelství příslušnému podle místa vykázání (dále jen „příslušné krajské ředitelství“). Vykázaná osoba může dále do 3 dnů ode dne převzetí potvrzení o vykázání podat příslušnému krajskému ředitelství námitky písemně. Lhůta pro podání námitek počíná běžet dnem následujícím po dni, kdy došlo k převzetí potvrzení o vykázání a je považována za dodrženu, jsou-li námitky nejpozději v její poslední den předány k poštovní přepravě nebo podány u příslušného krajského ředitelství. O tomto právu policista vykázanou osobu poučí před předáním potvrzení o vykázání.

(6) Shledá-li příslušné krajské ředitelství, že podmínky pro vykázání nebyly splněny, vykázání ukončí a o této skutečnosti vyrozumí ohroženou a vykázanou osobu bez zbytečného odkladu.

§ 45

(1) Vykázaná osoba je povinna

a) opustit neprodleně prostor vymezený policistou v potvrzení o vykázání,

b) zdržet se vstupu do prostoru podle písmene a),

c) zdržet se styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou,

d) vydat policistovi na jeho výzvu všechny klíče od společného obydlí, které drží.

Policista vykázanou osobu poučí o následcích neuposlechnutí výzvy podle písmene d).

(2) Vykázaná osoba má právo

a) vzít si ze společného obydlí věci sloužící její osobní potřebě, osobní cennosti a osobní doklady před splněním povinnosti podle odstavce 1 písm. a),

b) vzít si v průběhu vykázání ze společného obydlí věci podle písmene a) a věci nezbytné pro její podnikání nebo pro výkon povolání; právo lze uplatnit jedenkrát a pouze v přítomnosti policisty, policista o výkonu tohoto práva ohroženou osobu předem informuje,

c) ověřovat provedení vykázání zejména na čísle tísňového volání 158,

d) vyzvednout si kopii úředního záznamu o vykázání u příslušného útvaru policie.

(3) Policista poskytne vykázané osobě bez zbytečného odkladu informace o možnostech jejího dalšího ubytování a v souvislosti s tím nezbytnou součinnost. Od této osoby dále vyžádá adresu pro doručování.

Policista poučí ohroženou osobu o

a) možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu,

b) možnosti využití psychologických, sociálních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí a

c) následcích vyplývajících z uvedení vědomě nepravdivých údajů, k nimž policista při vykazání přihlíží.

§ 47

(1) Územní rozsah prostoru, na který se vykazání vztahuje, určí policista podle míry požadavku účinné preventivní ochrany osoby ohrožené útokem. Je-li v důsledku vykazání ohrožen provoz objektu nebo znemožněn výkon zaměstnání vykázané osoby, policista o této skutečnosti bezodkladně vyrozumí provozovatele objektu nebo zaměstnavatele vykázané osoby za účelem přijetí potřebných opatření.

(2) Při provádění úkonů souvisejících s vykazáním policista zajistí přítomnost nezúčastněné osoby; to neplatí, hrozí-li nebezpečí z prodlení.

(3) Do 24 hodin od vstupu policisty do společného obydlí zašle policista kopii úředního záznamu o vykazání příslušnému intervenčnímu centru a soudu, který je příslušný k rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu¹²). Pokud ve společném obydlí žije nezletilá osoba, zašle kopii úředního záznamu o vykazání v této lhůtě i příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

(4) Policista ve lhůtě 3 dnů od vykázaní provede kontrolu, zda vykázaná osoba dodržuje povinnosti vyplývající z vykázaní.

(5) O provedených úkonech a opatřeních sepíše policista úřední záznam.“

Policista má tedy při splnění zákonných podmínek oprávnění vykázat násilnou osobu ze společné domácnosti s osobou ohroženou, a to na 10 dnů. Lhůtu deseti dnů nelze prodloužit (k tomu může fakticky dojít pouze rozhodnutím soudu o předběžném opatření na ochranu před domácím násilím), nelze ji však ani zkrátit, a to ani z podnětu ohrožené osoby. Zákaz zkrácení doby vykázaní je stanoven z důvodu ochrany oběti, která by jinak vzhledem k nátlaku i vybudované časté vlastní závislosti na agresorovi záhy souhlasila s jeho návratem. Porušení zákazu vstupovat do společného obydlí a jeho okolí s sebou samozřejmě přináší další právní následky, zejména odpovědnost za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 337 TZ.¹³⁸

Institut vykázaní se v praxi jeví jako poměrně účinný způsob preventivní ochrany obětí domácího násilí, který alespoň v některých případech umožní oběti únik z násilného vztahu. Stále se však samozřejmě vyskytuje mnoho případů, kdy po uplynutí doby vykázaní oběť agresora přijímá zpět a spirála násilí pokračuje (vyskytují se i případy opakovaného vykázaní). Dalším z pilířů ochrany obětí domácího násilí jsou proto intervenční centra zřízená v každém kraji, která mají za cíl poskytovat obětem domácího násilí maximální servis v době, kdy je jejich partner vykázan ze společného obydlí. Zejména zajišťují azylové ubytování, psychologickou a právní pomoc. Vyvíjejí tedy snahu, aby oběť svou tíživou situaci začala skutečně řešit z dlouhodobého hlediska. Následující tabulka ukazuje, že od zavedení institutu vykázaní je četnost jeho využití v zásadě stoupající. Nemusí to však nutně znamenat více případů domácího násilí. Stoupající počet vykázaní lze přičítat tomu, že se policejní orgány postupem času naučily možnost vykázaní využívat, zároveň může vzhledem k osvětě vzrůstat ochota

---

¹³⁸ KOČOVÁ, K. *Domácí násilí a tzv. vykázaní – nový institut právního řádu ČR*. Bulletin advokacie, 2007, 10, s. 34

ohrožených osob řešit svojí situaci. Paradoxně tak může být vzrůstající počet vykázaní do určité míry pozitivním jevem. Tabulka rovněž zaznamenává četnost opakovaných vykázaní, která se pohybuje kolem 10-15 %.

Tabulka č. 2:¹³⁹

KRAJ	Zpracoval Bílý kruh bezpečí, o.s. - 14.1.2013												2012	celkem v letech					Celkem 2007-12
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.		2007	2008	2009	2010	2011	
Jihočeský	4	7	5	10	9	3	4	2	3	5	6	6	64	50	37	35	84	72	342
Jihomoravský	6	13	9	24	12	13	20	11	13	8	9	12	150	82	72	82	87	118	591
Karlovarský	15	16	11	6	8	10	8	10	5	5	12	5	111	32	46	49	79	137	454
Královéhradecký	10	5	7	2	2	3	6	3	4	3	2	5	52	34	22	16	44	45	213
Liberecký	5	8	11	17	13	6	10	10	6	7	4	7	104	30	36	68	62	82	382
Moravskoslezský	9	6	11	10	7	16	5	4	11	8	9	1	97	213	110	111	108	135	774
Olomoucký	9	8	9	10	8	10	7	10	8	9	9	4	101	44	35	43	61	112	396
Pardubický	12	7	10	8	5	16	5	10	10	7	4	11	105	61	39	44	73	92	414
Plzeňský	3	2	2	1	3	6	6	0	1	1	4	1	30	16	22	14	27	23	132
Hlavní město Praha	12	8	21	13	13	6	12	7	10	11	13	12	138	59	34	48	104	123	506
Středočeský	9	5	13	8	11	7	10	7	7	6	8	15	106	79	67	59	64	121	496
Ústecký	18	17	18	22	13	22	12	22	13	18	15	14	204	81	87	134	133	202	841
Vysočina	3	4	2	2	5	3	2	4	3	4	6	5	43	32	26	39	51	42	233
Zlínský	14	12	5	8	8	7	9	9	3	9	5	13	102	49	46	36	81	126	440
CELKEM VYKÁZÁN	129	118	134	141	117	128	116	109	97	101	106	111	1407	862	679	778	1058	1430	6214
z toho opakovaná	16	14	15	19	15	17	12	13	14	16	16	22	189						
tj. v %	12%	12%	12%	13%	13%	13%	10%	12%	14%	16%	15%	10%	13%						

Ožehavým tématem v souvislosti s institutem předběžného opatření na ochranu před domácím násilím i institutem vykázaní je možnost zneužití těchto institutů. Jejich hojné využívání (ročně se jedná i o více než 1000 případů, viz tabulka výše), snadná dostupnost a omezenost zkoumání příslušnými orgány nahrávají domněnce, že mohou být v některých případech zneužívány k dehonestaci partnera, nebo i k dosažení lepší výchozí pozice pro následující, zejména rozvodové řízení. Např. u vykázaní policista rozhoduje na základě skutečností, se kterými je seznámen aktéry konfliktu přímo na místě. Ačkoliv jsou policisté k rozpoznávání znaků domácího násilí školeni, v praxi jde o značně vyhrocené situace, kdy je na policistu vyvíjen enormní tlak a možnost chybného úsudku je za takových okolností zcela reálná. Je zřejmé, že tímto zneužitím

¹³⁹ Bílý kruh bezpečí [online]. Statistika. Dostupné z WWW: <http://www.domacinasili.cz/statistiky/>

jsou více ohroženi muži, kteří jsou obecně považováni za výrazně častější pachatele domácího násilí. Taková situace může mít na postiženou osobu zjevně zcela devastující dopady nejen v přímém důsledku ztráty obydlí, ale zejména vzhledem ke společenské stigmatizaci, která je i při prokázání nepravdivosti obvinění obtížně odstranitelná. Dojít tak může ke ztrátě zaměstnání, důvěry přátel, zákazu styku s dětmi apod. Bohužel obdobně jako u diskuze o poměru domácího násilí páchaného muži a ženami, i toto téma je zatíženo genderovými stereotypy a věcná diskuze často sklouzává k hrubému zjednodušování z jedné i druhé strany. Dle mého názoru není riziko zneužití uvedených institutů zanedbatelné a nepochybně k němu v některých případech dochází. Toto riziko však plyne z rychlosti a jednoduchosti provedení potřebných opatření, které je z povahy věci pro ochranu skutečných obětí domácího násilí nezbytné. Spíše než uvažovat o zrušení či omezení těchto opatření je proto třeba, aby byl vztah mezi účastníky důsledně a věcně posuzován při ukládání vykázaní nebo přijímání předběžného opatření i v dalším průběhu po jejich provedení. To samozřejmě klade zvýšené nároky na policisty a soudce, kteří musí být maximálně nezávislí, schopní oprostit se od zažitých předsudků a zejména v řízení ve věci samé (resp. v dalších navazujících řízeních) rozhodovat podle předložených důkazů a šetřit práva osoby, která byla z domácího násilí obviněna a jejíž skutečná role v celém konfliktu dosud nebyla zcela objasněna.

6.5.3 Dokazování

Protože dokazování domácího násilí v trestním řízení má některá specifika plynoucí z charakteru tohoto druhu trestné činnosti, považuji za vhodné je alespoň ve stručnosti zmínit. Ulehčením pro orgány činné v trestním řízení je fakt, že na rozdíl od některých jiných druhů násilné, sexuální a obdobné kriminality je případný pachatel trestného činu vždy znám (zpravidla je obětí přesně označen a jde o osobu oběti blízkou). Není proto třeba pachatele dohledávat a jde pouze o posouzení a prokázání, zda jeho jednání naplnilo znaky skutkové podstaty trestného činu. Důležitým důkazem je proto výslech této osoby, která má samozřejmě zájem na pro něj pozitivním výsledku trestního řízení a jejíž výpověď je proto zároveň prostředkem obhajoby. Někteří

pachatelé domácího nepovažují jejich jednání za špatné, ale naopak jej považují za svůj nárok. Pachatel proto vypovídá podle toho, co za pravdu sám považuje a jeho výpověď může působit zcela klidně a přesvědčivě. Výpověď takového pachatele ostře kontrastuje s často zmatenou a nesouvislou výpovědí vystresované oběti. Orgány činné v trestním řízení proto musí výpovědi aktérů domácího násilí hodnotit opatrně a zejména v jejich vzájemných souvislostech.

Problémem dokazování je naopak často sama oběť. Jak již bylo rozebráno v předchozích kapitolách, její vztah k pachateli bývá ambivalentní. Na jedné straně je dlouhodobě a vážně poškozována jeho násilným chováním, na druhé straně je k němu vázána určitým citovým poutem, popř. je na něm ekonomicky závislá, má z něj strach apod. I v průběhu trestního řízení tak může dojít ke změně výpovědi, bagatelizaci jednání pachatele a jeho omlouvání, což samozřejmě komplikuje zdárné ukončení řízení. Důkazem výsledkem poškozeného také bohužel často dochází k sekundární viktimizaci oběti, kdy nevhodně kladenými otázkami a celkovým necitlivým nebo neprofesionálním přístupem orgánů činných dochází k zbytečné traumatizaci a zhoršení psychického stavu.

Dalšími důkazy mohou být výpovědi jiných osob (často násilí přítomných dětí, ke kterým je třeba přistupovat s mimořádnou ohleduplností a šetřit jejich psychiku, ale i dalších rodinných příslušníků, sousedů atd.), lékařské zprávy a další listiny, ohledání těla oběti i pachatele, vč. vyšetření duševního stavu, ohledání místa činu a další. Tyto důkazy (obzvláště takové, které by nade všechnu pochybnost prokazovaly vinu) však nemusí být ve všech případech k dispozici a zásadními zůstávají výpovědi oběti a pachatele.¹⁴⁰

7. Ostatní trestná činnost pod vlivem alkoholu a drog

Jak jsem již uvedl výše, ovlivněn alkoholem nebo jinou návykovou látkou může být pachatel prakticky jakéhokoliv trestného činu. U některých trestných činů je však

---

¹⁴⁰ KRAHULOVÁ, L. *Specifika dokazování domácího násilí*. Trestněprávní revue, 2012, 11-12, s. 263

toto ovlivnění výrazně častější než u jiných a návykové látky tak lze u těchto činů označit za podstatný kriminogenní faktor. Při snaze vysledovat trestné činy, pro které je vliv návykových látek typický lze vyjít např. ze statistiky kvazideliktů vyskytujících se u trestného činu opilství uvedené výše v této práci, nebo ze statistických ročenek kriminality zveřejňovaných Ministerstvem spravedlnosti. Zcela zjevně a logicky se vliv návykových látek, kromě trestných činů opilství a ohrožení pod vlivem návykové látky kde jde přímo o znak skutkové podstaty, vyskytuje u činů, jako je výtržnictví (např. v roce 2011 z celkového počtu 3873 pod vlivem alkoholu 528), násilí proti úřední osobě (z celkového počtu 493 pod vlivem alkoholu 96), ublížení na zdraví (z celkového počtu 1854 pod vlivem alkoholu 196), ze sexuálně motivovaných činů zejména znásilnění (z celkového počtu 151 pod vlivem alkoholu 14) atd.¹⁴¹ K tomu je třeba doplnit, že údaje uvedené ve statistické ročence je třeba považovat za značně podhodnocené, jelikož vliv návykové látky na pachatele v době spáchání činu nemusí být vždy nutně zjišťován, nebo jej zjistit nelze, zejména z důvodu časového rozestupu mezi trestným jednáním a dopadením pachatele.

7.1 Násilnosti a verbální trestné činy na stadionech

S některými výše popsanými účinky alkoholu na člověka, zejména s odbouráváním zábrán a snížením schopnosti správného úsudku a interpretace chování jiných osob, souvisí zvýšená tendence k páčání trestné činnosti zahrnující konflikty s druhými fyzické i verbální povahy a poškozování věcí. Jako vhodný příklad lze uvést chování sportovních, zejména fotbalových chuligánů. Jedná se o osoby sdružující se ve skupinách různé úrovně organizovanosti. Při některých klubech existuje i několik skupin tohoto typu, které se od sebe odlišují názvy (tyto často obsahují slova jako gang, komando, klan, hooligans apod.). Členy těchto skupin obvykle nespojuje pouze vztah k vlastnímu klubu a nenávisť k chuligánským skupinám jiných klubů, ale i politické, rasové, náboženské, národnostní, regionální a sociální motivy. Ačkoliv u této specifické

---

¹⁴¹ Ministerstvo spravedlnosti ČR [online]. [cit. 2. 5. 2013]. Statistická ročenka kriminality 2011. Dostupné z WWW: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>

skupiny osob hrají roli i další kriminogenní faktory (sociální začlenění, příslušnost ke skupině problémových osob apod.), alkohol je pevnou součástí kultury drtivé většiny skupin spadajících do této subkultury. Chuligánské skupiny se obvykle schází v některé z hospod, odkud se chuligáni značně posilnění alkoholem vydávají na stadion, kde často dochází jednak k ničení vybavení stadionu a fyzickým konfliktům s fanoušky soupeře a policií (v extrémních případech i násilí proti hráčům a rozhodčím), kterými mohou být naplněny znaky trestných činů jako je výtržnictví podle § 358 TZ, násilí proti úřední osobě podle § 325 TZ, poškození cizí věci podle § 228 TZ, různé formy ublížení na zdraví apod., jednak k páčání verbálních trestných činů, zejména hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 TZ. Tato kriminalita se pak z ochozů stadionu přesouvá i mimo něj. Chuligáni zneprátelených klubů si často přímo domlouvají rvačky na veřejných prostranstvích mimo stadion, napadají slušné fanoušky, kteří nemají o jakékoliv konflikty zájem apod. Právě alkohol má přitom nepochybně zásadní vliv na eskalaci konfliktů a odbourání zábrán. S množstvím vypitého alkoholu pak v prostředí davu fanoušků roste riziko kriminálního chování i intenzita útoků proti trestním právem chráněným zájmům. Pro ilustraci lze uvést např. mediálně známý případ fanouška klubu Bohemians 1905 Zdeňka Urbana. Ten dne 17. 5. 2003 v 74. minutě utkání Bohemians 1905 – AC Sparta Praha vnikl na hrací plochu a fyzicky napadl asistenta rozhodčího Talpu. Utkání bylo přerušeno a později kontumováno ve prospěch hostů. Klub Bohemians byl navíc potrestán fotbalovým svazem za nezvládnutí pořadatelské služby pokutou ve výši 500.000,- Kč a uzavřením domácího hřiště na 3 utkání. Přestože rozhodčí nebyl vážně zraněn, pachatel byl vzhledem ke své bohaté kriminální minulosti odsouzen ke třem letům odnětí svobody. Sám později uvedl, že v době činu byl pod silným vlivem alkoholu.¹⁴² Z projevů kriminality na stadionech s extrémními následky můžeme uvést např. jednání, zejména v 80. letech nechvalně proslulých chuligánů z Velké Británie, kteří 29. 5. 1985 před finále Pohárů mistrů mezi

---

¹⁴² ŠVĚD, J. *Oženil se, pak fanoušek Ritchie šel na fotbal a zbil rozhodčího* [cit. 2. 10. 2013]. Idnes.cz [online]. Dostupné z WWW: http://fotbal.idnes.cz/fotbalovy-serial-to-bylo-kdyz-dkk-fotbal.aspx?c=A130808_103500_fotbal_rou

Juventusem Turín a Liverpoolem v Bruselu napadli na tribunách se zbraněmi (řetězy, obušky, kameny apod.) italské fanoušky. Vzhledem k zákeřnosti útoku a stísněnosti sektoru italských fanoušků zemřelo, zejména v důsledku ušlapání, 39 lidí, dalších 400 bylo zraněno. I v tomto konfliktu s fatálními důsledky hrála důležitou roli opilost britských chuligánů. Tato událost byla jedním z impulzů pro přijetí opatření proti chuligánům v Anglii. Jedním z těchto opatření byl i tzv. suchý zákon, zakazující konzumaci alkoholu na tribunách.¹⁴³ K tomu je třeba dodat, že v různých zemích jsou chuligánské subkultury vyvinuty různě. Např. v Dánsku, i přes pravidelnou značnou opilost fanoušků, nedochází obvykle k zásadním násilnostem. Naopak za problematické jsou v poslední době považováni např. chuligáni z Polska, Ruska a Německa, kteří používají v konfliktech zbraně (nože, tyče, zápalné lahve apod.) a následkem jejich jednání jsou i ztráty na lidských životech. Vzhledem k nárůstu četnosti kriminality páchané v souvislosti s návštěvami sportovních akcí bylo v České republice přistoupeno i k zavedení zvláštního alternativního trestu, kterým je zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.¹⁴⁴

7.2 Sexuálně motivované trestné činy

Vliv alkoholu je významným kriminogenním činitelem i u sexuálních trestných činů. Dle policejních statistik je alkohol přítomen u pachatelů znásilnění ve zhruba 10-15 % případů, u dalších sexuálních deliktů (pohlavní zneužití, sexuální nátlak apod.) v cca 5 % případů. Vzhledem k tomu, že vliv alkoholu není často možné zjistit nebo prokázat, tato čísla lze považovat za výrazně podhodnocená. Pokud budeme vycházet z přesnějších znaleckých souborů, podíl případů sexuální kriminality s vlivem alkoholu radikálně vzrůstá. Zkoumán je nejen jednorázový vliv alkoholu na spáchání konkrétně určeného trestného činu, ale i alkoholismus pachatelů tohoto druhu kriminality. Např. pražští sexuologové Brzek a Raboch při zkoumání 1152 znaleckých posudků

---

¹⁴³ ŠVĚD, J. *Masakr, který měnil fotbalové dějiny* [cit. 2. 10. 2013]. Idnes.cz [online]. Dostupné z WWW: http://fotbal.idnes.cz/masakr-ktery-menil-fotbalove-dejiny-dbh-fot_pohary.aspx?c=A050527_213217_fot_pohary_rav

¹⁴⁴ MAREŠOVÁ, A. *Sociálně patologické jevy*. Trestněprávní revue, 2010, 2, s. 52

vypracovaných v Sexuologickém ústavu LF UK došli k závěru, že závislost na alkoholu byla diagnostikována u 30 % sexuálních agresorů a u 18 % pedofilních pachatelů. Safko a Stančák odhalili ve vzorku 179 posudků polovinu alkoholiků mezi incestními pachateli a čtvrtinu alkoholiků mezi pachateli znásilnění. Brichtcín dospěl k číslu 38 % a Zvěřina k 33 % pachatelů závislých na alkoholu mezi sexuálními agresory vůči dospělým ženám. Logicky ještě výraznější je pak podíl případů, kde je pachatel při spáchání činu pod vlivem alkoholu, aniž by byl nutně zároveň na alkoholu závislým. Tuzemské i zahraniční sexuologické expertizy se shodují, že podíl pachatelů znásilnění ovlivněných v době činu alkoholem je větší než 50 % (Safko a Stančák uvádí 81 %, Brichtcín 65 %, Zvěřina a Pondělíčková 55 %, ze zahraničních uvádí Allnutt více než 80 %). Podíl podnapilých pachatelů přitom klesá se známostí mezi obětí a pachatelem, tedy pachatelé jsou častěji podnapilí při útoku na nahodilou oběť. U případů pohlavního zneužívání je tento podíl nižší (Pondělíčková uvádí 14 %, Buchancová 25 %). Významný je i podíl podnapilých pachatelů mezi exhibicionisty (Zvěřina uvádí 35 %).

145 146 147 148 149 150

Ačkoliv výše uvedená čísla nemusí být vždy zcela přesná, význam vlivu alkoholu na tento druh kriminality je nesporný. Při požití alkoholu přibývají agresivní fantazie a u sexuálních agresorů dochází k odkrývání dosud latentní abnormality pohlavní motivace. Alkoholové opojení oslabuje schopnost pachatele vnímat budoucí následky deviantního chování. V některých případech dochází k vyvolání stavu zúženého vědomí a epizody ztížené kontroly chování. Výzkumy rovněž naznačují

---

¹⁴⁵ BRZEK, A., RABOCH, J. *Alkohol a sexuální delikvence*. Sborník referátů z mimořádné pracovní schůze ČSS ČLS JEP v Horních Bečkovících. Ústí nad Labem: KÚNZ. 1986, s. 36 - 40.

¹⁴⁶ ZVĚŘINA, J., PONDĚLÍČKOVÁ, J. *Psychopatologické a sexuologické nálezy u souboru sexuálních agresorů*. Československá psychiatrie. 1983, 3, s. 187 - 191

¹⁴⁷ ZVĚŘINA, J., PONDĚLÍČKOVÁ, J. *Psychopatologické nálezy u sexuálních agresorů*. Československá psychiatrie. 1985, 5, s. 298 - 302

¹⁴⁸ SAFKO, Š., STANČÁK, A. *Vztah alkoholu k sexuální delinkvencii*. Časopis lékařů českých. 1980, 17-19, s. 494 - 496.

¹⁴⁹ ALLNUTT, S. H. et al. *Co-morbidity of alcoholism and the paraphilias*. Journal of Forensic Sciences. 1996, 41, s. 234 - 239.

¹⁵⁰ ZVĚŘINA, J., BÁRTOVÁ, D., NOVOTNÁ, V. *Psychopatologické nálezy u expozérů genitálu*. Československá psychiatrie, 1986, 3-4, s. 233 - 237.

souvislost mezi opojením alkoholem a stupněm užitého násilí.¹⁵¹ Vliv nelegálních drog v případech sexuálních trestných činu jednak není důkladně prozkoumán, jednak se dá předpokládat oproti alkoholu výrazně nižší zastoupení. To je dáno zejména důsledky drogové závislosti, kdy narkoman ztrácí veškeré zájmy nesouvisející s obstaráváním drogy, tedy včetně zájmů sexuálních.

7.3 Drogová kriminalita opatrovací

S nárůstem množství narkomanů závislých na tzv. tvrdých drogách obchodovaných na černém trhu, jako je heroin, pervitin a další, dochází k nárůstu opatrovací drogové kriminality, zejména krádeží nejrůznějšího druhu. Vysoká cena drog na černém trhu v kombinaci s jejich drtivými dopady na schopnost uživatelů vydělávat prostředky na jejich pořizování prací tlačí narkomany k obstarávání prostředků obvykle drobnou, v některých případech však i závažnou, kriminalitou. Nejčastěji se pohybují v centrech velkých měst ve velkých nákupních centrech a supermarketech a odcizují zboží všeho druhu – potraviny, parfémy, oblečení apod. Obvyklá jsou však i vloupání do aut a krádeže autorádií a dalších nalezených věcí, popř. amatérsky provedené loupeže. Nakradené zboží narkomani prodávají přímo na ulici či v zastavárnách a za utržené peníze nakupují drogu. Vzhledem k denní spotřebě až několika dávek dochází ke krádežím opakovaně a velmi často. Zejména obchodním řetězcům tak vznikají značné ekonomické škody. Role návykové látky je u drogové kriminality poněkud odlišná od ostatní kriminality uvedené v této práci. Zatímco u opilství, násilné, nebo sexuální kriminality má opojení pachatele vliv na jeho jednání, u opatrovací drogové kriminality je pachatelovo jednání ovlivněno touhou po droze. Nemusí být tedy přímo opojen drogou, často se naopak nachází ve fázi po opadnutí jejích účinků a nástupu

---

¹⁵¹ BRICHČÍN, S., SPILKOVÁ, J. *Alkohol a jeho vztah k sexuální kriminalitě*. Čtvrtletník Kriminalistika. 2002, 2, Dostupné z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

abstinenčních příznaků. Vliv drogy na pachatele v takových případech by se tedy dal označit za nepřímý, avšak nezpochybnitelný.¹⁵²

Závěr

V této práci jsem se pokusil přiblížit některé druhy kriminality, které jsou úzce spojeny s vlivem alkoholu a jiných návykových látek na pachatele. Jinak řečeno, vliv návykové látky je buď nezbytným znakem jejich skutkové podstaty (opilství a ohrožení pod vlivem návykové látky), nebo je důležitým kriminogenním faktorem (domácí násilí, kriminalita fotbalových chuligánů, sexuální kriminalita a opatřovací drogová kriminalita).

Zvláštní pozornost byla věnována trestnému činu opilství, který je trestným činem specifickým a vyvolává některé sporné otázky o samotném pojetí skutkové podstaty. Právě tyto diskutované otázky, jako je přístup k otázce trestání zaviněně nepřičetných, který se odráží v jednotlivých teoriích vztahujících se k problematice, nebo vhodný druh a výše sankce, jsem se snažil ilustrovat na praktických příkladech vycházejících z nejnovější judikatury českých soudů. Z té rovněž vychází i některé poznatky o kvazideliktech a pachatelích trestného činu opilství v kapitole o kriminologických aspektech opilství. Právě zjištění o závažnosti některých kvazideliktů (zejména kvazideliktů páchaných pod vlivem nealkoholových drog) je pro mě jedním z důvodů, proč nepovažuji za v praxi reálné ani vhodné zcela pomíjet závažnost kvazideliktu při ukládání trestu za opilství. Stejně tak není dle mého názoru vhodné příliš radikální zmírnění sankce, jak učinil např. zákonodárce ve Švýcarsku, neboť tyto kroky by mohly mít za důsledek zcela neadekvátní rozpor mezi následkem způsobeným trestným činem a uloženou sankcí, potažmo nedostatečnou preventivní funkci trestu. Jak uvádím v kapitole o teoretických přístupech, nedomnívám se, že by přihlédnutím ke kvazideliktu docházelo k nepřipustnému porušování zásady *nullum crimen sine culpa*. Ačkoliv současnou konstrukci trestného činu opilství pokládám v zásadě za správnou,

---

¹⁵² TRÁVNÍČKOVÁ, I., ZEMAN P. *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 2010, Dostupné z WWW: <http://www.ok.cz/iksp/docs/376.pdf>

uvědomuji si některé její nedostatky, zejména příliš vysokou sankci v rozpětí 3 až 10 let, kterou v naprosté většině případů nelze použít (nastupuje sankce příslušná kvazideliktu), a tedy je fakticky uplatňována koncepce výjimky z principu viny. Vzhledem k výše uvedenému bych za odpovídající považoval sankci na úrovni německého trestního zákoníku, tedy do 5 let odnětí svobody, která by umožnila přiměřené potrestání pachatele při zachování účelu existence skutkové podstaty opilství. Ustanovení o použití sankce náležející skutkové podstatě kvazideliktu, pokud je tato mírnější, však považuji za vhodné a nevidím důvod k jeho vypuštění.

Druhý trestný čin, jehož nezbytným znakem je ovlivnění pachatele návykovou látkou, je ohrožení pod vlivem návykové látky. Domnívám se, že je správný trend, podle kterého se uplatnění této skutkové podstaty poněkud rozšiřuje od využití téměř výhradně na trestné činy v dopravě i na další odvětví lidské činnosti. Zejména považuji za žádoucí, aby byli pro ohrožení pod vlivem návykové látky stíháni lékaři ordinující opakovaně pod vlivem alkoholu, k čemuž orgány činné v trestním řízení v posledních letech stále více přistupují.

Poněkud překvapivé pro mě bylo zjištění, jak významnou roli hrají návykové látky (zejména alkohol) v dalších druzích trestné činnosti, a to nejen u trestných činů kde to lze předpokládat (domácí násilí, násilí na fotbalových stadionech apod.), ale i u mravnostních trestných činů. V této souvislosti považuji za paradoxní, že ačkoliv je znám tento zásadní vliv alkoholu na četnost a závažnost některých druhů kriminality, včetně kriminality závažné a přinášející jejím obětem vážné utrpení a fyzické i psychické následky (domácí násilí, sexuální trestné činy apod.), je alkohol společností všeobecně tolerován a jeho dostupnost je prakticky neomezená, zatímco některé jiné návykové látky, jejichž vliv na zdraví i kriminální chování obyvatelstva je dle dostupných poznatků výrazně nižší (zejména konopí), jsou stále kriminalizovány a společensky odsuzovány v jakékoliv podobě. V tomto smyslu považuji v rámci trestní politiky ústup od nekompromisní mnohaleté války s drogami za potenciálně vhodnou cestu. Stejně jako nepovažuji za možné ani vhodné přistupovat k prohibici ve vztahu k alkoholu, domnívám se, že uvolnění protidrogové represe by v konečném důsledku

vedlo ke snížení kriminality s nimi spojené, a to vzhledem k poklesu ceny těchto látek (omezení opatřovací drogové kriminality a kriminality spojené s fungováním černého trhu) a uvolnění kapacit orgánů činných v trestním řízení k řešení kriminality, která je přímým důsledkem užívání drog. Nepředpokládám přitom, že by s uvolněním represe došlo k výraznému nárůstu počtu drogově závislých osob. Za zásadní naopak považuji důslednou osvětu a objektivní informování zejména mladých lidí o vlivu a potenciálních důsledcích užívání návykových látek, včetně jejich vlivu na rozvoj některých druhů kriminality.

Seznam zkratek

TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
ZSVM	zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Seznam použité literatury a pramenů

Učebnice, komentáře a monografie

ADÁMEK, R. *Trestný čin opilství*. Olomouc, 2010. Diplomová práce. Univerzita Palackého, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Jiří Jelínek. Dostupný také z WWW: <http://theses.cz/id/7qmvp6/Diplomov_prce_-_Radomr_Admek.pdf>

CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M. *Nepřičetný pachatel: aktuální praktické i teoretické problémy - srovnávací studie*. Příručky Ministerstva spravedlnosti. Sv. 55. Praha: SEVT, a. s., 1995. 97 s.

CRAVEN, P. *Living with the Dominator*. 1. vydání. Great Britain: Freedom Publishing. 2008. 116 s.

ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008. 150 s.

DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1600 s.

HÖSCHL C. a kol. *Psychiatrie (II. doplněné a opravené vydání)*. 2. vydání. Praha: Tigris, s.r.o., 2004. 883 s.

JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část/Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 896 s.

KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol.: *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání: Praha, C. H. Beck, 2005. 544 s.

MALÁ, E., PAVLOVSKÝ, P.: *Psychiatrie*. 1. vydání: Praha, Portál, 2002, 144 s.

NEKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. 2. vydání. Praha: Academia. 2009, 498 s.

NOVOTNÝ, O, a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. 1496 s.

NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. 1. vydání. Praha: Koniasch Latin Press, 1997. 348 s.

RICHTER, Jiří. *Trestný čin opilství podle § 360 TZ*. Praha, 2013. 59 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Jiří Říha.

SOLNAŘ, Vladimír. *Základy trestní odpovědnosti*. 1. vydání. Praha: Academia, 1972. 367 s.

ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139: Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 1303 s.

ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421: Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 2011 s.

ŠÁMAL, Pavel, a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 3632 s.

ŠPATÉNKOVÁ, N. a kol. *Krizová intervence pro praxi*. 1. vydání. Praha: Grada, 2004, 197 s.

VANTUCH, Pl. *Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011*. 1. vydání. Praha: ANAG, 2011. 1368 s.

Odborné články

ALLNUTT, S. H. et al. *Co-morbidity of alcoholism and the paraphilias*. Journal of Forensic Sciences. 1996, 41, s. 234 – 239.

BRICHČÍN, S., SPILKOVÁ, J. *Alkohol a jeho vztah k sexuální kriminalitě*. Čtvrtletník Kriminálnístika. 2002, 2, Dostupné z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

BRZEK, A., RABOCH, J. *Alkohol a sexuální delikvence*. Sborník referátů z mimořádné pracovní schůze ČSS ČLS JEP v Horních Beřkovicích. Ústí nad Labem: KÚNZ. 1986, s. 36 - 40.

CÍSAŘOVÁ, D. *Několik úvah nad § 201a trestního zákona*. Bulletin advokacie. 1992, 5, s. 17 - 20.

DOLENSKÝ, A. *Opilství*, Bulletin advokacie, 1992, číslo 6-7

KOČOVÁ, K. *Domácí násilí a tzv. vykázaní – nový institut právního řádu ČR*. Bulletin advokacie. 2007, 10, s. 34

KRAHULOVÁ, L. *Specifika dokazování domácího násilí*. Trestněprávní revue, 2012, 11-12, s. 263

LANGER, Petr. *Trestný čin opilství: 1. část*. Bulletin advokacie. 2005, 02, s. 55 - 59.

LANGER, Petr. *Trestný čin opilství: dokončení*. Bulletin advokacie. 2005, 03, s. 28 - 33.

MAREŠOVÁ, A. *Sociálně patologické jevy*. Trestněprávní revue, 2010, 2, s. 52

- MUSIL, J. *Hodnocení znaleckého posudku*. Kriminalistika[online]. 2010, 3. Dostupný z WWW: < <http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx> >
- NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Domáci násilí a alkohol*. Česká a slovenská psychiatrie. 2005, 3, s. 174-175.
- ŘÍHA, J. *Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi): 1. část*. Trestněprávní revue. 2006, 02, s. 33 - 40.
- ŘÍHA, J. *Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi): 2. část*. Trestněprávní revue. 2006, 03, s. 69 - 79.
- ŘÍHA, J. *Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ*. Kriminalistika[online]. 2002, 4. Dostupný z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>
- ŘÍHA, J. *Vývoj právní úpravy nepřičetnosti na našem území*. Trestní právo. 2007, 04, s. 35 - 39.
- ŘÍHA, J. *Vývoj právní úpravy nepřičetnosti na našem území*. Trestní právo. 2007, 05, s. 37 - 40.
- ŘÍHA, J. *Vývoj právní úpravy nepřičetnosti na našem území*. Trestní právo. 2007, 06, s. 27 - 31.
- ŘÍHA, J. *Vývoj právní úpravy nepřičetnosti na našem území*. Trestní právo. 2007, 07-08, s. 38 - 48.
- ŘÍHA, J. *Ještě k trestnému činu opilství*. Bulletin advokacie. 2006, 04, s. 32 - 37.
- SAFKO, Š., STANČÁK, A. *Vztah alkoholu k sexuální delinkvencii*. Časopis lékařů českých. 1980, 17-19, s. 494 - 496.
- ŠVARC, J. *Posuzování duševního stavu v trestním řízení*. Česká a slovenská psychiatrie. 2011, 107(4), s. 220-226.
- TERYNGEL, J. *Návrat k "Rauschdeliktu"*. Justiční revue. 1992, 03, s. 25 - 31.
- TRÁVNÍČKOVÁ, I., ZEMAN P. *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 2010, Dostupné z WWW: <http://www.ok.cz/iksp/docs/376.pdf>
- ZVĚŘINA, J., PONĎĚLÍČKOVÁ, J. *Psychopatologické a sexuologické nálezy u souboru sexuálních agresorů*. Československá psychiatrie. 1983, 3, s. 187 - 191
- ZVĚŘINA, J., PONĎĚLÍČKOVÁ, J. *Psychopatologické nálezy u sexuálních agresorů*. Československá psychiatrie. 1985, 5, s. 298 - 302

ZVĚŘINA, J., BÁRTOVÁ, D., NOVOTNÁ, V. *Psychopatologické nálezy u expozérů genitálu*. Československá psychiatrie, 1986, 3-4, s. 233 - 237.

Judikatura

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 8 Tdo 1474/2009
Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 8 Tdo 381/2011
Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 7 Tdo 1379/2006
Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 3 Tdo 1160/2005
Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 3 Tdo 963/2011
Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 5 Tdo 874/2007
Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 6 Tdo 351/2010
Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 4 Tdo 1017/2012
Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 3 To 147/2011
Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 8 Tdo 105/2008
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 5 Tz 1/1998
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 5 11 To 73/1992
Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 1330/11
Trestní příkaz Okresního soudu Brno-venkov sp. zn. 30 T 66/2010
Rozsudek Okresního soudu Brno-venkov sp. zn. 12 T 7/2012
Rozsudek Krajského soudu v Brně sp. zn. 5 To 205/2012
Trestní příkaz Okresního soudu v Bruntále sp. zn. 1 T 43/2010
Trestní příkaz Okresního soudu v Domažlicích sp. zn. 1 T 131/2011
Rozsudek Okresního soudu v Hodoníně sp. zn. 1 T 174/2010
Rozsudek Okresního soudu v Karviné – pobočka v Havířově sp. zn. 102 T 223/2010
Rozsudek Okresního soudu v Karviné sp. zn. 10 T 39/2011
Rozsudek Okresního soudu v Karviné sp. zn. 9 T 134/2009
Rozsudek Okresního soudu v Karviné sp. zn. 3 T 213/2011
Rozsudek Okresního soudu v Kolíně sp. zn. 4 T 136/2010
Rozsudek Okresního soudu v Kroměříži sp. zn. 2 T 194/2011
Rozsudek Krajského soudu v Ostravě sp. zn. 77 T 1/2012
Rozsudek Okresního soudu v Mladé Boleslavi sp. zn. 3 T 58/2010
Rozsudek Okresního soudu v Náchodě sp. zn. 11 T 153/2010

Trestní příkaz Okresního soudu v Náchodě sp. zn. 1 T 101/2010
Rozsudek Okresního soudu v Mladé Boleslavi sp. zn. 3 T 58/2010
Rozsudek Okresního soudu v Olomouci sp. zn. 2 T 268/2010
Rozsudek Okresního soudu v Olomouci sp. zn. 2 T 106/2010
Rozsudek Okresního soudu v Ostravě sp. zn. 74 T 51/2012
Rozsudek Okresního soudu v Ostravě sp. zn. 73 T 183/2009
Rozsudek Okresního soudu v Ostravě sp. zn. 12 T 66/2011
Trestní příkaz Okresního soudu v Ostravě sp. zn. 11 T 132/2012
Usnesení Okresního soudu v Ostravě sp. zn. 8 T 112/2010
Rozsudek Okresního soudu v Ostravě sp. zn. 1 T 46/2010
Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 2 T 76/2010
Rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 67 To 180/2012
Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 7 sp. zn. 25 T 17/2011
Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 7 sp. zn. 39 T 31/2012
Trestní příkaz Obvodního soudu pro Prahu 8 sp. zn. 32 T 26/2011
Rozsudek Okresního soudu v Rokycanech sp. zn. 1 T 111/2011
Trestní příkaz Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou sp. zn. 10 T 35/2011
Trestní příkaz Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou sp. zn. 10 T 10/2011
Trestní příkaz Okresního soudu v Semilech sp. zn. 4 T 45/2012
Rozsudek Okresního soudu v Semilech sp. zn. 4 T 64/2011
Usnesení Okresního soudu v Semilech sp. zn. 9 Tm 7/2011
Rozsudek Okresního soudu ve Strakonících sp. zn. 20 T 39/2011
Rozsudek Okresního soudu v Šumperku sp. zn. 3 T 106/2011
Usnesení Krajského soudu v Ostravě sp. zn. 2 To 348/2011
Rozsudek Okresního soudu v Tachově sp. zn. 1 Tm 4/2012
Trestní příkaz Okresního soudu ve Vsetíně sp. zn. 3 T 221/2011
Rozsudek Okresního soudu ve Vsetíně sp. zn. 4 T 83/2011
Rozsudek Okresního soudu ve Vsetíně sp. zn. 1 T 164/2010
Rozsudek Okresního soudu ve Znojmě sp. zn. 2 T 14/2010

Internetové zdroje

BENNET L. W. *Substance Abuse and Woman Abuse by Male Partners*. National Online Resource Center on Violence Against Women. Dostupné z WWW: http://vawnet.org/Assoc_Files_VAWnet/AR_substance.pdf

HANZLOVSKÝ, M. *Co jste o alkoholu možná nevěděli*. 31. 12. 2012. Dostupné z: <http://www.celostnimediceina.cz/co-jste-o-alkoholu-mozna-nevedeli.htm>

KREDÁTUS, J., SEDLÁK, J. *Alkohol a domácí násilí*. Dostupné z WWW: http://cmps.ecn.cz/pd/2006/texty/pdf/kredatus_sedlak.pdf

SHERMAN, L. W., BERK, R. A. *The Minneapolis Domestic Violence Experiment*. Dostupné z: <http://www.policefoundation.org/content/minneapolis-domestic-violence-experiment>

SLOVNÍK SPISOVNÉHO JAZYKA ČESKÉHO. ÚJČ: *Ústav pro jazyk český* [online]. ÚJČ, ©2011. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/>

ŠVÉD, J. *Oženil se, pak fanoušek Ritchie šel na fotbal a zbil rozhodčího*. Idnes.cz [online]. Dostupné z WWW: http://fotbal.idnes.cz/fotbalovy-serial-to-bylo-kdyz-dkk-/fotbal.aspx?c=A130808_103500_fotbal_rou

Alkohol [online]. Dostupné z: <http://www.drogy.kvalitne.cz/alkohol.html>

Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR [online]. 2009. Sněmovní tisk 410/0 - návrh trestního zákoníku včetně důvodové zprávy. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/ff/02/69/6f/08.htm>

Drogová poradna Sdružení podané ruce [online]. *Toxická psychóza*. Dostupné z WWW: <http://www.extc.cz/toxicka-psychoza.html>

Bílý kruh bezpečí [online]. Domácí násilí. Dostupné z WWW: <http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/>

Bílý kruh bezpečí [online]. Statistiky. Dostupné z WWW: <http://www.domacinasili.cz/statistiky/>

Ministerstvo spravedlnosti ČR [online]. Statistická ročenka kriminality 2011. Dostupné z WWW: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>

Policie ČR [online]. *Opilý lékař ordinoval s více než dvěma promile*. 2013. Dostupné z WWW: <http://www.policie.cz/clanek/opily-lekar-ordinoval-s-vice-jak-dvema-promile.aspx>

Idnes.cz [online]. *Lékaři v Praze ordinovali opilí*. 2013. Dostupné z WWW: http://praha.idnes.cz/lekari-v-praze-ordinovali-opili-dn2-/praha-zpravy.aspx?c=A130404_140025_praha-zpravy_mav

Shrnutí

Vybrané druhy kriminality páchané pod vlivem alkoholu a drog

Rigorózní práce pojednává v sedmi kapitolách o vybraných druzích kriminality, pro něž je typické ovlivnění pachatele alkoholem či jinou návykovou látkou. Autor vymezuje základní pojmy a dále provádí rozbor skutkových podstat, kriminologických aspektů a mechanismů působení návykových látek na pachatele těchto vybraných druhů kriminality (opilství, ohrožení pod vlivem návykové látky, domácí násilí, kriminalita fotbalových chuligánů, mravnostní kriminalita a opatřovací drogová kriminalita).

V první kapitole se věnuje základním souvisejícím pojmům a pojednává o historii a vlivu nejčastěji užívaných návykových látek. Druhá kapitola stručně shrnuje vývoj právní úpravy trestání návykovými látkami ovlivněných pachatelů (zejména pachatelů zaviněně nepřičetných) na našem území za období od tereziánských reforem trestního práva do současnosti. Třetí kapitola obsahuje podrobný rozbor trestného činu opilství, včetně kriminologických aspektů zkoumaných ve světle aktuální judikatury českých soudů. Ve čtvrté kapitole autor rozebírá institut *actio libera in causa* v jeho dolózní i kulpózní variantě. Pátá kapitola se věnuje rozboru skutkové podstaty trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky s důrazem na využití této skutkové podstaty v praxi u trestných činů v dopravě i při jiných lidských činnostech. Šestá kapitola se věnuje fenoménu domácího násilí a zkoumá souvislosti tohoto jevu s alkoholem a jinými návykovými látkami. V sedmé kapitole autor stručně pojednává o dalších druzích kriminality, pro které je typický vliv návykových látek na pachatele. V samotném závěru autor shrnuje své poznatky a přináší některé návrhy *de lege ferenda*.

Abstrakt

Práce je zaměřena na vybrané druhy kriminality, se kterými je obvykle spojován vliv drog a alkoholu na pachatele v době činu, a to jak z hlediska trestně-právního, tak i v souvislostech kriminologických a psychologických. Jedná se jednak o trestné činy, u kterých je ovlivnění pachatele návykovou látkou přímo znakem skutkové podstaty (opilství, ohrožení pod vlivem návykové látky), jednak o další druhy kriminality, u kterých hrají návykové látky roli důležitého kriminogenního faktoru (domácí násilí, kriminalita fotbalových chuligánů, některé sexuální trestné činy a opatřovací drogovou kriminalitu).

Summary

Selected types of crime committed under the influence of alcohol and drugs

In seven chapters, this thesis deals with selected types of crime for which the offender is typically under the influence of alcohol or other addictive substances. The author defines basic concepts and analyze constituent elements of those criminal acts, criminological aspects and mechanisms of influence of addictive substances on the perpetrators of these selected types of crime (drunkenness, threats under the influence of addictive substance, domestic violence, criminality of football hooligans, sexual crimes and drug-related crimes).

The first chapter deals with basic concepts and discusses the history and influence of the most commonly used drugs. The second chapter briefly summarizes the development of legislation punishing offenders affected with substance abuse (particularly culpable insane offenders) in our area for the period from Theresian criminal law reforms to the present. The third chapter contains a detailed analysis of crime drunkenness, including criminological aspects examined in the light of the current Czech courts decisions. In the fourth chapter, the author discusses the institution of *actio libera in causa* in its *dolosis* and *culposis* variant. The fifth chapter deals with the analysis of the crime of threats under the influence of addictive substance with emphasis on the merits in practice for traffic offenses as well as in other human activities. The sixth chapter deals with the phenomenon of domestic violence and examines the relation of this phenomenon with alcohol and other addictive substances. In the seventh chapter the author briefly discusses other types of crime for which is typical the influence of addictive substances on the offender. In conclusion, the author summarizes his findings and presents some suggestions *de lege lata*.

Abstract

This work focuses on selected types of crime that is usually associated with influence of drugs and alcohol at the time of the offender's crime, both in context of criminal law, and in the criminological and psychological context. It is both about a criminal offenses for which the offender is obligatory under the influence of addictive substance (drunkenness, threats under the influence of drugs), and other types of crime, for which the role of addictive substance is important criminogenic factor (domestic violence, football hooligans crimes, some sexual offenses and drug-related acquisitive crimes).

Název práce v anglickém jazyce

Selected types of crime committed under the influence of alcohol or drugs

Klíčová slova

návykové látky, opilství, domácí násilí

Key words

addictive substances, drunkenness, domestic violence